

**T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
GRAFİK TASARIM ANASANAT DALI
GRAFİK TASARIM TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**DİJİTAL SANATIN OLUŞUMUNDA RESİM SANATININ
ETKİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Hilal YALÇINKAYA**

**Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Ayşe ÖZTÜRK**

**İSTANBUL
Haziran 2023**

**T.C.
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
GRAFİK TASARIM ANASANAT DALI
GRAFİK TASARIM TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**DİJİTAL SANATIN OLUŞUMUNDA RESİM SANATININ
ETKİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Hilal YALÇINKAYA**

**Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Ayşe ÖZTÜRK**

**İSTANBUL
Haziran 2023**

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Grafik Tasarım Anasanat Dalı Yüksek Lisans Programı Öğrencisi **Hilal YALÇINKAYA** tarafından hazırlanan “**DİJİTAL SANATIN OLUŞUMUNDA RESİM SANATININ ETKİLERİ**” konulu çalışması jürimizce Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi: 20/06/2023

Jüri Üyesinin Ünvanı, Adı, Soyadı ve Kurumu:

İmzası

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üye. Ayşe ÖZTÜRK
Haliç Üniversitesi Grafik Tasarım ASD

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üye Behçet GÜLERYÜZ
Haliç Üniversitesi GSF Çizgi Film Animasyon

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üye. M. Emin ALBAYRAK
Ticaret Üniversitesi İletişim Fakültesi Görsel İletişim

Bu tez yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulu'nun kararıyla kabul edilmiştir.

(Enstitü Müdürünün Ünvanı, Adı, Soyadı)
Müdür

DİJİTAL SANATIN OLUŞUMUNDA RESİM SANATININ ETKİLERİ

ORJİNALLİK RAPORU

% 11

BENZERLİK ENDEKSİ

% 11

İNTERNET KAYNAKLARI

% 2

YAYINLAR

% 4

ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1

acikbilim.yok.gov.tr

İnternet Kaynağı

% 2

2

acikerisim.pau.edu.tr:8080

İnternet Kaynağı

% 2

3

libratez.cu.edu.tr

İnternet Kaynağı

% 1

4

dergipark.org.tr

İnternet Kaynağı

% 1

5

www.wannart.com

İnternet Kaynağı

<% 1

6

acikerisim.deu.edu.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

7

kaotikbenlik.blogspot.com

İnternet Kaynağı

<% 1

8

satad.org

İnternet Kaynağı

<% 1

9

Submitted to Anadolu University

Öğrenci Ödevi

<% 1

01/06/2023

TEZ ETİK BEYANI

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Dijital Sanatın Oluşumunda Resim Sanatının Etkileri” başlıklı bu çalışmayı baştan sona kadar danışmanım, Dr. Öğr. Üyesi Ayşe ÖZTÜRK’ün sorumluluğunda tamamladığımı, verileri/örnekleri kendim topladığımı, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallara uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim.

Hilal YALÇINKAYA

ÖNSÖZ

Bu tez, Dijital Sanatın oluşumunda Resim sanatının etkilerini araştırmak ve Dünyada Dijital Sanatın olası etkileri çeşitli kaynaklar taranarak hazırlanmıştır. Her türlü fotoğrafın resim kapsamında olduğu gerek boyayla gerek fotoğrafla meydana getirilen yapıtların dijital sanata olan etkileri incelenmiştir. Çalışmanın sonunda sanatın her geçen gün yenilenip, geleneksel sanat anlayışı ile beslenerek büyük değişikliklere yol açtığı görülmüştür.

Tez çalışmamın her aşamasında bilgi ve önerileriyle bana destek olan, kaynak paylaşımlarıyla çalışmama katkıda bulunan, göstermiş olduğu sabır ve hoş görüden dolayı değerli danışman hocam sayın Dr. Öğr. Üyesi Ayşe ÖZTÜRK'e ve desteğini benden esirgemeyen, Annem Mine YALÇINKAYA'ya en içten duygularıyla teşekkürlerimi sunarım.

Haziran, 2023

Hilal YALÇINKAYA

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No.</u>
TEZ ETİK BEYANI	i
ÖNSÖZ.....	ii
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	iv
ŞEKİL LİSTESİ.....	v
ÖZET.....	vii
ABSTRACT	viii
1. GİRİŞ	1
2. SANAT NEDİR	3
2.1. Rönesans Resim Sanatı	6
2.1.1. Yağlı Boya Tekniği, Jan Van Eyck.....	9
2.2. Resim Sanat Akımlarının Dijital Sanata Katkıları	11
2.2.1. Empresyonizm (İzlenimcilik).....	13
2.2.2. Fovizm	16
2.2.3. Kübizm.....	18
2.2.4. Soyut Sanat- Dışa Vurumculuk (Ekspresyonizm)	21
2.2.5. Fütürizm (Gelecekçilik)	25
2.2.6. Dadaizm (Dadacılık).....	28
2.2.6.1. Dijital Çağ'ın dünya tarafından fark edilişi	30
2.2.7. Sürrealizm	31
2.2.7.1. Sürrealizmin dijital sanatlara etkisi.....	33
2.2.8. Pop-Art ve Op-Art	36
2.2.9. Kavramsal Sanat	42
2.2.9.1. Kavramsal sanatta biçimlendirme.....	46
3. DİJİTAL SANATIN OLUŞUMUNDA RESİM SANATININ ETKİLERİ	48
3.1. Camera Obscura ve Fotoğraf Makinasının İcadı.....	51
3.1.1. Fotoğraf ve Resim	60
3.1.2. Foto-Manipülasyon	67
3.2. Sanat ve Teknoloji.....	68
3.3. Bilgisayar Sanatı.....	74
3.4. Dijital Resim.....	75
3.4.1. Dijital Resim Üretiminde Kullanılan Donanımlar	83
3.4.2. Dijital Resim Üretiminde Kullanılan Yazılımlar	84
3.5. Yapay Zeka.....	85
5. SONUÇ.....	88
KAYNAKLAR	92
ÖZGEÇMİŞ.....	97

KISALTMALAR

EAT	: Sanat ve Teknolojide Deneyler
NFT	: Non-Fungible Token (Nitelikli Fikri Tapu)
ve ark.	: ve arkadaşları
yy.	: yüzyıl

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No.

Şekil 2.1:	“Altamira Mağarası Duvar Resmi”, İspanya, 19-15 Bin Yıl Önce, Fotoğraf: Stephen Alvarez.....	4
Şekil 2.2:	Sanat Nedir, Art-appreciation.....	5
Şekil 2.3:	Leonardo da Vinci. Son Akşam Yemeği, 1498, fresk. 460 x 880 cm. Santa Maria Delle Grazie, Milano.....	8
Şekil 2.4:	Mahşerin Dört Atlısı, Albert Dürer, Ağaç Baskı 39,5x28 cm British Museum, Londra, Birleşik Krallık, (2017).....	9
Şekil 2.5:	Jan Van Eyck, Arnolfini’nin Evlenmesi, 1434, tahta panoya yağlıboya, 81,8x59,7 cm	10
Şekil 2.6:	“Kırda Öğle Yemeği”, 1863, Edouard Manet	14
Şekil 2.7:	İzlenim, Gün Doğumu, Claude Monet, Tuval üzerine Yağlı boya 48x 63 Musee Marmottan, Paris, Fransa (1872)	15
Şekil 2.8:	Büyük Yıkılanlar, Paul Cezanne, 1906, Tuval üzerine yağlıboya, 210,5x250,8 cm, Philadelphia Sanat Müzesi.....	16
Şekil 2.9:	Dans, 1910, Henri Matisse 1869-1954, tuval üzerine yağlı boya 260x391 cm, Ermitaj Müzesi, St. Petersburg, Rusya	17
Şekil 2.10:	Beatles, Richard Avedon, 1967	18
Şekil 2.11:	Avignonlu Kızlar, Picasso (1907)	20
Şekil 2.12:	Boğaz Doğaçlaması, Wassily Kandinsky, 1914, 110x110 cm, Tuval Üzerine Yağlı Boya	22
Şekil 2.13:	Kırmızı Ağaç, 1908, Piet Mondrian, 70x90 cm Tuval Üzerine Yağlı Boya.....	23
Şekil 2.14:	Jackson Pollock çalışırken, 1951. Fotoğraf: Hons Namuth	24
Şekil 2.15:	Art of Intelligence, Installation, Berlin, 2016.....	25
Şekil 2.16:	Bisikletçinin Dinamizmi, 1913, Umberto Boccioni, 70x96 cm Tuval Üzerine Yağlı Boya	26
Şekil 2.17:	“Dinamik Köpek ve Sahibi”, Giacomo Balla,1912.....	27
Şekil 2.18:	Bicycle Wheel, M. Duchamp,1913	28
Şekil 2.19:	Fountain, M. Duchamp, 1917.....	29
Şekil 2.20:	Güzel Kız, Hannah Höch, 1919-1920	30
Şekil 2.21:	Jean-Marie Gitard (Bay STRANGE), Sonbahar, 2022. Tuval üzerine yağlı boya, 80 x 80 cm	32
Şekil 2.22:	Yanan Zürafa, 1937, Salvador Dali	33
Şekil 2.23:	Otoh Gunga Şehri, Starwars, 1999 (Starwars, 2021)	34
Şekil 2.24:	Avatar: “The Game” (Oyun), 2009	35
Şekil 2.25:	Andy Warhol, “Campbell Çorba Konserveleri”, Otuz İki Tuval Üzerine Sentetik Polimer, her tuval 50,8x40,6 cm, Andy Warhol Görsel Sanatlar Derneği, New York.....	36
Şekil 2.26:	Richard Hamilton, Günümüz Evlerini Bu Denli Farklı, Çekici Kılan Tam Olarak Nedir?, 1956, Dijital Kolaj Tekniği, 26x25 Cm., Tübingen Sanat Müzesi, Zundel Koleksiyonu, Almanya.....	38

Şekil 2.27: The Beatles, Sgt. Pepper's Lonely Hearts Club Band, Albüm Kapağı, 1967, Peter Blake- Jann Haworth	39
Şekil 2.28: Marsan (1966) Victor Vasarely, Cam Mozaik,Özel Koleksiyon	40
Şekil 2.29: The Rotating Snake/Dönüşen Yılan, Kitaoka	41
Şekil 2.30: Joseph Kosuth, “bir ve üç sandalye”	44
Şekil 2.31: Ölü Bir Tavşana Resimler Nasıl Anlatılır, Joseph Beuys, 1965. Performans, Schmela Galerisi, Düsseldorf.....	45
Şekil 3.1: Claude Monet'nin, Rouen Katedrali Serisi eserinden bir ayrıntı ve Adobe Photoshop / Pikselleştirme programı ile üç aşamada oluşturulmuş piksel görüntü örneği.	50
Şekil 3.2: Camera Obscura	52
Şekil 3.3: Karanlık Oda, Leonardo Da Vinci.....	53
Şekil 3.4: “Taşınabilir Camera Obscura Modelleri” 1847 Alphonse Giroux	53
Şekil 3.5: Müzik Sınıfı, Johannes Vermeer, 1662	54
Şekil 3.6: Nicephore Niepce, Pencereden Görünüş, 1826.....	55
Şekil 3.7: Louis Daguerre, Temple Bulvarı, ykl.1838.....	56
Şekil 3.8: Dörtünlü Giden At, Eadweard Muybridge, 1878.....	58
Şekil 3.9: Beşinci Caddede Kış, Alfred Stieglitz, 1893.....	60
Şekil 3.10: Kendi Portresi, Rembrandt, 1657, Tuval yağlıboya	62
Şekil 3.11: Monet'nin portresi, Nadar, 1910, Fotoğraf	62
Şekil 3.12: Ambroise Vollard'ın portresi, Picasso, 1910, Tuval üzerine yağlıboya	62
Şekil 3.13: Leslie, Chuck Close, 1973, Suluboya.....	62
Şekil 3.14: Ingres Kemani, Man Ray, 1928, Fotoğraf, 38,6x30 cm	63
Şekil 3.15: Claude Monet, Rouen Katedrali Serisi, 1894.....	64
Şekil 3.16: Nadar'ın balonu, Nadar, 1876	65
Şekil 3.17: “Persimmon”, Robert Rauschenberg, 1954, Serigrafi, 66 x 50 cm.....	71
Şekil 3.18: Georg Nees, Computer-generated image, 1965	73
Şekil 3.19: Leon Harmon ve Ken Knowlton, Nude(Study in Perception), 1966	76
Şekil 3.20: A. Michael Noll, 1966	77
Şekil 3.21: Mona-Leo, Lillian Schwartz, (1987)	78
Şekil 3.22: Iraqnica, 2007	79
Şekil 3.23: Dijital Ortamda Üretilmiş Resim, Dang My Linh, Mavi, 1834x1255 piksel (DangMyLinh, 2016).	80
Şekil 3.24: Rick Graham, Sarah, iPad, 2011 (sol), Rick Graham, Sarah, Fotoğraf, 2011 (Sağ).....	81
Şekil 3.25: David Hockney, Margaret Hockney, Bilgisayar Çizimi, Kâğıt Üzerine İnkjet Baskı, 2008 (Sol)- David Hockney, İsimli, 592, iPad Çizimi, 2010 (Sağ).....	82
Şekil 3.26: AARRON tarafından 1992 Yılında Yapılmış Renkli Resim Çalışmalarından.	86
Şekil 3.27: Yapay Zekâ Ürünü, “Edmond Belamy'nin Portresi, 70 x 70 cm, 2018.	87

ÖZET

DİJİTAL SANATIN OLUŞUMUNDA RESİM SANATININ ETKİLERİ

Sanatın oluşumu, doğadan doğrudan etkilenecek mağara duvarına yapılan çizimlerle başladığı bilinmekte. İnsanın duygularını, gözlemlerini ifade etmek istemesi mağara döneminden başlamış. İnsan varlığı devam ettiği sürece duygularını ifade etmek için daima resim sanatına ve sanat adı altında birleşen diğer disiplinlere ihtiyaç duyacaktır. Her ne şekilde olursa olsun haz duygusunun ortaya çıkması muhakkak ki sanatın yüceliğine dayanır. Resim sanatı antik çağlardan Rönesans'a kadar primitif olarak ilerlemiş, Rönesans da aydınlık ve bilim kavramlarının öne çıkmasıyla gerek teknik anlamda gerek ise sanata bakış açısında önemli değişiklikler meydana gelmiştir.

1830 da fotoğraf makinesinin icadının ardından fotoğraf, bazı ressamlar tarafından korkuyla karşılanan bir durum olarak algılandı da fotoğrafın getirdiği yenilikler resim sanatının gelişimine katkı sağlamış hatta pek çok ressam tarafından kullanılmıştır. Camera Obscura, sanatçının elde edeceği görüntüyü net olarak yüzey üzerine aktarma ihtiyacının neticesi olarak sanatçıların yaşamında yer edinmeye başlamıştır. Bununla beraber resim ve fotoğraf arasındaki ilişki zamanla birbirine paralel bir durumda olumlu yönde ilerlemiştir. Fotoğraf, gerçeği taklit etmek yerine, resimde gerçeğe farklı bakış açısı ile yeni bir alan önermiş ve fotoğraf bu öneriye ortam hazırlamıştır. Sanayi devrimiyle resim sanatında dijitalleşme dönemi başlamış ve sanatın pek çok disiplin ile bir arada kullanılması yeni anlatım biçimlerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Makineyle yaratılan yeni görüntü/optik deneyimler Post İzlenimci, Sürrealist ve Kübist akımları etkilemiştir. Gelişen teknoloji ile birlikte dijital sanata yönelik yeni olanaklar, geleneksel sanata meydan okuyarak, yeni bir üslup ortaya koymuştur. Dijital sanatın tuvali olan bilgisayar, sanat eseri oluşturma da değişime etken olmuş ve sanatın yeniden oluşumunu gerçekleştirmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Dijital Sanat, Fotoğrafın İcadı, Resim Sanatı.*

ABSTRACT

THE INFLUENCE OF PAINTING ON THE FORMATION OF DIGITAL ART

The formation of art is known to have begun with drawings on cave walls, directly influenced by nature. The desire of humans to express their emotions and observations started from the cave period. As long as human existence continues, there will always be a need for painting as well as other disciplines united under the umbrella of art to express emotions. Regardless of the form, the emergence of the sense of pleasure undoubtedly relies on the sublimity of art. Painting has evolved primitively from ancient times to the Renaissance, and significant changes have occurred in both technical aspects and perspectives on art, with the prominence of enlightenment and science in the Renaissance.

Following the invention of the camera in 1830, photography was perceived by some painters as a frightening development; however, the innovations brought by photography contributed to the development of painting and were even used by many artists. Camera Obscura began to find its place in the lives of artists as a result of the need to transfer the image obtained by the artist onto the surface clearly. Over time, the relationship between painting and photography progressed positively in parallel. Instead of imitating reality, photography proposed a new perspective on reality in painting and created an environment for this proposal. The industrial revolution marked the beginning of digitalization in painting, and the use of various disciplines together in art enabled the emergence of new forms of expression.

The new visual/optical experiences created with machines influenced the Post-Impressionist and Cubist movements. With advancing technology, new possibilities for digital art emerged, challenging traditional art and giving rise to a new style. The computer, as the canvas of digital art, has brought about changes in the creation of artworks and facilitated the reformation of art.

Keywords: *Digital Art, Invention of Photography, Painting.*

1. GİRİŞ

Sanat; tarih öncesi dönemlerden başlayarak günümüze kadar pek çok değişime uğramıştır. Varoluşun her evresinde, kişinin duyguları düşünceleri kavramları, güzellikleri farklı teknikler kullanılarak anlatma isteği sanat olarak tanımlanır. Sanatçının dokunuşuyla, doğa farklı bakış açısı kazanmıştır.

Tarih boyunca gelişen sanat, değişim göstererek devamlılığını korumuştur. Mağara duvarlarında başlayan sanat, 1950 yılından itibaren bilgisayarın ortaya çıkması ve teknolojisinin ilerlemesiyle gelişen dijitalleşme, sanata da farklı bakış getirmiştir. Değirmen taşı, tabletler ,ikonlar, sfenksler, süslemeli vazolar, duvar kabartmaları, tapınaklar, camiiler, kiliseler, surlar, kaleler, mezarlar, ahşap işlemler, heykeller, şehirler, tiyatrolar, mozaikler, fresk duvar süslemeleri, vitraylar, tuval üzerine yağlı boya resimler, sanayi devrimi ile birlikte fotoğraf makinasının icadı, internet teknolojisinin ilerlemesi hayatın her alanında dijitalleşmeyle film afişleri, reklam panoları, tasarım, sinema, video art, yapay zeka ve NFT çalışmaları sanatın gelişimini, değişimini hızlandırmıştır.

Teknolojinin getirdiği olanaklar, sanatçıya yeni fırsatlar sunmaktadır. Bir taraftan klasik sanat çalışmaları devam ederken; öte yandan özellikle fotoğraf makinasının yine sanatçılar aracılığıyla icadıyla başlayan süreçte teknolojik öğeler kullanılarak, dijital sanat eserleri oluşturulmuştur. İnternet ağının ve dijital teknolojinin yaygınlaşmasıyla sanat eserlerinin belgelenmesi, dağıtılması kolaylaşmıştır. Sanat teknolojinin nimetlerinden faydalanarak bugüne kadar varlığını devam ettirmiştir.

Sanat temelde zihin işidir, sanatçının felsefi derinliği ve kuramsal alt yapısı ne kadar güçlü olursa ortaya koyulan eser de o denli etkili olmaktadır. Tolstoy bunu “Duygu aktarımını başaran her eser, sanat eseridir” diye tanımlamaktadır. Sanatçının gayesi sadece resim veya heykel yapmaktan ziyade, ki bu sadece araçtır, sanatçının idealleri vardır, kendi iç dünyasına ait imgeler yaratabilmek için uğraşır, sanatçının amacı düşüncenin resmini yapabilmektir, duygularını aktarabilmektir, düşünce dünyasını, manevi değerlerini eserlerine yansıtabilmektir. Sanatçı ve eseri bir bütünün parçaları gibi iç içedir, ikisi de aynı tanrısal özden var olurlar, bu özel bir

varoluş biçimidir. Resim sanatı, tüm sanatların başlangıcı ve omurgası olarak kabul edilir. İlk insanların içgüdüsel dürtüler ile mağara duvarlarına yaptığı resimlerden bu yana sanat aralıksız biçimde farklı formlarda devam etmektedir. Resmin tarihi, insanlık tarihi kadar eski görülür. Heyecan veren bir başka konu ise her alanda görülen müthiş teknolojik gelişmeler, bu gelişmelere rağmen mağara duvarlarına ilkel metotlarla yapılan resimler ile günümüz imkanlarıyla tuvallere yapılan resimler arasında birçok yönden fark görülmemektedir. İlkel dönemlerde anonim olarak üretilen resimler artık kimliği olan ressamlar tarafından yapılıyor, resmin kim tarafından, hangi bilinçle yapıldığı artık önemlidir. Çağdaş sanattaki hızlı gelişmeler resim sanatını hazır malzemenin ve enstalasyonların gerisinde bırakmış gibi dursa da nitelikli resimler her daim ağırlığını korumaktadır.

2. SANAT NEDİR

Değişen sosyal ve kültürel yapı, sanatın ifade şeklini, konularını zamana ve mekâna göre etkilemiştir. Malzeme yetersiz de olsa, hiçbir dönemde toplum sanattan bağımsız kalmamıştır. Sanat, yaratıcılığın ve hayal gücünün farklı yöntem ve tekniklerle anlatılmasıdır. Yaşam boyunca neyin sanat olduğuna dair düşünceler sürekli değişmiş, bu geniş kavrama zaman içinde kısıtlamalar getirilip yeni tanımlar yapılmıştır. Sanat Mağara duvarlarından, Antik Yunan’a, Mısır sanatından Rönesans’a, teknolojiyle birlikte değişmeye devam etmektedir. Devlet öncesi toplumlarda, sanatın komünal inançların bir ifadesi ve ritüellerde rol olmanın bir biçimi olduğu düşünülür. Devletler belirgin bir güç hiyerarşisi ile ortaya çıktığında, sanat da zenginliğin ve gücün emrine girerek hükümdarların mevki ve fetihlerini yüceltme aracı olmuştur. Ayrıca sanat, tapınakların dekorasyonunda, tanrıların tasvirlerinde ve dini mitlerin anlatımlarında kullanılmıştır. Araştırmalar, ilk insanların yaşamı, düşünceleri, dünyayı kavrama ve korkuları hakkında fikir vermektedir.

“Yerkürenin her yerinde bir sanat biçimi mutlaka vardır, ama sürekli bir çaba olarak sanat tarihi, güney Fransa’nın mağaralarında veya kuzey Amerika’nın yerlileri arasında başlamamıştır. Bu yabansı başlangıçları günümüze bağlayacak kültür kalıntıları yok. Oysa zamanımızın sanatını, günümüzün herhangi bir evini veya reklam afişini, yaklaşık beş bin yıl önce Nil vadisinde yeşeren sanata bağlayan, ustadan çırağa, ondan da sanatsevere veya kopyacıya aktaran doğrudan bir kültür ilişkisi var. Nitekim, Yunan ustaların Mısır okullarına gittiğini göreceğiz ve biz hepimiz Yunanlıların öğrencileriyiz. Bu nedenle Mısır sanatı bizler için ölçülemeyecek bir önem taşımaktadır (Gombrich, s.55, 2007).”

İnsanın yaşama bakış açısını, doğayı ve kendisini gözlemlemesi sanat aracılığıyla oluşmuştur. Adnan Turani’ye göre; sanat kültürü zengin uluslar, devletlerine sahip oldukları gibi mutlak yaşama gücüne de sahiptirler. Atatürk’ün, “Sanatsız kalan bir ulusun hayat damarlarından biri kopmuş demektir” özdeyişi, bu gerçeğin farkına toplum olarak varılmasının gerekliliğini ifade etmektedir. Toplamların yaşam kalitesi, sanat yaşamı ile paraleldir (Turani, 2010).

İnsanlık tarihi kültürel dönemlere ayrılırsa, yağma, tarım ve bilim-teknoloji dönemleri olarak değerlendirilir. Savaşlar, inanç ve kültürel farklılıklar, dil

farklılıklarıyla birbirinden bağımsız toplumlar oluşmuştur. Toplumsal gelişimlerin sağlanması sürekli mücadeleyi, yenilenmeyi gerektirir.

Sanatsal faaliyetler insanların beslenme, barınma ve örtünme gibi yaşamsal gereksinimleriyle aynı düzey ve önemde görülmeyebilir. Ancak; bilimsel veriler primitif toplumların dahi sanatla ilgilendiklerini belgelemektedir. Lascaux ve Altamira mağaralarındaki duvar resimleri avcılık ve toplayıcılık ile yaşamını sürdüren insanların anlatım araçları olmuştur (Kınay, 1993). İlk çağlardan günümüze sanatın, insanda haz duygusunu beslediği savunulsa da sanat, insanın beslenmesinden giyimine, düşünme biçimine kadar etki etmiştir.

Bilim ve teknolojinin ilerlemesi ile birlikte günümüze kadar birçok kazı yapılmış, mağara bulunmuş ve bulunan eserler incelenmiştir. Avcılık, savaş sahneleri, hayvan sürüleri, danslar sanata konu olmuştur. Araştırmalar sonucunda, ilk insanların gözlemleri, çevrelerindeki yaşamı, düşünceleri hakkında fikir vermektedir. Bulunan tüm sanat eserleri, mağara duvarlarındaki resimler bizlere dönemin ruhu hakkında bilgi vermiştir.

Toplayıcılık kültüründen yerleşik düzene geçiş toplumsal yapıların değişmesinde etkilidir. İlkel sanatlarının ortaya çıkması, şehirleşmeyle beraber görkemli binaların yapılması kent kültürünün gelişimini etkilemiştir. Tarım kültürüyle kutsal dinler ön plana çıkmış, toplumsal işler için farklı meslek alanlarıyla düzen oluşmuştur. Toplum göçebe yaşamdan yerleşik uygar yaşama geçmiştir.

Şekil 2.1: “Altamira Mağarası Duvar Resmi”, İspanya, 19-15 Bin Yıl Önce, Fotoğraf: Stephen Alvarez.

Kaynak: Süle, E., (2021)

Sanayi devrimi sonrası, teknolojik gelişmeler sanatsal üretimleri etkilemiş, bilgisayar destekli ortamlardaki farklı çalışmalar, sosyal medya platformları ile hızla yayılmıştır.

Sanayi devriminden itibaren, sanat yeni konulardan beslenmektedir. Bugün neredeyse her şeye ‘sanat’ denilmektedir. Sanat olarak gösterilen eserlerdeki gelişmelerin sebebi, sanat dünyasının yaşam ile yeniden iç içe geçip birleştirilmesidir. Ev araç gereçlerini, yatak yorganları güzel sanat adı altında sergilere veya zahmetsiz kitapları edebiyat kapsamına almak, sokak seslerinin konser salonlarında seslendirilmesine kadar, güzel sanatlara dahil olması sanat tarihçileri tarafından sanatın tükenişinden söz edilmesine ortam hazırlamıştır (Shiner, 2018).

Şekil 2.2: Sanat Nedir, Art-appreciation

Kaynak: URL-1

Pavel Florenkski, Tersten perspektif kitabında; Sanatın kuralı, doğayı taklit etmektir. Sanatın doğayı taklit etmesi demek, dolayısıyla doğayı temsil ettiği anlamına gelmektedir. Çağ’a özel bu temsiliyet, maddenin ardında yatan düşüncenin göstergesidir. Gerçekten de sanatçı, doğanın dışında mekândan ve zamandan bağımsız doğal olanı elde ettiği an hakiki olgunluk düzeyine varır. Resim yapmanın görmekten geçtiğini söyler Kepler, tümüyle etkisiz bir göz, tabiatın izlenimi retinada -camera obscura misali- bileştirip tamamlayabildiği için ele hâkim olmaktadır (Florenski, 2017). Modernizm, sanata yeni tanımlamalar getirmiştir. Başlangıçta doğadan beslenen sanat, modernizmle hayaller, rüyalar, hazır nesneler sanatın beslenme kaynağı olmuştur.

Çağlar değıştikçe önem verilen kavramlar değışmiş, her dönem kendine göre eserler talep etmiştir. Kilise etkisinden kopma, doğaya yönelme ve akabinde burjuva sınıfının ortaya çıkmasıyla, resim sanatında da yaşanan çağın izleri görölmüştür. Burjuva sınıfı yani burjuvazi, Yeniçağ 'da düşünsel gelişimin en önemli yaratıcısı olmuştur. Optik anlatımın gerçekleştirilmesinde, sanat tarihçileri insanın kendi aklını keşfetmesini Rönesans'ın önemli nedeni olarak görmüşlerdir. Rönesans ile birlikte resim sanatındaki teknik gelişmeler en üretken dönemini yaşamış ve o dönemde keşfedilen teknolojiler günümüzde de kullanılmaya devam etmektedir (Keleş, 2021). Sanat ve teknoloji zamanla iç içe geçmiş ve sanat teknolojiye uyum sağlamıştır. Dijital sanat fikri ise son 20 yıldır etkinliğini arttırarak karşımıza çıkmıştır. Teknolojinin kullanımı, disiplinler arası yakınlaşmayı sağlamış, tasarım ve teknoloji yeni bir dil oluşturmuştur.

Sonsuz sayıda formlar üreten doğa karşısında insan, yeteneği ile değer kazanmıştır. Doğa, sanatçıya kaynak olmuş; ışık, renk, ses, form, ritim ve ahengi ile onu etkilemiştir.

2.1. Rönesans Resim Sanatı

Rönesans, yeni çağın resim sanatı, “yeniden doğuş” anlamına gelmektedir. İtalya’da ortaya çıkmış, bütün Avrupa sanatını etkilemiştir. Rönesans’ın getirdiği yenilikler ve kurallar resim sanatının temelini oluşturmuştur., Hayatın her alanında yaşanan aydınlanma ve köklü değışiklikler meydana gelmiştir. Floransa’nın önde gelen ailelerinden, Medici ailesi sanata dair tutumlarıyla Rönesans hareketinin öncüsüdür. Rönesans, klasik resim anlayışına örnek olmuş, bugüne kadar pek çok sanatçı akımın kurallarını öğrenme zorunluluğunu hissetmiştir (Farthing, 2017).

“Rönesans terimi yeniden doğuş veya yeniden diriliş anlamına gelir. “Daha 14. yüzyılın ortalarından itibaren, İtalya ve başka bölgelerdeki birçok bilgin, yazar ve sanatçı yeni bir çağda -bir yenilenme, iyileşme, anımsama, yeniden doğuş, yeniden uyanış veya yeniden oluşum çağında- yaşadığını ifade etmek için bu yenilenme metaforunu (imgesini) kullanmaya başlamış; bu aydınlık dönemi, “karanlık çağ” olarak adlandırdığı dönemden kesin bir biçimde ayırmıştı. Bu şekildeki bir yeniden doğuş düşüncesi İtalya’da Giotto zamanından başlayarak yeşermeye başlamıştır (Coşkun, s.48, 2003).”

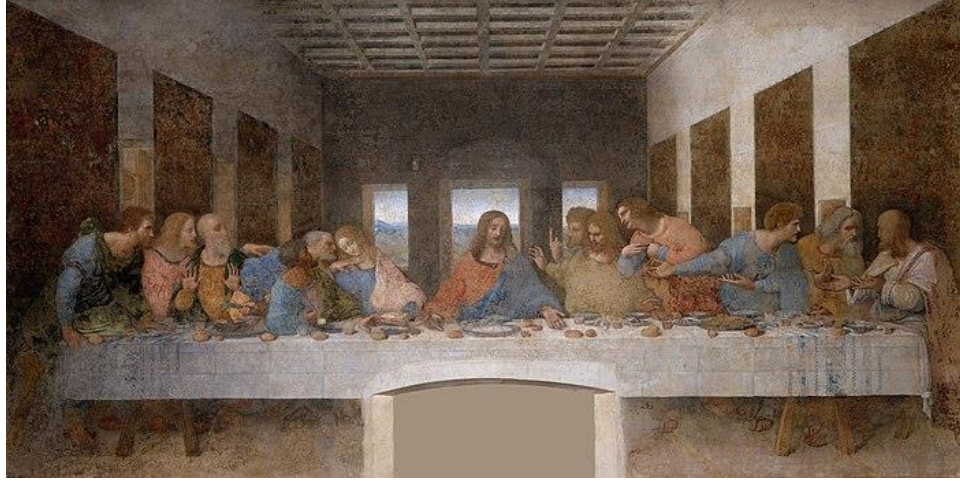
XVII. Yüzyılda Fransız ressam Nicolas Poussin, ‘çizgi ve boyayla resim yüzeyinde, ışık altında görünen her şeyin taklididir, amacı haz uyandırmaktır’ şeklinde sanatı tanımlamıştır. Nabis resim sanatı grubunun teorisyei Maurice Denis ise “Unutmayın ki, bir resim, savaş atından, çıplak bir figürden ya da herhangi bir hikayesi

olmadan önce sadece üstü renklerle belli bir kurala göre boyanmış düz bir zemindir” (Kınay, 1993). Odun kömürleri, yaprak, kalem, boya, fırça, kimya veya teknoloji hangi teknikle üretilirse üretilsin, resim sabit bir görüntüdür. Bir eserin tuvalde, kâğıtta veya dijital ortamda olması sabit bir görüntü olduğunu değiştirmez. Maurice Denis’nin resim sanatı tanımı, sanatçılara geniş ölçüde serbest çalışma ve uygulama olanağı sağlamıştır.

Resim, insanın kendini ifade etmenin farklı bir yolu olup, estetik kurallara dikkat ederek renk ve tonlar ile çeşitli zeminlere kalem ve boyalarla aktarmaktır. Resim yaparken farklı malzemeden yararlanarak, duygu ve düşünceler estetik bir norm çerçevesinde anlatılır. Kullanılan malzemelerin yanı sıra resim sanatında ışık, renk, leke değerleri, derinlik, perspektif ve kompozisyon önemli öğelerdir. Resim sanatının varoluşu tarih öncesi dönemlere dayanır. Günümüzde, tuval ve kâğıt gibi yüzeylerde boya ve kolajın yanı sıra, dijital teknoloji ve dijital yöntem ile de resim oluşturulmaktadır.

“Resim, kâğıt, tuval veya duvar gibi iki boyutlu bir yüzey üzerinde oluşur. Resmi meydana getiren temel öğeler; çizgi ve renktir. Bunlar, kendi başlarına veya birlikte kullanılarak temel ifade unsurlarını oluştururlar. Çizgi ve rengin yanı sıra, perspektif, ton, ışık, biçim ve üslup gibi kavramlar da ifadeyi güçlendirmek için kullanılan diğer öğelerdir. Hangi çağa, hangi üsluba ait olursa olsun, resimde temel unsurlar daima çizgi ve renge dayanır. Bazı üsluplarda çizgi, bazılarında ise renk egemendir. Örneğin; resmin eski çağlarında çizginin oynadığı başrol hemen göze çarparken, IX. yüzyıl Avrupa’sında renk, resme egemen olacak bir aşamaya erişmiştir (Keleş, s.3, 2021).”

Rönesans dönemi, çok sayıda değerli sanatçı ve mesleki yeterliliğe sahip bireyler yetiştirmiştir. Kuyumcu, mimar, mühendis, heykeltıraş ve matematikle ilgilenen bilim insanları, sanatsal gelişmeleri etkilemişlerdir. Michelangelo, rönesans döneminde sanayi ve teknoloji olmamasına rağmen heykel sanatını ileri bir düzeye çıkarmıştır. Orta Çağda kilise egemenliğinde olan sanat, dinsel propaganda amaçlı kullanılmaktaydı. Rönesans döneminde sanatçı, insan yaşamına ve anatomik yapıya yönelmiş, Leonardo Da Vinci bu konularda araştırmalar yapmıştır (Farthing, 2017).

Şekil 2.3: Leonardo da Vinci. Son Akşam Yemeği, 1498, fresk. 460 x 880 cm. Santa Maria Delle Grazie, Milano.

Kaynak: Kınay, C., (1993)

Rönesans sanatçıların çalışmalarına bakıldığında resim kuralları bilimsel eserlerde yer almış ve bu kurallar hala güncelliğini korumaktadır. Ressam Albert Dürer'in perspektif ile yaptığı çalışmalar, üç boyutlu formun örneği olarak diğer sanatçılara yardımcı olmuştur. Alman sanatçıların ağaç ve gravür baskıda ileri düzeyde olmaları, grafik alanında eserler vermelerini sağlamıştır (Farthing, 2017). Rönesans, kilisenin sanat üzerindeki etkisini yok etmiş, bilimsel ve teknik gelişmeler, toplumun refah düzeyinin artmasına ve sanattan haz duyan aydın sınıfının oluşmasına zemin hazırlamıştır. Özellikle resim sanatı, alınıp satılabilen bir metaya dönüşmüştür.

Resim yapma geçmişten bugüne pek az insanın sahip olduğu hayranlık uyandıran, farklı hissettiren bir yetenektir, ancak bu yetenek dijital çağın başlamasıyla istenmeyen sonuçlara yol açmıştır. Fotoğraf teknolojisinin gelişimine katkı sağlayan çoğu ressam, olabilecekleri fark edememişlerdir. Emprestyonistler bu yeni teknikten etkilenmiş, anın görüntüsünü elde etmek istemişlerdir; bunun için elden geldiğince hızlı resimler yapmaya başlamışlardır. Özensizce yapılan çalışmalar geleneksel kurallardan kopma, 'dahi sanatçı' fikri izlenimcilerin bu tutumu sonucu sarsıntıya uğramıştır. Bu konuda fotoğraf ve resmin birbirlerine katkıları zamanla anlaşılmıştır (Yılmaz, 2013).

“Şekil 2.4, Albert Dürer'in Yeni Ahit'teki Vahiy Kitabı'nda bahsedilen mahşeri tasvir ettiği on beş baskı resminden oluşan serinin dördüncü ahşap baskısıdır. Eser, Dürer'in ilk büyük illüstrasyon serisidir ve seri, basıldığı 1498 yılında büyük başarı elde eder. Dürer'in yenilikçi tekniği, açık-koyu tonları ve hacmi ortaya çıkaran çapraz taramaları ve paralel çizgileri içerir. Binicilerin diyagonal şekilde yerleştirmesi ise esere dinamizm katar. Bu baskılar sanatçının itibarının uluslararası düzeyde artmasına ve kitap illüstrasyonu konusunda dönüşüm yaşanmasına yardımcı olur” (Farthing, s.187, 2017).”

Şekil 2.4: Mahşerin Dört Atlısı, Albert Dürer, Ağaç Baskı 39,5x28 cm British Museum, Londra, Birleşik Krallık, (2017)

Kaynak: Yılmaz, M., (2013b)

Sanayi devrimine kadar geleneksel biçimde üretilen eserler, devrim sonrası modernizmle beraber teknolojinin ilerlemesi sanatı etkilemiştir. El işleri yerine mekanik üretim, atölye yerine fabrikaların geçmesi gelenekten kopmayı, beraberinde sanatçıların üretimlerini, çalışma ve yaşam koşullarını da değiştirmiştir.

2.1.1. Yağlı Boya Tekniği, Jan Van Eyck

Yağlıboya tekniğinin tarihi klasik dönemlere kadar uzanır. Bilinen ilk yağlıboya uygulamaları 15. yy.'da görülmektedir. Giorgio Vasari Avrupa sanatında yağlıboyayı ilk kez kullanan ressamın Jan Van Eyck olduğunu belirtmiştir. Boyanın kalitesi, ışığa karşı dayanıklılığı ve boyanın karışımı sanat eserinin uzun ömürlü olmasını ve niteliğini etkiler. Dolayısıyla Jan Van Eyck renkli tozları ezerek elde ettiği boyaları ince bir katman olarak çalışmalarına uygulamıştır. Sanayi devriminin getirdiği teknik gelişmeler sonucu boya üreten fabrikalar kurularak, tüp içinde bulunan

kaliteli boyalar üretilir. Sanat eserlerinde kullanılan malzemelerin kolay taşınması ressamların atölye dışında çalışma şartlarını kolaylaştırmıştır. Genellikle resim sanatında kullanılan yağlıboya, bir diğer kimyasal madde olan terebentinle karıştırılarak inceltilip resim yüzeyine uygulanmaktadır. Kapatıcı özelliği olan yağlıboya, çeşitli yağlarla karıştırılarak akışkan hale getirilebilir. Yağlıboya geç kuruma özelliği nedeniyle uzun süren çalışmalarda tercih edilir (Mukhtarova ve Irak, 2021).

Yeniçağ 'da sanat eseri kendi kişiliğini kazanıyor ve kiliseden yakasını kurtarıyordu. Ve Yeniçağın sonunda “art for art” düşüncesi oluşmaya başlamış, tuval üzerine yapılan resim ortaya çıkmıştır (Turani, 2010). Boya, zemin üzerinde görüntü elde etmeyi sağlayan bir araçtı. Renkle ne anlatıldığından çok, resmin yüzeyinde boyanın macerası olarak baktığımız zaman, yoğun kıvamlı, dinamizme olanak sağlayan boyanın katkısı yadsınmaz. Renkleri ortaya çıkarmanın boyamaktan daha keyifli olduğunu söyleyebiliriz. Boyanın fark edilmesiyle, modern resmin macerası da başlamıştır.

Şekil 2.5: Jan Van Eyck, Arnolfini'nin Evlenmesi, 1434, tahta panoya yağlıboya, 81,8x59,7 cm

Kaynak: Farthing, S., (2017)

Jan Van Eyck, yağlıboyayı bulan değil, yağlıboya resmini yetkinleştiren sanatçıdır. Kim tarafından başlatıldığı konusunda net bir bilgi bulunmamaktadır. Giorgio Vasari her ne kadar yağlıboya resminin bulunmasını ona bağlasa da önceden de bazı yağlıboya çalışmalarının olduğu ve bu tekniğin kullanıldığı bilinmektedir. Fakat o, yağlıboya renge bir aydınlık, renk değerlerine dayanan bir uyum, kalıcı bir sıcaklık vermiştir ki, eserleri adeta canlı gibidir işte bu onu büyük sanatçılar arasında yer almasını sağlamıştır (Turani, 2010). Jan Van Eyck, yağlıboya tekniğinin geliştirmenin yanı sıra onu muazzam bir şekilde kullanmayı da başarmıştır. Bu teknik, boyanın yavaş kurummasını sağlayarak ressamalara daha fazla zaman kazandırmış ve daha zengin renkler elde etmelerine olanak sağlamıştır. Şekil 2.5'te yer alan 'Arnolfini'nin Evlenmesi' çalışmasında ilk kez bir ressam kendi eserine imzasını atmış ve görsel içinde yer alan aynaya kendini resmederek o ana şahit olduğunu belirtmiştir.

Jan Van Eyck, tempura ile yaptığı bir çalışması üzerine yağ sürüp kuruması için güneşe bıraktığında boyalarının bozulduğunu fark eden sanatçı, gölgede kuruyan bir yağı bulabilmek için çalışmalara başlamıştır. Yaptığı deneylerden sonra amacına ulaşmıştır. İçeriği beyaz bruges ve bezir yağı'nın karışından oluşan bu deneyde Jan van Eyck, karışıma boya pigmentleri ilave ederek; inceliği ve kalınlığı hassasiyeti kontrol edilebilen, düzeltmeler yapmaya uygun ve yavaş kuruyan boya elde etmiştir (Mukhtarova ve Irak, 2021). Makineleşmenin toplum hayatında rol almaya başlamasıyla, boyanın biricikliği de yavaş yavaş sona ermeye başlamıştır, çoğu kişi artık boya ile resim yapmayı geleneksel bulunmaktadır. Bu düşüncenin meydana gelmesinde fotoğraf makinasının icadı da etkili olmuştur.

2.2. Resim Sanat Akımlarının Dijital Sanata Katkıları

Ahu Antmen'e göre, 19. Yüzyılda tanık olunan yeni toplumsal yapı, kuşkusuz Endüstri Devrimi'nin sonucudur. Endüstriyel kapitalizm, bir yandan kolaylıklar getirirken diğer taraftan beklenmedik gelişmelere sebep olmuştur. Kentlerin büyüüp gelişmesi, ulaşım ve iletişim araçlarını beraberinde getirmiştir. 19 yüzyılda buharlı makineler, fotoğraf makinesi, sentetik boya, telgraf, buzdolabı, patlayıcı maddeler, telefon, elektrik ışığı, otomobil, sinema filmi gibi yenilikler 20. Yüzyıl başlarında ise bu yeniliklere radyo, uçak gibi yeni buluşlar eklenmiştir. Günlük yaşamla beraber sanatta bu değişimden etkilemiştir (Antmen, 2009). Sanat, tarihinin her döneminde koşullara göre kendine özgü nitelikler taşımıştır. Yeni bir dönemi ifade eden sanayileşme, yaşam biçiminin değişmesiyle, sanata etkisi de kaçınılmaz olmuştur.

Üretimin sanayileşmesi, tüketimin artması, satış için reklam zorunluluğunun doğması, tanıtım ve reklam konusunda tasarımcı ihtiyacını artırmıştır.

Yüzyılın başlangıcında bilim dünyasının buluşları plastik sanatları da etkilemiş, yeni akımların doğmasına zemin hazırlamıştır. Kapitalizmin verdiği endişe ve huzursuzluğa karşı sanatçıların düşünceleri eserlerine yansımıştır. Birçok sanatçıya ilham kaynağı olan Duchamp ve Warhol'un, endüstriyel etkileşimlerle yaptıkları çalışmalar, dijital sanatın gelişimine katkı sunmuştur.

1800 yılının sonunda Ruskin ve Morris teknik gelişmeler sonucu görsel sanatlarda nitelik ve estetik anlayışın değişmesi endişesiyle endüstriyel tasarımda estetik kurallarını uygulayabilmek adına 'Art and Craft' (Sanat ve Zanaat) hareketini başlatmışlar ve 20. yüzyılın ilk yarısında Bauhaus üzerinde de etkili olmuşlardır. 19 yüzyılın sonuna doğru sanatçıların sanayileşmenin olumsuz etkilerini reddettiği, klasik geçmiş değerlerin yüceltildiği görülür. Bauhaus ekolüne göre günlük ve sanatsal ürünlerde makine kullanımı olumlu etkiler göstermiş, dolayısıyla sanat eğitimi de bu durumdan payına düşeni almıştır. Bauhaus Akımı, sanatçı ile zanaatkar arasındaki ayrılığı ortadan kaldırmış ve bütün sanatsal unsurları tek bir vücut haline getirmiştir. Bauhaus okullarının gayesi, eğitim ve stil hareketi olmakla beraber, Avrupa'da her anlamda modernleşmeyle yaşamın yeniden tasarlanabileceği fikrini savunur (Özkaplan, 2009). Sanat ve zanaat kavramlarının birleşimi toplumun yaşam tarzına yön vermiş, sanat seyirlik eşya olmak yerine, yaşama karışıp biçim vermiştir. Bauhaus sanatçıları, De Stijl grubu, Konstrüktivistler, Dada hareketi gibi akımlar modern dönemin üslûbunun oluşturulmasına yöne vermişlerdir.

Sanayi devriminin olumsuz sonuçları, sanatta yenilik hareketlerini etkilemiştir. Bilim ve sanat arasında radikal ayrım, modernizmin tarihsel gelişiminde biçimlenmiştir. Sanayileşme karşısında sanatçılar, iki farklı yöne ayrıldılar. Endüstrinin getirdiği yeniliklerden uzak, doğada geleneksel çalışmalarına devam etmek ya da değişimlere paralel yeni bakış açılarıyla, farklı üretimler yapma kararları geliştirdi. Gauguin doğayı seçmiş, endüstriyel ortamın bozmadığı bölgeyi bulmak için Tahiti adalarına gitmiştir. Kübizm ve Empresyonizm sanatçıları ise, resimde nesnenin formunu parçalayarak tepkilerini göstermişlerdir. Soyut akımlar, nesneyi reddedip tuvalinden atarak, materyalizme olan tepkilerini ortaya koymuşlardır.

Yaşanılan tüm çağların kendine göre bir bakış açısı estetik anlayışı olmuştur. Değişen zaman içerisinde sanatın bu değişimden etkilenmemesi düşünülemezdi. Sanat akımları konu bağlamında endüstrileşmeyle başlayan kentleşme ve toplumsal

sorunlardan beslenmiştir. Sanatçılar geleneği reddetmiş ve plastik sanatlarda farklı araştırmalarda bulunmuşlardır. Kübizmle, tuvalde nesnenin figürün giderek parçalara bölünmesi bu arayışların bir örneğidir (Süzen, 2018).

“Esasen plastik sanatlardaki yenilikler, eserlerin maddesini oluşturan yeni malzemeler kullanıldığı sırada ortaya çıkmaktadırlar. Bütün plastik sanatların yüzyıllar boyunca ortaya çıkardığı değişik karakterler ve buluşlar, işlem sırasında akla gelmişlerdir. Bilindiği gibi plastik sanat eseri işe başlamadan önce tasarlanamamaktadır. Yani eserin bitmiş hali akla gelemiyor. Çünkü plastik sanat eseri bir tasarı değil bir iştir. Ve sentezi sağlayan sezgi de çalışma sırasında oluşmaktadır. Bundan dolayı son biçimini almış bir eser, işin başında tasarlanamaz. Bu yüzden sanat akımları da önceden düşünülemez (Turani, s.556, 2021).”

XX. yüzyıl ile beraber geleneklerin yerini yenilikler almış, kurallara karşı esnek davranılmıştır. Sanat yaşamla kaynaşmış Kübizm akımı sanatta dönüm noktası olmuştur. Konu seçiminde resim, figür ve nesneden tamamen arınmış soyut sanat dönemine geçilmiştir.

21. yy. da resim sanatına yön veren Empresyonizm, Cezanne’ın eserlerini renkle belirlemesi ve doğa betimlemelerini geometrik formlara dönüştürmesi, Gauguin’in, kullandığı renklerin doğadan bağımsız olması, sanatta yeni bir dönemin habercisi olmuştur. Avangart sanatçılar, yaptıkları çalışmalarla dijital sanat döneminin başlamasında öncü olmuşlardır. Sanatın dönüşümü, teknolojinin ilerlemesi, sanat alanında yeni akımların oluşmasına zemin hazırlamıştır. Düünden bugüne sanat ve teknoloji arasındaki alışverişi anlayabilmek için sanat akımlarından bahsetmek gerekmektedir.

2.2.1. Empresyonizm (İzlenimcilik)

Rönesans’tan bu yana devam eden natürel sanat, Empresyonizm’in değişen tavrı ile son bulmuştur. Dolayısıyla sanat, izlenimlerin ardından ışık ressamlığına evrilir. 1870 de ortaya çıkan akım, garip karşılanırsa da belli bir süre sonra sanatın her alanına etki etmiş ve bütün sanatçılar Empresyonizm sunduğu yenilikleri kabullenmişlerdir (İpşiroğlu, 1978). Empresyonist sanatçılar, ışığın anlık değişimi ve anı yakalama düşüncesi üzerinde yoğunlaşarak, geleneksel resim kurallarını etkilemiş, yalnız modern sanata değil, dijital sanata da ilham vermişlerdir.

Empresyonizmin geleneksel renk anlayışı ve kompozisyondan kopuşu Manet’nin “Kırda Öğle Yemeği” isimli çalışmasında görülür. Sanatçının büyük bir tepkiyle karşılanan bu eserde ifade etmeye çalıştığı, biçimden ziyade, renkli izlenimlerdir. Klasik resimden ayrılarak renkli analizlerle ışığın önemini daha iyi

yansıtabilmek için farklı teknikler kullanır. Tuvalinde fırça darbelerini üst üste getirmesi izlenimci tavrını yansıtır.

Manet'nin bu çalışmasında yadırganan ise, konunun işleniş şeklidir. Resmi kıyafetler içinde erkeklerin yanında çıplak kadın figürü objektife poz verir şekilde tasvir edilmiştir. Empresyonistlerin anı yakalama tavrı dönemin yeni buluşu olan fotoğraf ile yarış içinde olduklarının göstergesidir.

Şekil 2.6: “Kırda Öğle Yemeği”, 1863, Edouard Manet

Kaynak: URL-2

Edgar Degas, ressam dostlarına nazaran ışıkla değişen ortamı elde etmek yerine, fotoğrafı çekilmiş anlık görüntülere merak duymuş ve fotoğraf ile özel olarak ilgilenmiştir. Degas'ın ünlü tablosu Balerinler ve şehirde yürüyenleri anlattığı eserlerinde figürler farklı açılardan çizilerek fotoğraf hissi vermek istenmiştir (Antmen, 2009). Empresyonistler fotoğrafın icadından ayrıca etkilenmiş, fotoğrafı, üretecekleri eserler için kaynak olarak görmüşlerdir. Yaşamın hareketliliğini yansıtan fotoğraflardan etkilenen ressamlar anı yakalayacak resimler yapmışlardır.

Monet, modern konuları ele alması ve her an değişen ışığın yarattığı görsel efektleri yakalamaya hayatını adanmış olması nedeniyle örnek bir izlenimcidir. Modern sanat döneminin başlangıcı, Empresyonizmin sağladığı yeniliklerle gerçekleşmiştir. Günümüzde sanatçılar, Empresyonizm'in resim tekniğiyle çağdaş konuları işlerken, teknolojik olanaklarla dijital çalışmalar yapmaktadır (Stephen, 2017). Monet, izlenimlerini olduğu gibi tuvale aktarmayı, günün farklı saatlerinde ışığı resimlerinde kullanmayı amaçlayarak gördüklerini eserlerine aktarmış ve doğayı izleyerek

alışmalar yapmıştır. Sanatçı doğa da çalışmalarını uygularken sürekli değişen ışık ve hava etkisinin engellerine maruz kalmıştır. Atölye ortamında titiz ve ayrıntılı çalışırken, doğa da daha büyük, daha kalın fırça darbeleriyle çok hızlı resimler yapmıştır.

şekil 2.7: İzlenim, Gün Doğumu, Claude Monet, Tuval zerine Yağlı boya 48x 63
Musee Marmottan, Paris, Fransa (1872)

Kaynak: Farthing, S., (2017)

Ressamlar, genellikle taşlardan ve minerallerden renkli boyalarını kendileri ttmek ve kuru tozu yağ ile karıştırmak zorundaydı. Sonuçta elde edilen yağlı boyanın taşınması zordu; en iyi sonuç için ince tabaka halinde kullanmak gerekiyordu. Ancak izlenimciler önceden hazırlanmış yeni boyanın daha kolay taşınabilirliğinin onlara dışarıda çalışma imkânı vereceğini fark ettiler (Pappworth, 2017). Fotoğraf makinasının icadı en çok İzlenimci ressamların içine yaramıştır zira hava şartlarının her zaman aynı olmaması, ne kadar hızlı resim yapsalar da ışık ve hava değişiminden etkilenmişler şvale, tuval ve boyanın taşınması sanatçı için başka bir handikap olmuştur.

Monet'nin çalışmasında ışığın, anın ve hareketin ne çıkarıldığı görülür. Yeni sanat akımlarının gelişmesinde temel kaynak, önceki akımlardır.

Empresyonizmden etkilenen Post-Empresyonistler, bireysel yaklaşım sergileyerek ortak bir üslup etrafında birleşmezler. Akımın temsilcileri olan Paul Gauguin, Vincent Van Gogh ve Paul Cezanne, canlı renkler, yaşamdan kesitler,

geometrik formlar ve anlatımcı fırça tuşları kullanmışlardır. Sanatçıların bu üslubu ise Kübizm akımını etkilemiştir (Stephen, 2017). Cezanne'ın Büyük Yıkananlar etkileyici bir eserdir. Görselde ki ahenk, figürlerin nazik vücudu, insan ve doğanın tasviri sanatçının doğa sevgisini yansıtmaktadır. Kadın güzelliğine yönelik kalıplaşmış fikirlere, geleneksel kompozisyon kurallarını savunan zihinler için ise o dönemde kafa karıştırmıştır.

Şekil 2.8: Büyük Yıkananlar, Paul Cezanne, 1906, Tuval üzerine yağlıboya, 210,5x250,8 cm, Philadelphia Sanat Müzesi

Kaynak: Andrews, J., (2017)

Şekil 2.8'de Sanatçının, dere kenarında banyo yapan insanları tasvir ettiği serinin en çok dikkat çeken çalışması Büyük yıkanlar kabaca çizilmiş çıplak bedenler simetrik bir kompozisyon ve ağaçlardan oluşan üçgen form içinde resmedilmiştir.

2.2.2. Fovizm

Henri Matisse'in etrafında toplanan Fransız Ekspresyonistler, eleştirmen Louis Vauxelle'in akımın sanatçılarına verdiği 'vahşi, yırtıcı hayvan' adını benimsemişlerdir. Sanatçıların eserlerinde bunu hissetmek güçtür, işledikleri konular alışılmış konuların dışına çıkmamıştır. Sanata renkli bir atmosfer katmışlardır, duygu ve düşünceler ana renkler abartılarak kullanılmıştır. Fovist sanatçılar için renkler, sezginin, coşkunun ifadesidir (İpşiroğlu 1978). Akımların ortaya çıkmasıyla sanatta

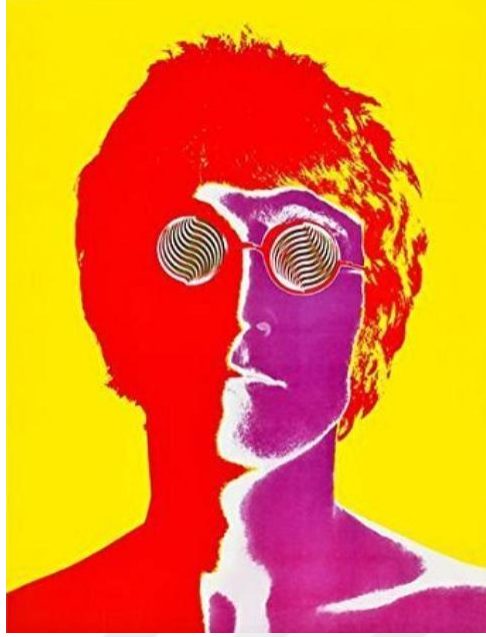
gelenekler yavaş yavaş terkedilmiş, fovist sanatçılar renkleri saf hali ile resme uygulayarak sanata yeni bakış kazandırmıştır. Yüzyılın başında farklı icatlar ortaya çıkmış, elektriğin yaygınlaşması ile günlük yaşam değişip dönüşmüş, toplumsal ve teknolojik değişimler oluşmuştur.

Şekil 2.9: Dans, 1910, Henri Matisse 1869-1954, tuval üzerine yağlı boya 260x391 cm, Ermitaj Müzesi, St. Petersburg, Rusya

Kaynak: Farthing, S., (2017)

Fovlar, resimlerinde, konuyu betimlemede gerçekliğe bağlı çalışmamış, eserlerinde mavi ağaç, yeşil gökyüzü, pembe toprak gibi tasvirler kullanmıştır. Henri Matisse Dans adlı çalışmasında zıt renkler kullanarak, biçim ve renkler arasında soyut bir ilişki kurmuştur. Sanat eserinde renklerin yoğun olarak kullanılması güçlü bir iletişim aracı olarak görülmüştür. Renkle birlikte form ve biçim de fovizm ile kendine özgü bir üslup edinmiştir. Elektriğin yaygınlaşması, radyo ve araba gibi icatların artması günlük yaşamı etkileyerek değişimi sağlamıştır. Sanatı da etkisi altına alan bu değişimle fovizm, hızlı bir çıkış yaparak dijital sanatın oluşumuna zemin oluşturmuş, grafik tasarıma yeni anlayış getirmiştir. Yenilenerek devam eden akımlar, bir önceki akımların uzantısı niteliğinde sanatı geliştirmiş ve sanata yeni yaklaşımlar kazandırmıştır.

Şekil 2.10: Beatles, Richard Avedon, 1967

Kaynak: Yalur, E., (2020)

Fotoğraf sanatçısı, Avedon'un 1960 yılında çekmiş olduğu 'Beatles' fotoğrafıyla grafik tasarıma ve fotoğraf sanatına yeni bir bakış açısı getirmiştir. Grup üyelerinin fotoğraflarını üst üste getirerek elde ettiği stilize figürü grubun yapısını ve müzik anlayışını yansıtacak biçimde canlı renklerle ifade etmiştir. Sanatçının kullandığı fotoğraf tekniğiyle görselde canlı renklerde fovist bir görünüm yakalamıştır. Avedon bu yöntem ile gelecekte fovizm akımının etkisini sürdürmesine katkıda bulunmuştur (Yalur, 2020). Renk, tasarım ilkeleri olan vurgu, zıtlık ve hiyerarşi gibi unsurların elde edilmesinde büyük bir önem taşır. Ayrıca grafik tasarımın ana unsurlarından biri olan biçim yine fovizm ile zenginleşmiştir.

Fovizm de kullanılan renklerin gerçekle bir ilgisi yoktur ve daha çok siyah kontür, ışık ve gölge kullanılarak renkleri öne çıkarmayı başarmışlardır. Ressamlar renklerin yoğunluğuyla duyguyu ve neşeyi esere yansıtmış sanata renklerle güçlü bir bakış kazandırmışlardır. Renk ise grafik tasarım için, tasarımın ifadesini değiştirecek derecede önemli bir unsurdur.

2.2.3. Kübizm

Kübizm adı, Georges Braque'ın 1908 Sonbahar Sergisi'nde izleyiciye sunduğu bir peyzajın karşında Henri Matisse'in, söylediği sözden (küb sözünden) doğmuştur. Bir yıl önce Poul Cezanne'ın 1904'te Emile Bernard'a göndermiş olduğu mektuplar bir kitap halinde yayımlanmıştır. Cezanne, geleneksel perspektif kurallarını

uygulanmaktan ve ancak modele göre-veya tabiata uygun- resim yapmaktan hiçbir zaman vazgeçmemekle birlikte, yaşamda var olan her şeyin daire, kare, çember gibi geometrik biçimlerle ifade edilebileceğini kural olarak savunmuştur (Muller, 1972). Resim sanatında konular genellikle doğa betimlemeleri üzerine iken, Kübizm ile sanatçılar nesneleri inceleme altına almış, nesnenin görünüşüne göre değil düşüncede yarattığı kavrama göre eserlerine aktarmışlardır. Doğanın şeklini bozarak, nesneyi parçalayarak betimlemeler yapılmış, eserde yer alan figür veya obje biçim değiştirmiş ve bambaşka bir boyuta geçmiştir. Cezanne'ın sanatı, Kübizm'in çıkış noktası sayılmaktadır.

Resim sanatında Rönesans'tan günümüze geçerli kuralların terk edilmesi, dünyanın var olan nesnelerden çok bilinçle kavranıp resmedilmesini sağlamıştır. Picasso'nun "Avignonlu Kızlar" isimli çalışması modern sanatın şaheseri olarak görülür. Eserin devrim yaratan niteliği, üç boyutlu formu iki boyutlu zeminde resmetme tekniğidir. Resimde işlenmemiş ve taslak şeklinde çizilmiş figürler hem önyüzden hem profilden görünmektedir. Rönesans'tan bu yana tek kaçıslı perspektif tekniğini görenler, farklı bir görme biçimiyle modern sanat kurallarında karşılaşır (Antmen, 2009).

Kübizm akımında fotoğrafın etkisini betimlemek zordur ancak formların iç içe geçmesi, saydamlık, bir karede iki ayrı malzemenin aynı anda gösterilmesi ya da bir nesnenin iki ayrı görüntüsü ile fotoğraflar arasında benzer ilişkiler kurulmuştur (Sayid, 2010). Sanat akımları teknolojinin tüm unsurlarını doğrudan veya dolaylı olarak sanatın objesi, sanatın bir ögesi olarak eserlerine uygulamışlardır.

Şekil 2.11: Avignonlu Kızlar, Picasso (1907)

Kaynak: Şahin, İ. ve ark., (2019)

Ergün'e göre (2012), kolaj 20. yüzyılda ilk defa kübist sanatçılar tarafından kullanılmış ve Dadaist sanatçılar tarafından geliştirilmiştir. Doğal veya yapay var olan tüm malzemenin önceki anlamından alınarak yeni bir amaca hizmet edecek şekilde yeniden kurgulanarak resmin alanına yerleştirilmesidir. Kolaj tekniğinin önemli özelliği sanatın gelişiminde büyük bir kırılma noktası oluşturmasıdır (Yıldırım, 2019). Kolaj tekniğinde son noktaya ulaşan Picasso ve Braque, resim yüzeyine, plastik poşetler, karton, gazete parçaları, kumaş, metal, duvar kâğıdı gibi sanat dışı parçalar yapıştırmışlardır. Picasso'nun "Mandolin Çalan Kadın" tablosu kolaj örneği olarak verilebilir. Kübizm ve kolaj arasındaki ilişki geliştikçe kesme, yapıştırma, katlama tekniği sanatçılar arasında benimsenmiştir.

Matisse'in kendi üslubuyla kolaj tekniğini kullanması grafik tasarıma olan katkılarından sayılabilir, kolaj tekniği grafik tasarım programları içerisinde rahatlıkla ve hızlıca uygulanmaktadır. Dadaizm, Sürrealizm, Pop Art akımlarında kolaj tekniğine ait izler görülebilir. Kübizm akımında ortaya çıkan kolaj tekniği, fotoğraf makinasının icadından sonra da fotomontaj tekniği ile sanatta farklı arayışlara yönelmiştir.

2.2.4. Soyut Sanat- Dışa Vurumculuk (Ekspresyonizm)

Soyut sanat anlayışı, ‘modern sanat’ terimi ile aynı anlamı ifade edecek kadar popüler olmuştur. İsviçreli ressam Paul Klee’nin soyut sanat üzerine yaptığı bir yorumda, “dünya korkunçlaştıkça, sanat da soyutlaşmış” görünmektedir. Soyut sanatın teması, derin düşünceyi ve sonsuz olanı içerir. Soyut sanat ile ilgilenen ressamlar, materyalist çağda bir tür tinsellik arayışına bu nedenle yönelmiş olabilirler (Antmen, 2009). Sanat, bu döneme kadar geleneksel konular ve tekniklerin devamlılığı üzerine çalışmaları kapsar ancak soyut sanat gerçekliği aktarmak yerine, biçimler ve renkler arasındaki ilişkiyi keşfederek yeni bir anlayışa yönelmiştir.

Fotoğraf makinasının icadı, resim sanatına yeni nitelikler katmış ve yeniden tanımlayıp değişimine zemin hazırlamıştır. Bu iki bağımsız sanat disiplininin yer aldığı etkileşim alanı, kolaj tekniğinin getirdiği yeni ifade biçimlerinden oluşmaktadır. Fotoğrafın resmi yakından takip etmesi, Ekspresyonizm akımının önünü açarak, soyut resmin ve 20. yy.’ın diğer araştırmacı akımlarının ortaya çıkmasını sağladı (Semiz, 1997).

Süsleme veya simge, hangi amaçla yapılmış olursa olsun, primitif dönem sanatına etki eden geometrik işaretler gösteriyor ki bütün kültürler anlamı aktarmak için fiziksel dünyayı gördüğü gibi anlatmamışlardır. Soyut sanata giden yolu ilk açan İzlenimcilik akımının sanatçıları, doğayı ve renkleri fırça darbeleri ile betimlemişlerdir. 20. yüzyılda Almanya da dışavurumculuk adıyla başlatılan soyut sanat akımı sanatçının kendi mizacını eserine yansıtmayı sağlamıştır. Dışavurumcu ressamlar, eserlerini duygusal ya da ruhsal bir hava katmışlar ve bunu yaparken konudan ziyade ruh hallerine öncelik tanımışlardır. Soyut sanatçılar deneyimi öznel olarak ifade etmek için radikal çarpıklıklara ve abartıya yer vermişlerdir. Çoğu zaman keyfi renklerle uyumsuz kompozisyonlar çizmişlerdir. Soyut sanat, resim sanatının yanı sıra dansı heykeli ve sinemayı hatta edebiyatı, müziği ve mimariyi de etkilemiştir.

Dışa vurumculuk ilk olarak sanatçı Picasso ile başlamıştır. Picasso’nun eserlerinde objeleri ve figürleri parçalaması ve kolaj tekniğini kullanması tam olarak soyut sanat olmamakla birlikte soyut resmin başlangıcıdır. Fovizmle birlikte sanatçı Matisse’in cüretkâr renklerle duygularını tuvale aktarması, Ekspresyonist sanatçıların çizgileri ve kullandıkları renklere de fovist ressamların izleri görülmektedir.

Şekil 2.12: Boğaz Doğaçlaması, Wassily Kandinsky, 1914, 110x110 cm, Tuval  zerine Yağlı Boya

Kaynak: Yılmaz, M., (2013a).

Modern sanat akımları, bilimsel-realite ve ışık-gölge tarzına son verdi. Ekspresyonizm bir yaşam tarzı, evrensel bir bakış açısı olsa da insanın iç dünyası ile ilgilidir. Kübistler ve Fütüristler ilk etapta bakışlarını doğadan ayırmışlardı. Ekspresyonistler doğaya gözlerini hiç açmadılar ve büsbütün zihinsel, hayal dünyalarından eserler ürettiler. Ekspresyonistler doğa karşısında kendilerini kaybetmemiş, doğanın atmosferine kapılmadan, duyumsadıklarını işittiklerini resmetmek istemişlerdir. Sanatçılar düşlerini, görsel yankılara tercih etmiş, mevcut olan her şey sanatçının ruhuna ve istemine göre tasarlanmış ve üretilmiştir. Natürmort veya peyzaj ya da figür, resimde anlatılan konu ne ise, tamamen sanatçının şahsi fikridir. Dolayısıyla her sanatçının üslubunda ekspresyonist ifade ortaya çıkmıştır. Yine de bilinçdışı, tüm ekspresyonist eserleri birbirlerine benzetir. Ekspresyonist sanatçı, fırçasını tamamıyla ruhunun derinliklerine bırakır. Sanatçının heyecanı, yoğun

duyguları neticesinde ortaya çıkan ve zamanla değişip gelişen sanat eseri yüce bir anlam kazanmıştır (Turani, 2010).

Şekil 2.13: Kırmızı Ağaç, 1908, Piet Mondrian, 70x90 cm Tuval Üzerine Yağlı Boya

Kaynak: Yılmaz, M., (2013a)

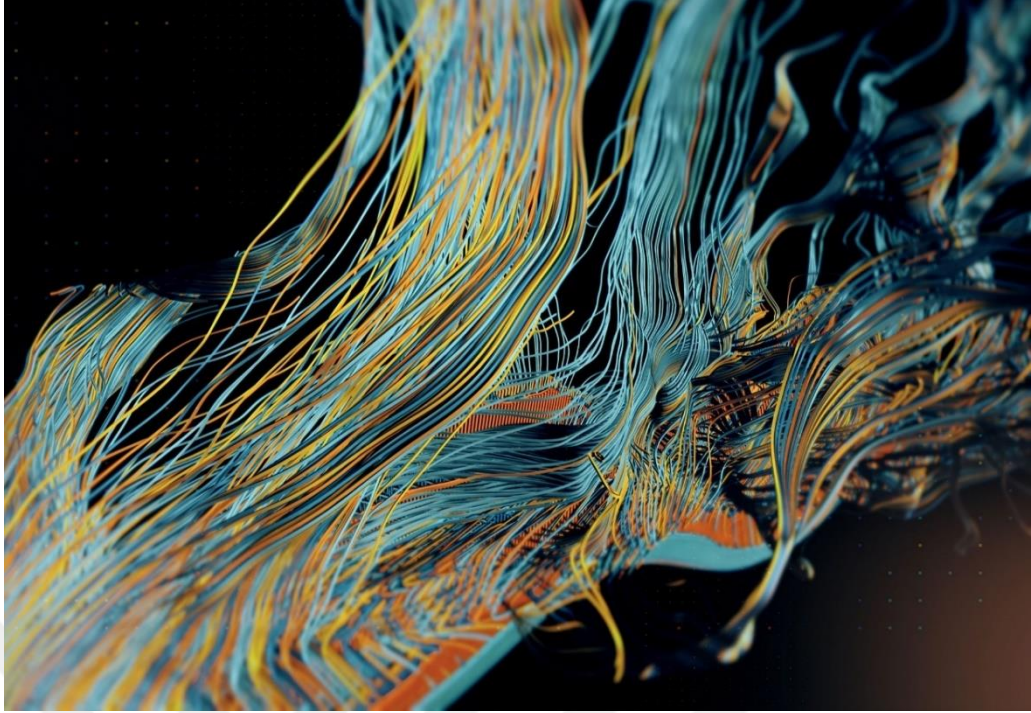
Doğal görüntülerin, eserine zarar verdiğini düşünen Vasili Kandinsky, bu imgeleri resimlerinden çıkarmıştır. Bireysel çalışmaları, sanatçıyı ruhsal bir anlatıma kavuşturmuştur. Kandinsky kitabında: “Sanatçı, zamanın öğretilerine ve arzularına karşı sağır olacağı gibi, ‘bilinen’ veya bilinmeyen şekil karşısında da kör olmalıdır. Göz kendi iç dünyasına bakmalı, kulağı daima iç gerekliliğin sesine dönük olmalıdır.” diyerek düşüncelerini aktarmıştır (Yılmaz, 2013a). Ekspresyonizm de doğa ikinci plana alınmış, sanatçının ruhsal durumu eserleri için bir ifade biçimi olmuştur. Sanatçılar, çevrelerindeki olumsuz gelişmelere karşı tepkilerini renklerle ve biçimlerle anlatmışlardır.

Şekil 2.14: Jackson Pollock çalışırken, 1951. Fotoğraf: Hons Namuth

Kaynak: Yılmaz, M., (2013a)

Jackson Pollock, atölyesinde yere serilmiş tuval üzerine soyut dışavurumcu resim yaparken görüntülenmiştir. Duygularından yola çıkarak, figüratif olmayan organik ve geometrik biçimlerin birlikte görüldüğü, genellikle büyük boyutlu tuvallerin üzerinde akıtılmış boyalar ile resimler yapmıştır. Günümüzde Dijital sanat kapsamında yapılan eserler ile birbirine benzer tarafları soyut dışavurumcu olmasıdır. Ancak sanatçıların kullandığı araç gereçler farklıdır. Dijital Sanat alanında eserler veren sanatçı Refik Anadol, mimariyi kanvas gibi kullanmakta üzerine bilim ve teknolojiyi kullanarak soyut görüntüler yansıtmaktadır. Refik Anadol'un eserlerini yapay zekâ, veri bilimi teknolojilerinin yardımıyla üretmektedir.

Şekil 2.15: Art of Intelligence, Installation, Berlin, 2016

Kaynak: URL-3

Ekspresyonizm varlığını farklı kültürlerde farklı teknikler ile sürdürmektedir. Bu varlığı günümüz dijital sanat örneklerinde görmek mümkündür. 1945’den bugüne dünya çapında ekspresyonizm akımında; Hollanda’da Cobra grubu, Amerikalı sanatçı Pollock, Fransa da Francis Gruber ve Bernard Buffet, Danimarka da Asger Jorn gibi sanatçılar yer almıştır (Seçer, 2020).

2.2.5. Fütürizm (Gelecekçilik)

1900 yılından itibaren elektriğin evlerde kullanımı, ısınma sistemleri, asansör, televizyon, telefon gibi icatların oraya çıkması, caddelerde tramvay ve otobüsün yer almaya başlaması, 1903’ten sonra ulaşım endüstrisi ve uçak sanayisindeki hızlı ilerlemeler. Teknolojinin getirdiği tüm bu olanaklar insanların yaşamında kolaylık ve rahatlık sağlamıştır (Akalın, 2019). Gelişmelerin insanlar üzerindeki etkisiyle farklı sanat akımları ortaya çıkmıştır.

Marinetti 1909’da Paris’te “Le Futurisme” adlı manifestosunu yayımladığında, şair ve ressamlar arasında yeni bir anlayış için yarış başlamıştı. Bu manifesto, Eski Yunan ve Roma sanatına ilgi duyanlara karşı bir protesto idi. Bu akım, modern yaşamın hızını, makineleşme sonucunda ortaya çıkan hareketi övüyor ve “süratin güzelliği”ni yüceltiyordu. Bu anlayış için: “bir yarış arabası, Samothrake Adası’ndaki Nike heykelinden daha güzel” idi (Turani, 2010). İtalya da uzun süren siyasal bütünlük

sorunu, sanatı da etkilemiştir. 19. Yüzyılda İtalyan Sanatçı Filippo Tomasso Marinetti, İtalya'nın yeniden sanattan bilime her alanda etkin olması için gazetede bir bildirge yayınlamıştır. Gelecekçi Bildirge adı verilen bu metnin içinde cesaret, enerji, hız, ışık gibi konulara yer verilmiştir. Sanayi Devriminden sonra ortaya çıkan fabrikalar, tren istasyonları, lokomotif sesi, uçak sesi, vapur sesi sanatın konuları içinde yer almıştır. Modern yaşama ait olduğu düşünülen gürültü, dağınıklık ve aykırılık kutsanmış, geçmişte var olanı reddetmişlerdir. Durağana karşı dinamizmi, dijital teknoloji ve makine ile yaşamın tüm alanlarında var olma düşüncesini savunmuşlardır. Diğer akımlardan farklı olarak Fütürizm, konusu belli bir sanat hareketi olmuştur (Farthing, 2017).

Şekil 2.16: Bisikletçinin Dinamizmi, 1913, Umberto Boccioni, 70x96 cm Tuval Üzerine Yağlı Boya

Kaynak: Farthing, S., (2017)

Fütüristler; yayınladıkları manifestoda Sinematografinin, Kronofotoğrafi'nin hedefleri ve özyapısal nitelikleriyle daha önceden fotoğraf yoluyla çözümlenmiş hareketlerin, tekrar kompozisyonunu kurmakla ilgilenmemişlerdir (Akalın, 2019). 20. yüzyılda gelişen ve dönüşen bu durumu, sanatçı bakış açısıyla algılayan fütüristlerin, resimlerinde dönemin gürültüsünü, hızını yansıtmayı ilke edindikleri görülmektedir. Çalışmalarında ışık ile nesnelerin biçimini değiştirerek, formlar soyut hale getirilmiş çizgiye ahenk katmışlardır. 20. Yüzyıl itibaren devinim, hareket gibi fikirler sanatın

içinde hızlıca yer almaya başlamıştır. Fütüristler bilhassa fotoğraf tekniğinde kullanılan, flu, dinamik görüntüler, çoklu pozlama gibi kamera sisteminin yarattığı imkanları kullanarak bu teknikleri eserleriyle birleştirmişlerdir (Mutlugün, 2017).

Fütürizm, herhangi bir konuyla veya alanla sınırlandırılmamıştır. Merkeze, teknoloji alınarak sanat yapımı düşüncesine dayanmıştır. Buna istinaden teknolojinin gelişmesiyle meydana gelecek olan yenilikleri belirlemek, geleceğe yönelik tasarımlarda bulunmak için biçimlenen düşünce sistemini benimsemişlerdir.

Şekil 2.17: “Dinamik Köpek ve Sahibi”, Giacomo Balla,1912

Kaynak: Sayid, A., (2010)

Fütürist akımın önde gelen isimlerinden Giacomo Balla, uzun zaman fotoğrafa ilgi duymuş sonradan resimle ilgilenerek yaptığı resimlerle Fütürist akımı temsil etmiştir. Çalışmalarında, bir durumun her aşamasını peş peşe tek bir fotoğraf karesiymiş gibi saptayan kronofotoğrafın hareketi analiz eden özelliğinden faydalanmıştır. Giacomo Balla’nın gayesi çevresindeki çoğu sanatçı gibi devinimi, ritmi, gerçeği ve maddeleşmekten ayrılmayı aksettiren eserler ortaya koymaktı (Sayid, 2010). Fütürizm, sanat adı altındaki tüm disiplinleri etkilemiş ve kendi etrafında toplamıştır. Fotoğrafın kullanılması, estetik ve duygu kavramları açısından kendini anlaşılır bir biçimde ifade edebilmesini ve varlığını duyurmasını sağlamıştır. Sonuç olarak bugünde Fütürizmin günlük hayatımızda dijital alanlarda aktif olarak rol aldığını görülmektedir.

2.2.6. Dadaizm (Dadacılık)

Dada akımında önceki dönemler eleştirilirken; biçimlerin bozularak kullanılmasına karşı çıkmaktadır. Plastik değerlere, geleneğe, sisteme, kendine bile karşı çıkan Dadaizm, tam anlamıyla bir kopma noktası olarak daha sonra ortaya çıkan sanat akımlarına bağımsız bir yol açmıştır. Yaşama ve sanata karşı sorgulama, çözümleme, doğanın ve sanatın sınırlarını belirleme Dadaizm ile başlamıştır.

Dada akımı ressam, heykeltıraş, fotoğrafçı ve şair Alfred Stieglitz ve eleştirmen Walter Conrad Arensberg'in çalışmaları ile hız kazanır. Man Ray ve Francis Picabia gibi saygın ve önder sanatçıların katılımı ile Dadaizm geniş bir kitleye yayılır. Marcel Duchamp ve Picabia, Fransa'nın önde gelen sanatçıları olmasına rağmen politik sebeplerden dolayı, Amerika'ya yerleşmeleri Dadaizm'in gelişimini etkiler (Şahin ve ark., 2019).

Dünya, merkezi Avrupa olan Birinci Dünya Savaşına hazırlanıyorken, sadece halktan değil bazı sanatçılardan da destek almıştır. Diğer yandan ise savaşa karşı olan sanatçı grubu, savaşın büyük yıkımları meydana getireceğini, karşı durulmasını söylemişlerdir. Dadaizm, Zürih ve New York'ta aynı zamanda birbirinden habersiz bu dönemde hazırlanmıştır (Farthing, 2017)

Şekil 2.18: Bicycle Wheel, M. Duchamp, 1913

Kaynak: Sürmeli, K., (2012)

Marcel Duchamp'ın Paris'te hazırladığı ilk Ready Made çalışması bir bisiklet tekerleği ve tabureden oluşan iki parça farklı malzemenin bir araya gelmesiyle Bicycle Wheel isimli yerleştirmesidir. Hopkins'e göre (2004), Çalışma ironik olsa bile heykele

ait bir terminoloji uygulanır. Bu nesne, kaide ile heykeli oluşturan nesne arasındaki hiyerarşik ayrılığa itiraz ettiği ölçüde, geleneksel heykelin ustaca yapılmış bir parodisidir; tabure, tekerlek kadar faydacı bir nesnedir ve bu nedenle eserin yapısal öğeleri arasında bir eşitlik vardır. Duchamp, kullandığı objeleri ironik bir biçimde tekrar estetiğin alanına dahil eder (Aktaran: Sürmeli, 2012).

Erkayhan, Belgesay’a göre (2014), endüstrinin sanat alanında oluşturduğu etki, Duchamp ve Warhol’un eserlerinde görülür. Birçok sanatçıya fikir veren çalışmalarının yanı sıra dijital sanata da katkıları yadsınamaz. Dijital sanatın temelinin 1920’lerde ki Dadaizm akımına dayandığını söyleyebiliriz. Dadaist sanatçılar tarafından kullanılan; kes yapıştır (kolaj), fotomontaj, hazır nesne (ready made), politik eylem ve performans içeren uygulamalar dijital sanat eserlerinde de değerlendirilmiştir. E. H. Gombrich, “Sanatın Öyküsü kitabında ‘Gerçek Sanat’ adında bir kavram yoktur. Yalnızca sanatçılar vardır,” demiştir. “Dadaizm akımı da yazar ve ressamların meydana getirdiği bir kavramdı” açıklamasıyla Dadaizm kavramını anlatmıştır (Ersöz ve Demir, 2018). Dadaist ressamlar fotoğrafı bir hazır görüntü olarak ele almışlardır. Fotoğraf teknolojisi ressam açısından araştırılıp resme uygulanarak faydalanması gereken bir tekniktir, sanatçılara ilham vererek yeni tekniklerin gelişmesini sağlamıştır.

Şekil 2.19: Fountain, M. Duchamp, 1917.

Kaynak: Sürmeli, K., (2012)

Dadaizm akıma özgü en tanınmış eser, Marcel Duchamp'ın New York bağımsız sanatçılar Topluluğu'nun Nisan 1917'deki sergisine gönderdiği ve üzerinde R. Mutt imzası bulunan "Fountain"dir. Sanatçıya göre pisuarı sıradan anlamından koparıp sanat alanına dahil eden olgu, üzerindeki imza ve müze duvarına monte edilerek, asıl fonksiyonunun haricinde sanat yapıtı olarak sergilenmesidir. Duchamp yaşamın içinden seçtiği malzemeleri imzalayıp sergilere göndererek sanatın sınırlarını bozmaktadır (Sürmeli, 2012).

2.2.6.1. Dijital Çağ'ın dünya tarafından fark edilişi

Dijital Çağın dünya tarafından fark edilmesi en belirgin şekilde ressam Marcel Duchamp -Dada sanat akımı- ile öne çıkmaktadır. Endüstrinin getirdiği yenilikler, toplumun yaşam biçimine ve sanata yeni bir soluk kazandırmıştır. Dadaizm'in sanata yüklediği anlam ve yeni kavramlar kendisinden önce ki sanat anlayışlarına karşı olduklarını da göstermektedir. Günlük yaşamda ki nesneler, sanata hizmet etmiş dolayısıyla sanat eserinin biricik olma düşüncesini yok saymışlardır. Dada Hareketiyle birlikte belirgin hale gelen bir diğer durum ise nesnelerin eski anlamlarından soyutlanarak kavramsal bir boyuta taşınmasıdır. Tuvale seçenek olarak kolaj ve fotomontaj tekniğini uygulamışlardır. Geleneksel olanı, burjuva kadrosunu yok sayıp, kalıpların dışına çıkmışlardır (Şahin, 2015).

Şekil 2.20: Güzel Kız, Hannah Höch, 1919-1920

Kaynak: Sayid, A., (2010)

Duchamp, izleyende hareket hissi uyandırdığı ve uygun bir açıdan bakıldığında estetik önem kazanan eserleriyle, kinetik heykellerle, hareket halindeki objelerin meydana getirdiği sanal estetik çalışmalarıyla, Fluxus hareketi izleyenin sanata dahil olmasıyla dijital sanatın temelinde önemli bir yer edinirler (Yıldırım, 2019). Duchamp'ın, Postmodern çağın yaklaştığını belirten hazır-yapım çalışmaları endüstriyel malzemeleri sıradan konumundan çıkararak sanat eseri değeri kazandırmaktadır.

Hopkins'e göre (2004), Duchamp bir sanat eserinin göze değil zihne hitap etmesinden haz almaktadır. İnsan ruhunu şekillendiren makine devrinin sonuçlarına karşı bir tavırla ilerleyen Duchamp 1915'de, makine ve insan melezliğine özgü cam üzerine çalıştığı ve 'tam olarak bitmemiş' diyerek 1923'te çalışmayı bıraktığı Bekarları Tarafından Çırılçıplak Soyulan Gelin isimli eserinde belirli bir şekilde görülen- parodi usulünde bir üslup geliştirdi (Aktaran: Sürmeli, 2012).

Dijital sanatı etkileyen Dadaistler, endüstriyel kültüre bir sitem anlamında makinenin manasız özelliklerini öne çıkarmak için çalışırlar. Marcel Duchamp makine estetiğini insanlara uygulamak için adım atar. Çalışmalarını (Merdivenden İnen Çıplak) devinimsel öğelerin düzenlemesi olarak, hareketin soyut sergilemede zamanın ve uzamın anlatımı olarak açıklar (Yıldırım, 2019).

Dada Hareketi sanatta geleneksel tutumu yıkmakla birlikte, yeni kavramlar ve kuralların katılmasına aracı olmuştur. Kolaj ve montaj tekniği ilk kez kübistler tarafından sanat eserinde uygulanmış ve Dadaizmle beraber kapsamını genişleterek objenin uygulama alanı gelişmiş ve dönüşüme uğramıştır. İki akımın kullandığı nesnelerin farkı ise, Dadaist sanatçıların seri üretim olan endüstriyel malzemeleri kullanmaları olmuştur.

2.2.7. Sürrealizm

Sürrealizm, Dadaizm ve Yeni-Gerçekçilik akımlarının sanat anlayışından etkilenmiştir. Sürrealist sanatçılar bilimsel bir şekilde bilinçdışının bilinmeyen gücünü keşfetmeyi ve modern sanatın gerektirdiği niteliğe uygun bir yöntem bulmayı amaçlamışlardır. Gerçeküstücü sanatçılara göre tüm manevi değerler (din, ahlak, aile kavramı, milli devlet anlayışı) yok edilmelidir. Zihin gücünün yerine Freud'un bilinçdışı, rüyalar ve sayıklamalar gibi kavramlarına yer vermelidir. 20. Yüzyıl sürrealistlerinin temel amacı, bilinçdışını özgür bırakmak, bilincin ötesine uzanarak bastırılmış duyguları, rüyaları, sanat alanında kullanmak istemeleridir (Turani, 2010).

Antik sanat döneminde, sanat eserlerinde kullanılan imgeler gerçeküstü görünebilir. Ejderha başlıklı sütunlar, antik presler orta çağ resimlerine konu olmuştur. Akımın ilk sanatçılarının çalışmaları Sürrealist etkide görünmekle beraber ressamlar kendi zamanlarının düşünce yapısını ve geleneklerini eserlerine yansıtmışlardır. Sürrealist ressamlar, mantığı dışlayarak mucizevi konuların ve eserlerin ortaya çıkmasını sağlamışlardır.

Şekil 2.21: Jean-Marie Gitard (Bay STRANGE), Sonbahar, 2022. Tuval üzerine yağlı boya, 80 x 80 cm

Kaynak: URL-4

Sürrealist bir eserde genellikle, resimde geniş bir alan, sabit figürler, engin bir mekân hissi, ruhun karanlık ve ıstıraplı yönü resmedilmiş; figürler, boşluk içinde hareketsiz olarak betimlenmiştir.

Şekil 2.22: Yanan Zürafa, 1937, Salvador Dali

Kaynak: Ağsakallı, M. S., (2014)

Salvador Dali'nin, insanların daima merak ettiği yaşam ve ölüm, cinsellik ve düş gibi en temel konuları birbirleriyle harmanlayarak, kuvvetli bir anlatım ile şaşırtıcı resimler ürettiği için seçkin olması doğaldır. Akımın öncü sanatçısı Salvador Dali, gerçeküstü eserlerindeki garip, esrarengiz ve şaşırtıcı izlenimlere dikkat çekmiş, fotoğrafçılık ve heykel alanında da eserler üretmiştir (Yılmaz, 2013a).

Sürrealizmin ana teması olan düşlerden yola çıkarak geliştirdikleri teknikler sadece resim ile sınırlandırmamış, plastik sanatlardan dijital sanata varıncaya dek pek çok disiplinine etki etmiştir.

2.2.7.1. Sürrealizmin dijital sanatlara etkisi

20. Yüzyılın başlarında meydana gelen Kübizm, Fütürizm, Dada, Sürrealizm vb. hareketlerin neticesinde modern görsel bilince erişen tasarımın, bilhassa Gerçeküstücü ressamların çalışmaları devinimli tasarımlara dönüştürdüğü görülmekte. Sanata özgü meydana gelen tüm gelişmelerin yanında ilerleyen teknolojiye ve endüstriye özgü çalışmalar tasarım alanında uygulanan tekniklere zenginlik katmıştır. İletişim araçlarının gelişmesiyle önem kazanan grafik tasarım bilgisayarın yaygın

duruma gelmesi ve dijital alanda görüntü elde etme yollarının artmasıyla tasarım alanında da ilerlemeler görülmüştür. Klasik kavramları reddeden, gerçeğe uygun örnekler veren Dadaist ve Gerçeküstücü ressamlar, öne çıkardıkları deneme filmlerde kullanılan hareketli grafik tasarımların dijitalleşmeyle beraber geniş bir alana ulaşır. Dadaist Alman ressam Hans Richter eserlerinde güncel görüntülerle soyut animasyonu bir arada kullanarak sürrealist film denemeleri ortaya koymuştur (Sezer, 2020).

Teknolojinin gelişimi film sektörünü de etkilemiş, buna paralel olarak Sürrealist sanat, sinema mekanlarının kurgulanmasında yerini almıştır. Distopik kentlerin yer aldığı, şekilsiz varlıkların kentleri istila ettiği, anlamsız imgelerin yer edindiği hatta insansı nitelikler edinmiş senaryolar yazılmış ayrıca buna paralel olarak bilim kurgu mekânları tasarlanmıştır. Sürrealistler, bilinç üstü mekân kurgusunda ilk sinema örneklerini ortaya koymuşlardır. Formsuz yaratıklar ve kurgulanmış mekanlar bilim kurgu filmlerinde yer edinmiştir. Star Wars filminde, Eski Yunan ve Victorya dönemine atıfta bulunarak Fütüristik alanlar ve sürrealist kentler tasarlanmıştır (Turan ve Kavut, 2022).

Şekil 2.23: Otoh Gunga Şehri, Starwars, 1999 (Starwars, 2021)

Kaynak: Turan, T., ve Kavut, İ. E., (2022)

Dali'nin fotogerçekçi yöntemi ve sinemaya özgü üslubu, eserlerini seyreden kişide kendi rahatıyla çok yakından ilişki kurdurmuştur. Ernst, Magritte ve Tanguy konuyu genellikle geleneksel sürece yayarken, Dali tüm resimlerini film karesi gibi sunar. Resimlerini elle yapılmış düşsel, fantastik fotoğraflar olarak görmüş, fotomontaj ile ilgilenmiştir. Fotoğrafi kitaplarının tasarımında ve makalelerinde de kullanmıştır (Bulut, 2008).

Gerçeküstücü sanatçılar kullandıkları illüstrasyon, kolaj, karalama, frotaj, dekolamanya, fotoğraf ve grataj programları üzerinden çalışmalarını hazırlamışlardır. Man Ray'ın solarizasyon teknikleri aracılığıyla yaptığı çalışmalar sürrealist fotoğraf anlayışının güçlü örneklerindendir. Man Ray ve Maurice Tabard otomatik yazıyı bulmak amacıyla çift pozlama, döndürme, deforme, kombine baskı, montaj ve solarizasyon tekniklerini kullandılar (Uzuner, 2021).

Şekil 2.24: Avatar: “The Game” (Oyun), 2009

Kaynak: Tire, S., (2018)

Dijitalleşmenin oluşturduğu iki ve üç boyutlu tasarım ve görselleştirme tekniklerinin farklı disiplinlerde kullanıldığı görülür. Tasarımcı ve sanatçılara sağladığı imkanlarla dijital boyama ve illüstrasyonun uygulandığı yerlerin, reklam, yayın, bilimsel ve teknik illüstrasyonların da ilerisini kapsar. Bununla beraber bilhassa film ve animasyonlar için yapılan story-boardlar, sosyal, sürrealist, mitolojik ya da fütüristik illüstrasyonları da kapsayan fantastik illüstrasyonlar, film animasyon ve bilgisayar oyunları için tasarlanan karakterlerin olduğu illüstrasyonlar örnek gösterilir (Tire, 2018). Şekil 2.24 de yer alan Avatar filmine ait görsel fantastik illüstrasyonlara bir örnektir.

Sanat tarihinde değişerek dönüşen resimlere en fazla Sürrealist akımda karşımıza çıkmaktadır. René Magritte'in çalışmaları bu bağlamda bilinen çalışmalardır. Dijital teknolojilerin görüntü çeşitliliğinde getirdiği yenilikler kapsamında sanatçılar, fotoğraf ve çizimler üstünde görsel yenilikler oluşturmayı başarmaktadırlar.

2.2.8. Pop-Art ve Op-Art

Dünya sanatçılarının gözdesi olan Paris, daha önce Roma'ya ait bulunan Avrupa'nın sanat merkezi olma onurunu, XIX. yüzyılın başlarında ele geçirmiş ve bu itibarı 1960'lara değin sürdürebilmiştir. 1960'ların başlarında dünya sanatının merkezi, ABD'nin en büyük kenti New York olmuştur (Turani, 2010). İkinci Dünya Savaşı başlamadan önce, sanatçılar bu savaşın pek çok şeyi değiştireceğini öngörmüşlerdir. Savaş sonrası sanatın başkenti olan Paris, popülerliğini kaybetmiştir. Sanatçılar, yazarlar, koleksiyonerler Paris'ten, New York'a yerleşmiş, Amerikan sanatının gelişmesinde etkin rol oynamışlardır.

Pop-Art, 1954'de birbirinden bağımsız olarak soyut dışavurumculuğa ve geleneksel sanat biçimlerine karşı bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Popüler ve ticari kültürden ilham almış, var olan malzemeler kullanarak tüketim toplumuna atıfta bulunmuştur. Bu akımda popüler kültürün imgeleri öznellikten arındırılıp sıradan insanları ve duyguları yansıtmak üzere kullanılmıştır. Konu, stil ve farklı temaları bir araya getirerek, popüler sanatın ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.

Şekil 2.25: Andy Warhol, “Campbell Çorba Konserveleri”, Otuz İki Tuval Üzerine Sentetik Polimer, her tuval 50,8x40,6 cm, Andy Warhol Görsel Sanatlar Derneği, New York.

Kaynak: Ögüt, Ç. G. (2008)

Pop-Art akımı; günlük eşyalarının ve endüstrinin, popüler toplumun üzerindeki etkilerini olumlu ve olumsuz şekilde, kitle iletişim zamanının teknikleri ile anlatmıştır. Hazır nesneler, ait oldukları mekanlardan kopartılarak, abartılı bir biçimde yeniden tasarlanmıştır. Pop-Art, 1950 yılının ortalarında önce İngiltere’de, 1950 yılından sonra ise ABD’de etkisini sürdüren bir akımdır. Sanatçılar popüler Kültürü sanatın bir malzemesi olarak görmüş, geleneksel kurallara ve geleneksel sanat anlayışına karşı olmuşlardır. Baskı tekniği ve mekanik çoğaltmaların gelişmesi Pop-Art’ın varlığının sürdürmesini sağlamıştır (Süzen, 2018). Pop Art kitle iletişim araçlarının katkılarıyla köklenmiştir. Medyanın varlığından faydalanarak, hiçbir sanat akımının ulaşamadığı kadar büyük bir çevreye ulaşmışlardır. Sanat çalışmalarının içeriğinde genellikle toplum çevresinde ünlenmiş ilgi duyulan kişilere ve popüler nesnelere, gazete küpürlerinden alınmış fotoğraflara, önemsiz ama uyumlu malzemelerin bir arada yer verilmesine, bir takım mekanik işaretlere, basit motif ve formlara yer verilmiştir.

Atılan sigara izmaritleri ve sigara paketleri, gıda ambalajları, farklı şekilde tasarlanarak akımın önemli sanat nesnesi olarak kullanılmıştır. Akımın önemli temsilcilerinden Andy Warhol çalışmalarında baskı tekniğine özellikle yer ayırmış ve grafik çalışmaları aracılığıyla reklamcılığa yönelmiş, film yapımına kadar birçok disiplinde sanata katkı sağlamıştır. Warhol fotoğraf görüntüsünü değiştirmeden tuvale aktardıktan sonra müdahale etmesi ve serigrafî baskı uygulaması ile mekanik çoğaltım teknolojisine ilgisi sanatının kapsamını ve ideolojisini belli eden önemli bir yere hakimdir (Antmen, 2009). Pop-Art akımının öncesin de değersiz, anlamsız, sanatla ilişkisi olmayan her şey yeniden değerlendirilmiş ve birer sanat eserine dönüşmüştür. Pop art doğduğu toplumunun kültüründen, gündelik yaşamından ilham almıştır.

Şekil 2.26: Richard Hamilton, *Günümüz Evlerini Bu Denli Farklı, Çekici Kılan Tam Olarak Nedir?*, 1956, Dijital Kolaj Tekniği, 26x25 Cm., Tübingen Sanat Müzesi, Zundel Koleksiyonu, Almanya.

Kaynak: Duran, Y., (2016)

İngiltere'deki Pop Art sanat akımına Richard Hamilton öncülük etmiştir. Hamilton'un şekil 2.26 da ki çalışmasında, alışılmışın dışında malzemeleri bir araya getirerek hazır yapım özelliğinde bir eser oluşturmuştur. Çalışmalarında genellikle fotomontaj, kes yapıştır kolaj gibi yöntemler uygulamış, fotoğrafın üzerini direkt boyayarak sanat eserini üretmiş, özgün kompozisyon ayrıntıları dikkat çekmiştir. Günümüzde ise tasarım programlarıyla kolaj tekniği kullanılarak çalışmalar gerçekleştirilmektedir.

Pop Art akımının Warhol gibi önemli sanatçıları, dergiler için özel tasarımlar, çizimler yapmıştır. Örneğin akımın en etkili yapıtları arasında görülen F-111'in (1965) yaratıcısı James Rosenquist, güzel sanatlarla ilgilenmeden önce reklam panosu sanatçısı olarak çalışıyordu. Peter Blake ve eşi, The Beatles'in Sgt. Pepper's Lonely Hearts Club Band albümünün kapağı için kolaj tekniğinden bir görsel tasarlamışlardır. Andy Warhol ise The Rolling Stones'un Sticky Fingers albümünün plak kabını

tasarlamıştır (Farthing, 2017). Pop Art sanatçıları, resim yapmak dışında, baskı sanatı, fotoğraf, tasarım gibi dijital sanata yönelik girişimlerde bulunmuşlardır.

Şekil 2.27: The Beatles, Sgt. Pepper's Lonely Hearts Club Band, Albüm Kapağı, 1967, Peter Blake- Jann Haworth

Kaynak: Farthing, S., (2017)

Zamanla büyük bir kitleye ulaşan Pop-Art, modernizmin yerini sarsan öncelikli akımlar arasında yer alır. Geleneksel sanat anlayışından bağımsız, özellikle dijital sanatın ilerlemesi ile genç sanatçıların üzerinde derin etkiler bırakarak, etkisini günümüzde de devam ettirmektedir.

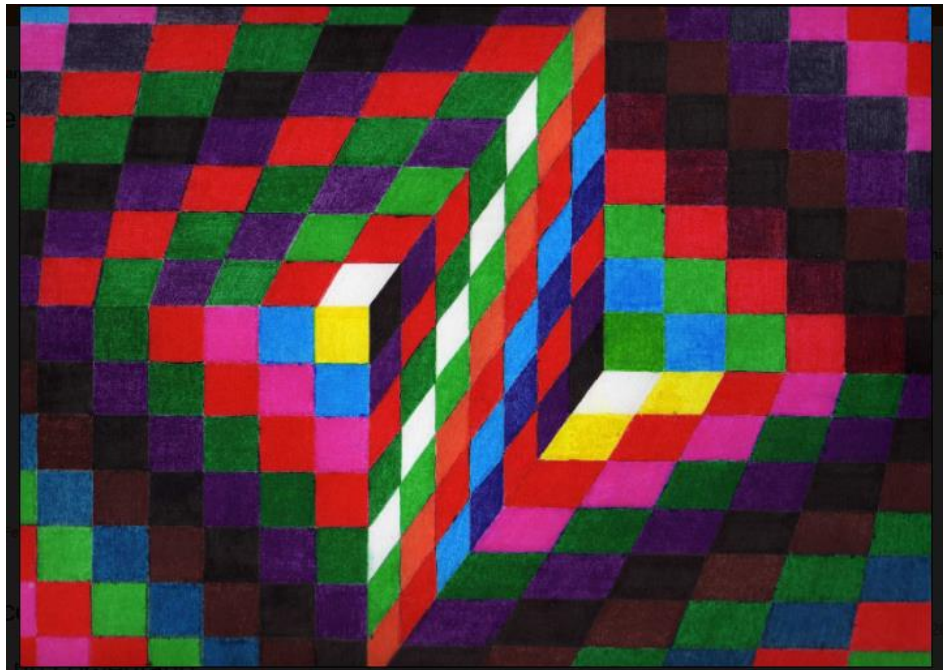
Teknoloji Çağı sanatçılarının ilgi duyduğu akımların bir diğeri ise temeli Pop Art'ın da doğduğu zamana dayanan, biçimsel olarak geometrik formların yer aldığı ve soyut bir sanat türü olarak dijital çağın güzellik anlayışına atıfta bulunan Op Art sanat akımı olmuştur. Dünya, Dijital Çağ ile tanışırken sanata olan bakış açısı da bu durumdan etkilenmiş, bilimsel ve teknik gelişmeler toplumsal yapıyı etkilerken, sanat yapıtlarının da değişimini desteklemiştir. Pop-Art ve Op-Art sanat akımlarının etkisi ile ülkemizde ve dünya çapında birçok sanatçı dijital sanata yönelmeye başlamıştır.

Op-Art üç boyutlu illüzyon çalışmalarının sonucunda ortaya çıkmıştır. 1960 yılında çağdaş sanat akımı olarak gelişen Optik Sanat, bilim ve sanatın bir arada kullanılmasıyla, dinamizm etkisi yaratmıştır. Op-Art resimde, figüre yer verilmemiş

cetvel keskinliği ile saf geometrik biçimler betimlenmiştir. Kullanılan geometrik kompozisyon çalışma biçimi ve renk-biçim-çizgi ile gözde yanılsamalar oluşturarak resmi seyreden kişide, görüntü hareket ediyormuş hissi uyandırmaktadır. Bilimi estetikle birleştiren Op-Art sanatçıları, video art, grafik tasarım ve dijital sanat türleri üzerinde de etkisini göstermiştir. Camille Pissarro, Georges Seurat ve Paul Signac, Piet Mondrian gibi bilimsel bir üslup ile renk ve optik üzerine çalışan ressamlar, Op Sanat'ın temelini oluşturmuşlardır (Süzen, 2018). Op-Art sanat akımında, günlük kullanılan eşyalara tuvalde yer verilmemiş, kompozisyon görüntüsünde biçimlerin donuk, sabit bir etki yapmadığı, aksine hareketlenen biçimlerin yaratılması amaçlanmıştır. Teknoloji ve sanatın birlikte kullanımıyla form ve renkten meydana gelen hareket hissi resimde dinamizm etkisi yaratmıştır.

Yeni resimde, boyasal araştırma serüvenine yer yoktu. Bu anlayışta, farklı olarak düz boyanmış büyük alanlı geometrik yüzeyler söz konusuydu. Bunda, tablonun bir bütünlük arz etmesi de düşünülmüyordu. Yani resme uzaktan bakarak onun bir bütünlük oluşturması görüşüne de itibar edilmeyecekti (Turani, 2010).

Sanatçı, doğadan ve figürden kopmakla beraber tabiatın kanunlarını terk etmemiştir. Soyut sanat akımı olarak ortaya çıkan Op Art, geometrik formlar kullanarak optik illüzyonlar oluşturmuş dolayısıyla resme derinlik ve üç boyutlu yanılsama kazandırmışlardır.

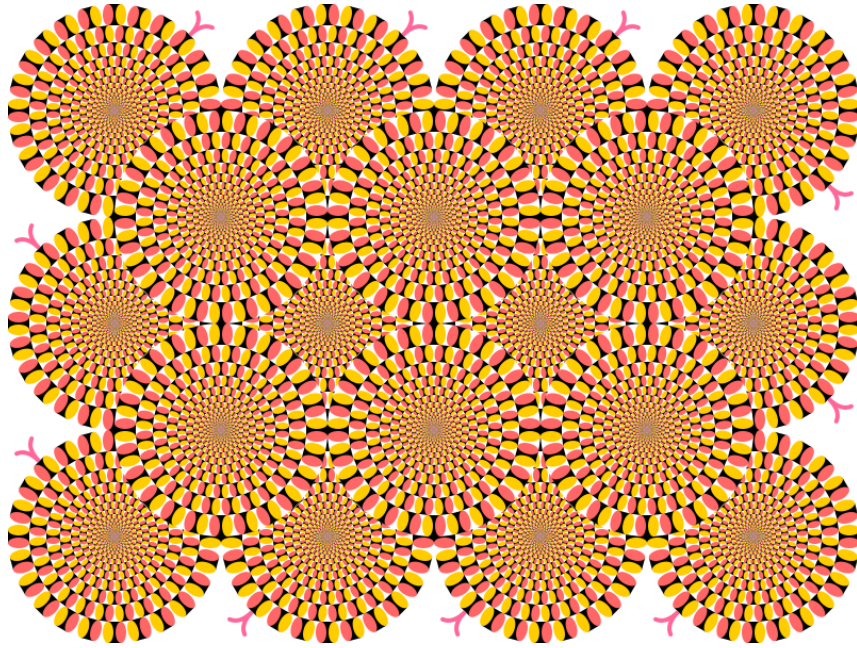

Şekil 2.28: Marsan (1966) Victor Vasarely, Cam Mozaik,Özel Koleksiyon

Kaynak: Farthing, S., (2017)

Dijital çağ ile birlikte sanata olan bakış açısı değişmekte ve sanattan beklentiler de hızla dönüşmektedir. Videodan fotoğrafa resimden heykele birçok sanat eseri optik sanat ilkeleriyle yorumlanmaktadır. Op Art teknikleri ve stratejileri dijital çağın estetiğiyle birleştirilmektedir. Sanatçılar eserlerinde geometrik, dinamik görseller ile bir tuvali, sabit üç boyutlu bir yüzeyi veya bir binanın dış cephesini dijital yöntemlerle hareketli dijital sanat alnına dönüştürmüşlerdir.

Japonya’da Psikoloji Profesörü olan Akiyoshi Kitaoka, görsel illüzyon bilimini inceleyerek çalışmalarına başlamış, 1991 de bilimsel çalışmalarını desteklemesi adına görsel tasarım çalışmaları üzerine yoğunlaşmıştır. İzleyen kişide mide bulantısı, baş dönmesi gibi etkiler bırakan dinamik yanılsamalarla ilgili çalışmaları, farklı ve estetik olarak değerlendirilmiştir. Bu çalışmalar bilimsel kişiliğinin önüne geçerek tanınmasında etkili olmuştur. Kitaoka, çalışmalarını CorelDRAW, Adobe Illustrator vb. tasarım programlarını kullanarak elde etse de aslında eserlerini sanatsal bir amaçla üretmemiştir. “The Rotating Snake/Dönen Yılan” çalışmasına toplum tarafından ilgi duyulmuş ve internet aracılığı ile yayılmıştır. Şekil 2.29’de iç içe geçmiş veya yanyana daireler hareket ediyor hissi uyandırmaktadır, görsele odaklandığımız zaman hareket yanılsaması devreye girmektedir (Özel, 2007). Dolayısıyla sanatçı için zemin olarak sadece tuval yüzeyi değil, bir müze duvarı veya bir dijital ekran bile sanatçının sanatını uyguladığı bir tuval yüzeyi haline dönüşebilmektedir.

Şekil 2.29: The Rotating Snake/Dönüşen Yılan, Kitaoka

Kaynak: URL-5

Op Art tüketim kültürüne yenik düşerek tüketim çağının bir parçası olmuştur. Modacılar, grafik tasarımcılara kadar pek çok sanatçı Op-Art'ın görsel araçlarını kullanmaya başlamıştır; billboardlar, albümler ve iç mimari gibi çoğu mekanlar Op Art'ın sanat görüşü ile kuşanmıştır. 'Duyarlı Göz' sergisinde, çevrede bulunan butikler, sergideki resimlerden etkilenmiş olmalı ki giysi tasarımlarını vitrinlerinde sergilenmiştir (Farting, 2017). Sanatsal anlamda teknolojinin kullanımına yönelik talepler 1970 yılının başlarında büyük oranda değişikliğe uğramıştır. Fotoğrafçılığın gelişmesiyle, sanatçının performans çalışmalarına ilgisi artmış, Op Sanat'ın aktifliği giderek azalmaya başlamıştır.

Op-Art, 1980 yılına kadar gelişme göstermiş, 1980 yılından sonra ise bilgisayar teknolojisinin sanat çalışmalarında yerini almaya başlaması ile etkisi artmıştır. Teknoloji bilgisayar ile birleşince, bilgisayar çağı sanatçılara hesap yapma, renk, form, uyum, üç boyutlu yaratım, tasarım gibi teknik bilgiler ve yenilikler katmıştır. Resimde kullanılan tekniklerin yerini bir süre sonra, hız ve uygulama kolaylığı bakımından tuval, fırça, boya fonksiyonları tasarım programlarında yer almıştır (Özel, 2007).

2.2.9. Kavramsal Sanat

Sanat, 20. yüzyılda hızla değişip, gelişim göstermiştir. Güzellik ve nesne anlayışı Avangart sanatla, yeniden düşünülmüştür. Geleneksel resim anlayışından ve klasik biçimden kopuş, sanatın dönüşüm sürecine girmesine yol açmıştır.

Kavramsal Sanat, düşüncenin her şeyden önemli olduğu rasyonel bir sanattır. 1960 da ortaya çıkmış ve klasik sanattan bağımsız eserler için kullanılmış bir kavramdır. Sanatçıların amacı, resim veya heykel çalışması için görüş belirlemekten ziyade geleneksel yöntemlerin dışında, düşüncelerini gündeme getirirken, elverişli malzemeler ile anlatma gayesi taşımaktadır. Dolayısıyla matematik, felsefe ve dilbilim kavramlarını teorik çatısını kurmak düşüncelerini elverişli malzemelerle anlatmak için kullanmışlardır (Artan Oskay, 2018). Disiplinlerarası eserlerde tasarlanan eskizler, yazılı metinler, hazır malzemeler, dergi ve kitap kapakları, fotoğraflar, film, video gibi unsurlar Kavramsal Sanat çerçevesine girmişlerdir. Karşıtlık ve devamlılık kavramsal sanata özgü elemanlar olmuştur.

“Şimşek’e göre (2006), Kavramsal Sanat’ın en önemli isimlerinden olan Joseph Kosuth, sanatta nesne kullanımını kaldırıp yerine “dil”in ikame edilmesini öneren kişi

olarak da ortaya çıkmaktadır. Nesne ortadan kaldırılarak, sanatın form ve estetikten arındırılması önerilmektedir (Aktaran: Artan Oskay, s.806, 2018).”

Yılmaz’a göre (2001), Sol LeWitt’in 1967’de “Kavramsal Sanat Üzerine Paragraflar” ve 1969’da “Kavramsal Sanat Üzerine Cümleler” adlı yayımladığı çalışmalarında: “İlgilendiğim sanat türüne kavramsal kelimesini uygun görüyorum. Kavramsal Sanatta, düşünce eserin ana temasıdır. Sanatçının kavramsal biçimi benimsemesi demek, tüm plan ve programını daha en başından yapmış olması ve bu planı uygulamanın yalnızca bir detay olması demektir” (Sürmeli, 2012). Kavramsal sanatta düşünce her zaman sanat eserinden daha önemli olmuştur. Sanatçı öncelikle eserini zihninde tasarlamış, sonra bu tasarımı ya da fikri kavram olarak ortaya koymuştur. Nesne yerine sanat fikri öne çıkmış, böylece Kavramsal Sanat, düşünce sanatı olarak belirlenmiştir. Çalışmalar, her an her yerde karşılaşılabileceğimiz, toplumun öğretilerinden bağımsız, yeniden düşünmemizi sağlayan niteliktedir.

Kavramsal sanat deyince Duchamp’ın bu alandaki yeri yadsınamaz. Marcel Duchamp’ın Pisuar’ı sergiye göndermesi üzerine, sanat nedir sorusu yeniden akıllara gelmiştir. Kavramsal sanat ise izleyende kurgusal düşünmeye davet eden, sanatın içeriğine dair yeni fikirler oluşturan ve yetenek yerine yaratıcı ve tasarlanan düşünceyi empoze etmiştir. Etkisi günümüzde de devam eden bu akım ne kadar etkili olsa da sanatı nesnesinden tamamen arındıramamıştır.

Eserler plastik sanatların estetik değer algısına göre değil, Duchamp’ın nesneyi sanat içerisinde işleyişine ve düşünce kavramı çerçevesinde ölçülmüştür (Sürmeli, 2012). Şekil 2.30’da Joseph Kosuth’ın “bir ve üç sandalye” isimli sanat eserinde, nesnenin kendisi olarak açılıp kapanabilen portatif ahşap sandalye, aynı boyutlarda sandalyeye ait bir fotoğraf ve nesnenin sözlük tanımının bulunduğu bir metin sergilenmektedir.

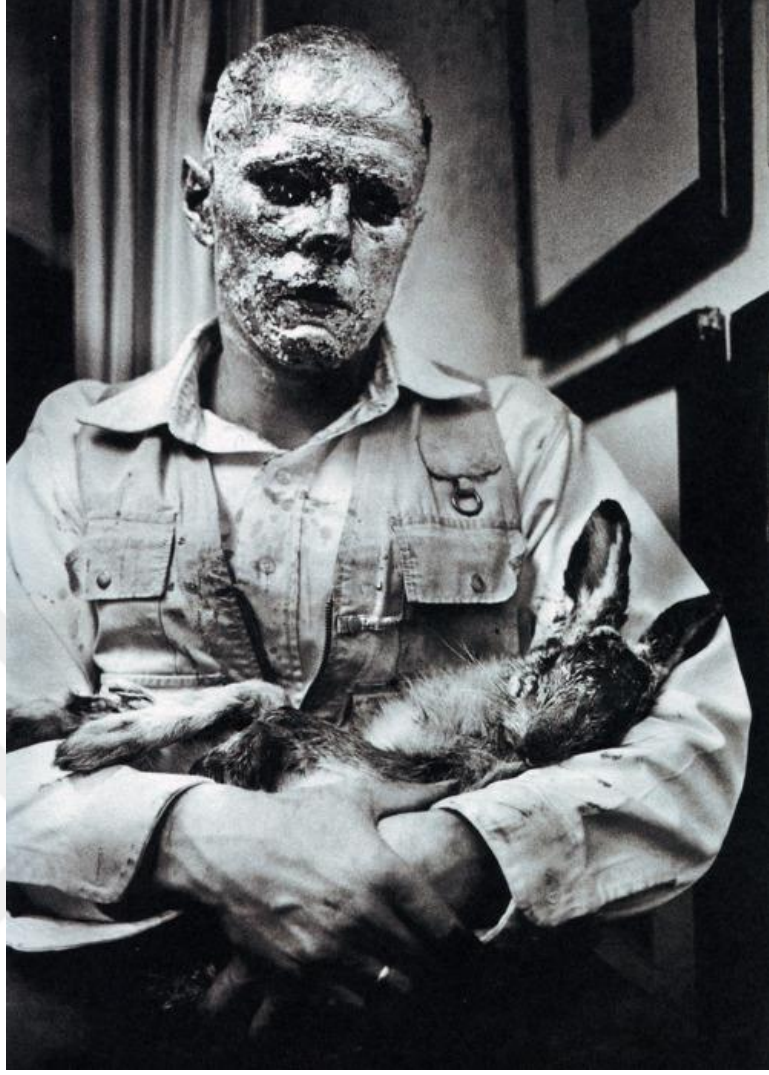

Şekil 2.30: Joseph Kosuth, “bir ve üç sandalye”

Kaynak: Koca, B., (2017)

Günümüzde resim sanatı disiplinler arası birçok sanatın bileşimi ve sanatçının soylu pozisyonunu kaybettiği bir yer olarak öne çıkmaktadır. Diğer taraftan, resim sanatı varlığını yalnızca tuval üzerinde sürdürmemiştir. Sanatsal anlatım kökten bir reforma uğramış, disiplinler arası çalışmalar, farklı ifade biçimleri ve farklı malzemeler bir arada kullanılarak sanata yeni bir yön vermiş zenginlik kazandırmıştır. Değer yargıları yeniden sorgulanmış, her şeyin incelenip değerlendirilebileceğini göstermiştir.

Beuys, her kesimden insanın sanat yapabileceğine ait inancı ile sanat kavramına yeni bir anlayış getirir. İnsanın yaratıcı bir eyleminin sonucunda toplumu biçimlendirebileceğini, sanatçının toplumsal yapının heykeltıraşı ve mimarı olabileceğini söyler. Duchamp her malzemenin sanat eseri olduğunu savunurken Beuys da her insanın sanatçı olabileceğini beyan ederek sanatın kapsamını genişletmişlerdir (Yılmaz, 2013a). Joseph Beuys, Fluxus akımının temsilcisi olarak bilinse de Kavramsal Sanatta da çalışmaları vardır. Teknolojinin sanat hayatına getirdiği kolaylıklarla pek çok insan mobil telefonlar aracılığı ile fotoğraf video veya tasarı programlarını kullanarak sanatın içinde var olma çabası gösterir.

Şekil 2.31: Ölü Bir Tavşana Resimler Nasıl Anlatılır, Joseph Beuys, 1965.
Performans, Schmela Galerisi, Düsseldorf

Kaynak: Mant Menay, S., ve Özkan, M. (2020)

“Kavrakoğlu’na göre (2016), Beuys, kafasını bal ve altın varak ile kaplamış, ayaklarının birinin altına demir bir plaka diğerinin ise keçe yerleştirmiştir. Kollarında ölü bir tavşan tutar. Galerideki resimleri sıra ile gezerek tavşana anlatır. Beuys bu performansında ölü bir tavşana sanat anlatmanın, uygarlaşmış insana dert anlatmaktan daha kolay olduğunu ima eder. Fineberg’e göre (2014), bu performans aynı zamanda hem resimlerin hem de kelimelerin sınırlılığını anlatmaktadır (Aktaran: Mant ve Özkan, s.1620, 2020).”

Sanatta nesnenin klasik dönemde olduğu gibi kutsal bir yönü kalmamış, kültürel ortamın değişmesiyle sanatın soylu içeriğinden bahsetme gereği duyulmamıştır. Sonuç olarak kavram ve düşüncenin öne çıkarılması istenildiğinden üretim şekli, biçimsel metinler olduğu gibi kendini her türlü nesnede göstermiştir.

2.2.9.1. Kavramsal sanatta biçimlendirme

21. yy.'da resim, heykel, fotoğraf, video, yazılım sanatı, net sanatı gibi farklı disiplinlerle üretim yapan pek çok sanatçının, eserlerini oluştururken dijital teknolojiden yararlandıkları bilinmektedir.

Şişman'a göre (2011), sanatçının hazırladığı çalışmayı, toplum içinde canlı bir şekilde sergilemesine Performans Sanatı adı verilir. Yeniden ortaya çıkmayan Performans Sanatı, direkt olarak izleyicinin katılımıyla meydana gelir ve izleyen kişinin hafızasında tekrar eder. Temeli Dadaizm'in devrimci çalışmalarına, 1920 ve 1930'lu yılların Sürrealist ve Fütürist girişimlerine ayrıca Jackson Pollock'un aksiyon resmine dayanır (Winegard, 2019).

1960'da happening ve fluxus hareketlerinin aktif olduğu zamanlarda performans sanatçıları performanslarını geniş bir kitleye ulaştırmak için araştırmalar yaparken, Sony'nin pazara çıkardığı "Portapak" kamera sanatçıların çalışmalarını daha büyük topluluklara erişme imkânı sunmuştur. Happening sanatçılarının bir kısmı çalışmalarını video art sanatçısı olarak sürdürürken bir kısmı da performanslarının içinde video sanatına yer ayırarak farklı sanat üslubu oluşturarak devam etmişlerdir. İlerleyen teknolojik gelişmelerle somut duvarlar yok olmuş, sanat kapsamında yeni ifade çeşitleri için zemin oluşturulmuştur (Mutlugün, 2017).

Wands'a göre (2006), video sanatının önemli ismi olan Nam June Paik farklı denemelerle dijital görüntüler elde etmiş ve bunun sonucunda yeni video enstalasyonlar sergilemiştir. 1982 yılında Adobe programlarının ve 1990'da üç boyutlu tasarım programların doğmasıyla dijital animasyonlarda kaliteli, profesyonel neticelere varılmıştır. Bilgisayar animasyonlarına değişiklikler kazandıran ilk sanatçılar Larry Cuba ve Karl Sims'tir. Cuba, 1974 yılından sonra bilgisayar programcılığında soyut animasyonlar oluşturulmuştur. Larry Cuba, matematiksel işleminden görsel şenliğe yönelttiği animasyonlarını robotla ürettiğini, algoritmaların imge ve sanatçıyla ortak çalışmasından bir gelişim süreci sonrası eser oluşturduğunu açıklar (Aktaran: Vargün, 2022).

Şahiner'e göre (2013), Video Sanatı 1960 yılından itibaren video, fotoğraf ve sinemayla sanata dair anlatım biçimi olarak kullanılırken, senaryo ve aktris kavramlarından dolayı kendine özgü bir disiplindir. Video sanatında "Sanatçılar, elektronik aracı basit bir kayıt aracı olarak değil de resme ve heykele yönelik

malzemeleri dönüştürebilecekleri karmaşık bir sanatsal işlem olarak planlamaktaydılar” (Aktaran: Winegard, 2019).

Günümüzde ‘dijital enstalasyon’ ve ‘sanal gerçeklik üzerine çalışma yapan pek çok sanatçı uyguladıkları işlem ve teknolojilerle elde ettikleri çalışmalarında çağdaş sanatta karşımıza çıkan enstalasyonu farklı bir seviyeye getirmişlerdir. Işık, hareket, yazılım, fotoğraf, video benzeri kavramları kendi alanına taşıyan ayrıca izleyenin fiziksel ve internet yoluyla katılmasına imkân sağlayan eserler görebiliriz. Dijital enstalasyon ve sanal gerçeklik disiplinlerine ilgi duyan sanatçıların çalışmalar yapabilmesi için teknolojik donanımlara, programlama ve yazılım eğitime gereksinim duyacaktır (Tire, 2018). Bilgisayar ve sanal gerçeklik teknolojilerinin gelişip yaygınlaşması yaşam biçimlerimizi toplu olarak değiştirdiğinde sanat üretimleri de buna paralel olarak dönüşecektir.

Teknolojinin ilerlemesiyle beraber yüce sanatçı kavramı yerinden edilmiş, sanatın toplum içindeki önemi artmıştır. Her kesimden insanın, sanatın farkında olup ona ilgi duyması ve bu yönde istekli olması sonuçlarını doğurmuştur. Sosyal medya kuşağında teknolojinin gelişimi ve etkisiyle fotoğraf makinesi tıpkı yüce sanatçı kavramı gibi sıra dışı olmaktan çıkmış, her kesimden insan fotoğraf makinesine kolayca ulaşabilmiştir. Dolayısıyla fotoğrafçılık gelişmiş ve mobil fotoğrafçılığa kadar indirgenmiştir (Artan Oskay, 2018). Kavramsal Sanat kendini elektronik/dijital sanat, arazi sanatı, yeni medya sanatı, enstalasyon, performans sanatı gibi alanlarda göstermektedir. Çevresel tüm malzemeler kavramsal sanatın objesi olabilir.

3. DİJİTAL SANATIN OLUŞUMUNDA RESİM SANATININ ETKİLERİ

Benjamin'in (1995), sanat ve teknoloji üzerine yazdığı "Tekniğin Olanaklarıyla Yeniden Üretilebildiği Çağda Sanat Yapıtı" adlı eserinde, "Sanat eserinin tekniğin yardımıyla çoğaltılması, kitlenin sanatla olan ilişkisini değiştirmektedir." demektedir. Teknik gelişmelerin bir eseri yeniden çoğaltabilme niteliği ile primitif toplumlarda kutsal değer olarak görülen sanatın, halk tarafından erişilebilir duruma geldiğini ifade etmektedir. Ancak bu teknik, yeniden-üretilmiş bir eseri gelenek bölgesinden ayırıp, sayısız çoğaltım yaparak, biricik varoluşun yerine kopyalarını koymaktadır. Bu gelişmeleri demokratik bir tavır olarak düşünen Benjamin'e göre, teknik sadece bilimsel bir durum olmakla beraber sanatsal bir durum olarak da değerlendirilmelidir (Sağlamtimur, 2010). Tekniğin olanaklarıyla yeniden üretimi toplum, sanat ve kültür için yeni olanaklar sağlamaktadır.

Teknoloji kelimesi Latince thecne (sanat) ve logos (bilmek) sözcüklerinden türetilmiş ve yaşam içinde insana kolaylık sağlayacak formülleri, kullanılan malzemeleri ve araç-gereçleri içine alan bilgi olarak kullanılır. Aristo teknolojinin görevini doğanın yapamadığını yaratmak olarak düşünür. Aynı temelden oluşmuş teknik kelimesi de sanatın içinde kuralların uygulanması neticesinde meydana gelen düzeni ve ustalığı ifade eder (Özkaplan, 2009). Sanatın teknolojiye verdiği ilham ve fikir, dijital sanat üzerindeki düşünce ve form etkisi aşikardır. Klasik değerlerin, 19. yy. sanat akımlarının getirdiği soyut sanat anlayışı ve günümüzde endüstri süreci içinde plastik sanatların renkli piksellere dönüşümü dijital sanatın oluşumunda resim sanatının etkilerini ortaya koymaktadır. Teknolojinin de sanat alanında bir araç olarak kullanılıyor olması, sanata getirdiği kolaylıklar iki disiplinin birbirini etkileyerek ilerlediğini göstermektedir.

Sanatın, teknolojinin değişim hızına benzer bir şekilde gelişim göstermesi, sanatçının teknolojik ilerlemeleri kendini ifade etmek için seçmesi sonucudur. Sanatçının teknolojinin getirdiği rahatlığa istinaden beklentisi artmıştır fakat hızlı bir bilgisayar veya yazılımla mükemmel bir sanat yapılacağı fikri aldatıcı olabilir. Ünlü fotoğrafçı Ara Güler: 'En iyi makine en iyi fotoğrafı çekseydi, en iyi daktiloya sahip olan da en iyi romanı yazardı.' demiştir.

Dijital sanat, kavramsal sanatın devamı niteliğindedir. Bilgisayar da üretiliyor olması ve genelde internet ortamında sergilenmesi, düşünce sanatının bir eseri metaya dönüşmesine sebep olan bir mekânda sergilenmesine karşı tutumuyla örtüşmektedir (Tire, 2018). Teknolojinin gücü ve sınırı belli bir yere kadardır, görsel zenginlik, sanatın yeni ifade biçimi ya da yazılım gücü olsa da sanat eserinin önemini ve niteliğini ancak bir ressam belirleyebilir. Kavramsal sanatın 1960 yılından itibaren savunduğu düşünsel sanat yapma şekli ile gelişmekte olan çağdaş sanat görüşü teknolojinin donanım, işlem ve tutumu ile birleşerek farklı ve üretken bir üsluba dönüşmüştür.

Fotoğraf makinasının icat edilmesi ve gelişimi; karanlık kutudan başlayarak, 20. yüzyılın başlarında ışık hareketlerinin incelenmesi optik biliminin ilerlemesi empresyonist ve post-empresyonist sanat akımlarının gelişiminde büyük etkiye sahiptir. Bu dönemde etkili olan bir diğer önemli gelişme ise fotoğraf makinesinin ortaya çıkmasıdır. Sanat üzerinde doğrudan ve dolaylı bir etki bırakarak, resimde gerçeklik yanılgısının terk edilmesi, soyut sanatın ortaya çıkmasını sağlamıştır (Özkaplan, 2009).

Piksel, bir görüntünün parçalara ayrılması ve bu parçaların her birine verilen isimdir. Renkli fonda tercih edilen RGB (Red-Green-Blue) şifreleme işlemi, piksel bölgesinde bulunan temel renk tonlarını parçalara ayırmaktır. Piksel ne kadar büyük ise görüntü çözünürlüğü o kadar belirli olur. Dijital görüntüde piksel kavramına temsil olarak; Monet'nin Rouen Katedrali Serisi Adobe Photoshop / Pikselleştirme uygulaması ile üç aşamada görsel oluşturularak noktasallaşan piksel görüntüsüne dönüştürülerek ele alınmıştır (Parlakkalay, 2021). 21. yüzyılın sanat anlayışı mekanik, kimya, fizik, alanlarında gelişen teknolojiler ile sanat eserlerini etkilemiş, sanat anlayışında çeşitli tekniklerin meydana gelmesini sağlamıştır. Çağdaş sanatçının teknoloji ve bilgisayara ilgisi dijital sanatın oluşumuna katkı sağlayarak, sanatçının fikirlerini, sezgisini ve davranışını etkilemiştir.

Şekil 3.1: Claude Monet'nin, Rouen Katedrali Serisi eserinden bir ayrıntı ve Adobe Photoshop / Pikselleştirme programı ile üç aşamada oluşturulmuş piksel görüntü örneği.

Kaynak: Parlakkalay, H., (2020)

Geleneksel sanat değerlerinin dijital mecraaya taşınmasıyla plastiğin mekanikleşme dönemi başlamaktadır. Tuvalin kapsamından sıyrılan görüntü dijitalleşme ile bilgisayar ekranına taşınmış, klasik tuval yüzeyi yerini ekran yüzeyine bırakmıştır. “Ekran ışıktır ve bu ışık ‘çekirdek ışık’ olarak tanımlanır” (Altunay, 2013: 81). “Şu anda yaşadığımız dönem, apaçık ekran dönemidir. Görselin ekranda görüntülenmesi-piksel kavramı- temelde empresyonist akımdan alınmıştır. Dijital sanata iletişim teknolojileri çerçevesinde baktığımızda mozaik yönteminde ki gibi her biri bir taş (bir birim bilgi) bir bit olarak yer alabilir ve Empresyonistlerin her fırça izi bilgi yüklü bir bit gibi düşünülebilir (Parlakkalay, 2021). Makineleşmenin getirdiği kolaylık, sanatçıların dijital çalışmalarını ekran üzerinde üretmeleri ve yine sanal ortamda klasik eserlerini sergilemeleri açısından büyük bir imkân sağlamış ve geniş bir sanatsever kitlesine ulaşmışlardır.

“Fotoğrafın bir sanat olarak gelişmesi ve benimsenmesi sonucunda pek çok müzede fotoğraf koleksiyonları oluşmuştur. Dünyanın en büyük fotoğraf koleksiyonu New York’ta, Rochester’da bulunan George Eastman Evindeki Uluslararası Fotoğraf Müzesi’ndedir (Semiz, s.13, 1997).”

Günümüz dijital teknoloji programlarıyla sağlanan pikselleştirme tekniği ile empresyonistlerin renk noktacıları arasında bir ilişki kurulabilir mi? Dijital teknolojisinin olmadığı bir dönemde ışık ve renk üzerine incelemeler yapan empresyonistler; nokta-renk-yüzey bağlamında renklerin bir diğeri üzerinde bıraktığı etkiyi ortaya çıkarmışlardır. Burada objeler katı bir biçimde nesneyi belirlemek için

Çizilen sınır çizgileri ile kısıtlanmadığı için renk titreşimlerinin oluşmasını sağlamıştır. Empresyonist resimlerde göz kamaştıran ışık görselleri görölmektedir (Parlakkalay, 2021). Modern sanat akımları dijital sanata içerik, renk, ışık konularında rehberlik ederken, teknoloji ise dijital sanatın temelinde yer alarak varoluşunu sürdürmüştür. Teknoloji, yaşam ve sanatla i içe olduğundan, çağdaş sanat eserlerinin üretiminde sadece araç değil beraberinde ortamı da olmuştur.

3.1. Camera Obscura ve Fotoğraf Makinasının İcadı

Bütün buluşlar, gelişmeler yeniliği de beraberinde getirerek, sonraki gelişmeler için zemin oluşturur. 19. yüzyıl teknik gelişmeler bağlamında; aydınlatma gazı, baskı makinesi, buharlı gemi, dokumacılık, elektrikle ilgili yeni buluşlar, demiryolu ve fotoğrafçılık pek çok tekniğin ortaya çıktığı bir dönemdir. Bilim ve sanattaki gelişmeler, insanları teknik alanda üretim yapmaya yöneltmiş, bu üretimler için gerekli olan yöntemlerin oluşmasına ortam hazırlamıştır. Yenilikler toplum yaşamında iz bırakırken öte yandan da tarihsel yaşıntıda radikal değişimler sağlamış, toplumu teknoloji, bilim ve kültür alanında etkilemiştir. Örneğin, Fotoğraf makinasının icadı ressamların işini kolaylaştırarak, yüzyıllardır var olan resim sanatının tarihsel gelişimindeki konumunu geliştirip sanatta yeni açılımların uygulanmasını sağlamıştır.

Cluck (1980) ve Kline'e göre (1995), Disiplinlerarası terimi, birden fazla akademik disiplinin ya da inceleme alanının birleşerek birbirini kapsaması anlamına gelir. Disiplinlerarasılık, geleneksel disiplinlere göre oluşmuş bilgi düzenlemesinin uygulanmasını varsayar. Erkmen'e göre (2009), Disiplinleri bir arada kullanma girişimi sanatın tarihinde yeni bir durum değildir. 20. yy.'da yükselen teknolojinin gelişimi ve savaşların olumsuz etkileriyle estetik algısındaki yeni gelişmeleri göz önünde bulundurmak gerekir. Zanaat, bilim, teknoloji ve sanat savaşın toplumda yarattığı olumsuzluklara karşı bir araya geliyordu. Sanatta bilimsel anlayış kavramı Cezanne ile başlayıp Picasso, Braque gibi ressamlar tarafından uygulanarak, sanata bilimsel bir yön katmıştır. Sanat eğitiminde yeni bir dönem başlatan Bauhause okulu 1919 yılında Almanya'da kurulmuş, Bauhause görüşü uygulamalı sanatlar ile güzel sanatlar arasındaki sınır kaldırarak iki disiplinin etkileşimini sağlamıştır (Aktaran: Taşkesen, 2016). Günümüzde disiplinlerarası kurala göre sanat artık tek başına ele alınmayıp, başlı başına bir malzeme olan fotoğraf da diğer sanatlarla birlikte çalışmalara yön vermektedir. Fotoğraf malzeme ve teknik olarak iki farklı seçenek sunmaktadır. Fakat fotoğraf mekanik ve teknik bir kavram olmaktan ziyade, diğer

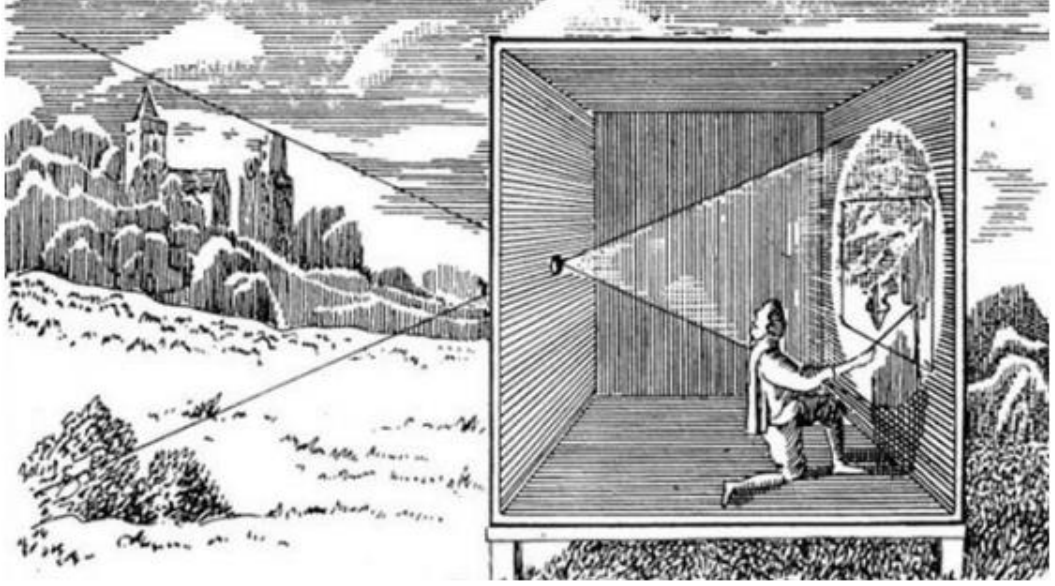
bütün sanat bölümleri ile iç içe geçmiş bir araçtır. Teknolojinin gelişimine paralel olarak fotoğraf da dijital sanat alanında yerini almıştır.

Şekil 3.2: Camera Obscura

Kaynak: Asiltürk, M., (2006)

Aristoteles, gün ışığının boşluklardan geçerek oluşturduğu oval ışık görüntülerini gözlemlemiş, Leonardo da Vinci ise karanlık oda için: “Işık vuran bir nesnenin görüntüsü karanlık daire içinde bir delikten yansıtılınca, daire içinde bu görüntüyü deliğin uzağına yerleştirilmiş beyaz bir kâğıda yansıttığınızda, kâğıt üzerinde nesnenin form ve rengini görebilirsiniz. Dolayısıyla görüntü ters durumda olacak; sebebi ise ışınların kesişmesidir.” demiştir (Semiz, 1997). Resim ve fotoğraf ilişkisi, Camera Obscura ile gelişir. Sanatçının resmini doğru biçimde tuvale uyarlayabilmek için bir aygıtı ihtiyaç duyar, bunun sonucunda Camera Obscura doğar. Teknolojinin daha ilk adımları sanatçıların girişimi ile başlar.

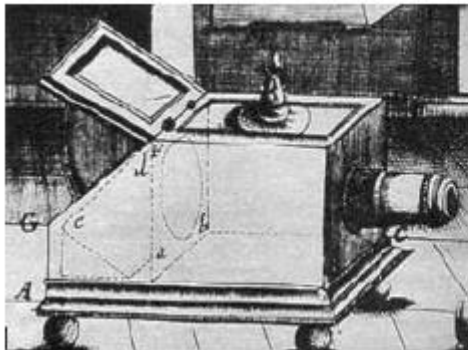

Şekil 3.3: Karanlık Oda, Leonardo Da Vinci

Kaynak: Keleş, G., (2021)

17. yüzyılda ise karanlık oda zorunluluğunu ortadan kaldıran taşınabilir Camera Obscura'lar üretilmiştir. Kolaylıkla taşınabilen bu aygıtlar buzlu camları ve görüntülerin üzerine düşürüldüğü düzlemleriyle ressamlara büyük kolaylıklar sağladığı bir gerçektir (Çakmakçı, 2007). Camera Obscura ile karanlık odada iğne deliğinden ışık süzmesiyle görüntü elde edilmiş, net görüntüler alındıktan sonra 17. yüzyılda sanatçılar tarafından kullanılmıştır. Bu durum portatif olarak kullanımını da beraberinde getirmiştir.

Gerçekleşen bu teknolojik gelişmelerin, resim sanatını biçimlendirdiği, geliştirdiği yeni formlar kazandırıp farklı sanat üsluplarının ortaya çıkmasına yardımcı olduğu açıkça görülür.

Şekil 3.4: “Taşınabilir Camera Obscura Modelleri” 1847 Alphonse Giroux

Kaynak: Çakmakçı, M., (2007)

1813 yılında Joseph Nicéphore Niépce aracılığı ile fotoğrafın gelişimi gerçekleşir. Camera Obscura ile ilk fotoğraf Nicephore Niepce tarafından 1826 da çekilmiştir. 21x16.5 cm ebatında ‘Pencereden Görünüş’ adlı fotoğraf sekiz saat aralıksız ışıklandırılıp, pozlama yapılarak ilk kalıcı fotoğraf bir plaka üstüne çalışılmıştır (Asiltürk, 2006). Niepce, Camera Obscura aracılığı ile doğada var olan görüntü tüm gerçekliğiyle bir yüzey üzerine aktarıldığında, ressamların çalıştıkları doğanın reel görüntüsünü resmetme çabalarını aniden değiştirmiştir. Fotoğraf makinesi icat edilmeden önce çizilmemiş bir görüntüyü, ışık yardımıyla aktarmak tasavvur edilemeyecek bir durumdur. Sanatçı fırça kullanmadan elde ettiği yeni bir resim yapma tekniğiyle karşı karşıya kalır ve fotoğrafın resim sanatında kullanımı hız kazanır. Dolayısıyla ressamlar fotoğraftan ve fotoğrafın gerçekliğinden istifade ederler.

Fotoğrafçılığın ilk elli yılı devler çağıdır. Çoğunlukla Nadar gibi ressam olan fotoğrafçılar için fotoğraf makinesi, belirli bir konunun doğru perspektifini elde etmek için geliştirilmiş karanlık odadan ibarettir (Semiz, 1997). Fotoğraf makinesinin icadı, yüzey üzerinde görüntüyü kalıcı kılmaya çalışan insanların, araştırmalarını hızlandırmıştır. İlk önce deneme çekimleri yapıp, kullanıma hazırlanan Camera Obscura yöntemi, fotoğraf makinesini müjdelemiştir. Her iki uygulamanın gelişimi ressamlar tarafından sağlanmıştır.

Şekil 3.5: Müzik Sınıfı, Johannes Vermeer, 1662

Kaynak: Sayid, A., (2010)

Szarkowski'ye göre (1989), Ressam Vermeer'in eserlerinde işlenen doğa, optiğin sağladığı doğrusal perspektif bağlamında ele alınmıştır. Vermeer, çalışmalarında özel olarak perspektif problemleri üzerine yoğunlaşmış bu nedenle camera obscura dan yararlanmıştır (Aktaran: Sayid, 2010). Camera obscura ressamın gerçeğe uygun eserler üretmesinde önemli bir rol almıştır. Fotoğrafın icadına kadar resim sanatının başarısı nesnesi ile benzerliği oranında başarılı kabul görmüştür. Ressamların optik yanlışları ise yine fotoğrafın bulunuşu ile sona ermiştir. Görünenden ziyade bilinen görüntüleri tekrar tekrar çalışmışlardır. Bu durumun farkına varan ressamlar farklı yöntemler geliştirmişlerdir.

Carroll'a göre (2012), modern sanat anlayışının ortaya çıkışındaki önemli etkenlerin başında fotoğrafın bulunuşu gelmektedir. Fotoğraf gerçeğe tıpatıp benzerlikte, hızlı ve ucuz bir yöntemle resimsel etki yakalamayı olanaklı kılıyordu (Tire, 2018). Fotoğraf makinasının, ressamın hayatında yer alması görüntülerin net bir biçimde tuvale aktarılma ihtiyacından doğmuştur. Bu ihtiyaç resim ve fotoğraf ilişkisini geliştirir, sanatla ilgili yenilikler ve teknolojik ilerlemeler çerçevesinde yeni çalışmalar meydana gelir.

Foto, Yunanca photos ışık ve graf, graphien'den çizmek anlamına geldiğinden fotoğrafa ışığın yaptığı resim diyebiliriz. Görüntü, ışığa hassas nesneleri, görünür ışık, mor ötesi, kızıl ötesi gibi elektromanyetik ışının etkileşimiyle elde edilir (Elibol, 2007).

Şekil 3.6: Nicephore Niepce, Pencereden Görünüş, 1826

Kaynak: Asiltürk, M., (2006)

İlk fotoğraf makinesi ise 1837’de Louis Daguerre tarafından keşfedildi. Daguerra tezgahtını sanat, bilim ve teknolojinin kesiştiği bir alana kurmuştu. Daguerre, ışığa duyarlı bakır levhalar üzerine gümüş nitrat uygulayarak, karanlık kutuda 20 dakika kadar pozlandırmış sonra bu levhaları civa buharında bekleterek görüntünün meydana gelmesini sağlamıştır. Louis Daguerre, Temple Bulvarı fotoğrafı ile fotoğraf makinesi gerçekliği, durgun hale dönüştürmüş böylece görüntü kalitesi daha yüksek ve figür görüntüsünün yer aldığı ilk fotoğraf ortaya çıkmıştır (Yılmaz, 2013a). Fotoğraf makinesi, gözün yapamayacağı bir durumu gerçekleştirerek görüntüyü dondurmıştır. Işığa duyarlı olan göz ve fotoğraf makinesi objektifi, imgeleri büyük hızla ve olayın olduğu anda kaydeder.

Şekil 3.7: Louis Daguerre, Temple Bulvarı, ykl.1838

Kaynak: Yılmaz, M. (2013b)

Görüntü kısa bir sürede oluştuğundan geleneksel resim ile kıyaslanamayacak derecede ucuzdu; ancak çoğaltılamıyordu. Fotoğrafçıların tabiriyle, negatif değil, doğrudan pozitif idi. Dolayısıyla biricikti, özgündü. Modern teknolojiye umulan nitelik, yegâne olmaktan ziyade seri üretim sağlamasıydı. Kısa bir süre sonra, çoğaltma engeli birkaç ay sonra İngiliz Henry Fox Talbot, negatif bir görüntüden pozitif görüntüler elde ederek başarmıştır. 1851’de Frederick Scott Archer ıslak levha

yöntemini gerçekleştirdi böylece genel hatlarıyla modern fotoğraf teknolojisinin temeli atılmış oldu (Yılmaz, 2013a). Fotoğrafçılık gelişim durumuna göre yayıncılık, habercilik, bürokratik alanda toplumların biçimlendirilmesinde rol oynamıştır. Sanat alanında yardımcı araç olarak kullanılmış ayrıca ileriki dönemlerde görüntü oluşturma yöntemi olarak diğer sanat dallarını etkilemiştir. Fotoğrafa müdahale ederek resimsel etkiler yaratılmaya çalışılmıştır.

Fotoğrafta ıslak levha işleminden çıkan çalışma zorlukları 1871’de İngiliz Richard Maddox tarafından gümüş bromürün uygulanmasıyla son bulmuştur. “Kuru plaka” (dry plate) yöntemi ile çekime hazır, ışığa duyarlı plakalar meydana gelmiştir. Bu yöntemde kullanılan yeni kimyasallar, ışığa daha duyarlı malzemenin bulunması aynı zamanda gazla aydınlatarak baskı yapmayı mümkün kılması sayesinde, fotoğraf büyütülerek baskı alınmasını sağlamıştır. George Eastman, 1889’da ilk defa rulo filmleri tanıtmıştır. Eastman, Kodak adını verdiği fotoğraf makinelerini “Siz deklanşöre basın, gerisini biz hallederiz” sloganıyla pazara sunmuştur (İlkyaz ve Şahin, 2014). Adım adım ilerleyen fotoğraf teknolojisi, Kodak markasının sloganı ve fotoğrafı büyütürken baskı yapılması baskı ve reklam konusunda ki gelişmeleri de beraberinde getirmiştir. Fotoğraf olaylara, nesnelere, varlıklara hatta sanata bakış açısını değiştirmiştir.

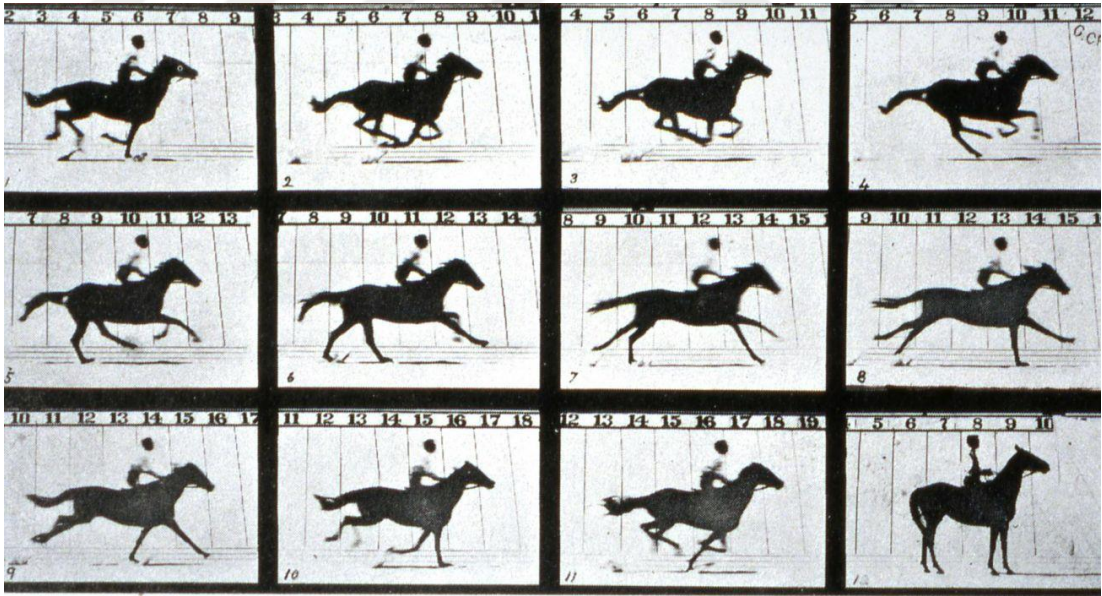
Fotoğrafın zahmetsiz ve hızlı bir şekilde çalışmalar elde etmesi, ressamın görüntüyü aynen aktarma çalışmalarına ara vermelerine neden olmuştur. İzleyici doğrudan gördüğü yapıtların, fotoğraflarını gördükten sonra bakış açısı değişir. Işığın kimya ile birleşerek resim yapması temeline dayanan teknolojinin sanat tarihinde neticesi devrim niteliğindedir; çünkü modern sanatın da ilerisine geçerek, değişime önemli katkı sağlamıştır.

İlk zamanlar, uzun pozlar gerekli olduğu için manzaraların fotoğrafı çekilmişti; ancak, fotoğrafçılıkta itibar gören konu portre olmuştur. Fransız sanatçı Nadar, karikatürist, gazeteci, ressam ve romancı kimliğinin yanı sıra o yıllarda en tanınmış portre fotoğrafçısıydı (Yılmaz, 2013a). Fotoğraf resim sanatında gerçekleştiren yorumlanmasında önemli rol oynamıştır. Portre ve manzara fotoğraflarının ortaya çıkmasından etkilenen ressamlar farklı konular bulmak için arayışa geçmiştir. Dolayısıyla ressamlar öncekinden farklı üslup ve teknikle ilerleyerek bu durumu bir fırsata dönüştürmüşlerdir. Fotoğrafın gerçek dünya fikrini belirleme biçimi resamlara yeni konulara yönelmesine ve kompozisyon kalıpları üzerine çalışmalarında etkili olmuştur. Resim, artık daha yüce bir görevin soyutlamanın peşindedir.

Başar'a göre (1995), kimi ressamlar yapacakları resimler için fotoğrafı eskiz olarak kullanmışlardır. Bu ressamlar Gustave Courbet, Eugene Delacroix, Camille Corot ve Millet örnek gösterilir. Fotoğrafı en çok eleştiren Ingres, yine bir oryantalist olan Jean Leon Gerome fotoğraftan faydalanarak resimler üretmişlerdir. Ingres resimlerinin fotoğraflarını çekerek belgeleyen ilk sanatçıdır” (Asiltürk, 2006).

Sanat akımları fotoğraf makinasının özelliklerinden etkilenmiştir. Örneğin, Fütürizm ile fotoğrafın hareket etkisi, Dadaizm ile fotoğrafın kolaj ve fotomontaj özelliği uyushmaktadır. Kübizm, izleyiciye iki boyutlu bir yüzey üzerinde nesnenin, farklı açılardan görüntülerini aynı tuvalde kullanarak, çevresinde gezinmemizi sağlar. Pop Art’la birlikte fotoğraf, resme tamamen katılarak konu bakımından Pop Art’a fikir verir. Günümüzde ise foto realizmle birlikte fotoğraf resme tamamen girmiş olur. Kavramsal sanat, disiplinler arası sanatın sınırlarını ortadan kaldırmış. Fotoğraf sanatı diğer sanat akımları arasında ki yerini almış, resim sanatı fotoğrafı nasıl biçimlendirmişse, fotoğrafta resim sanatını etkilemiştir.

“Ressam Osman Hamdi Bey yaptığı resimlerin pek çoğunda Pascal Sebah’ın fotoğraflarından yararlanıyordu; ünlü “Kaplumbağa Terbiyecisi” bu örneklerden biridir (Elibol, s.18, 2007).”

Şekil 3.8: Dörtmala Giden At, Eadweard Muybridge, 1878

Kaynak: Semiz, G., (1997)

Fotoğrafçılık zaman içinde değişim gösteren hareketi ifade etmek için en uygun yöntemleri içerir. Muybridge, manzara konusu üzerine çalışmalar yaparken Kaliforniya da ki at yarışlarıyla ilgili bir iddiayı çözümlmek için davet edilir. Koşan

atların fotoğrafını çekme işini yaparken geliştirdiği teknik atların ve insanların devinimleri üzerinedir. Hareket, fotoğrafın ana konusu olan zamanın geçmekte olduğunu hatırlatır. Yaptığı çalışmalara istinaden hareketli fotoğrafın öncüsü olarak bilinir. Muybridge ve Marey'in fotoğrafları gözlemlenen hareketi bilinçli olarak kaydetmeyi amaçlayan ilk çalışmalardır (Semiz, 1997).

Resim, bir zemin üzerinde boyanın serüveni olarak uzun süre zirve de kalarak sanat tarihinde devrim etkisi yaratmıştır. Belirli bir süre devam eden bu devrim, artık geleneksel görülmektedir. Bu düşüncenin oluşmasında fotoğraf makinasının icadı etkili olmuştur. Walter Benjamin, bunun önemini en iyi kavrayan ve açıklayanlardandır. 1935'te kaleme aldığı "Mekanik Yeniden Üretim Çağında Sanat Yapıtı" adlı çalışması, günümüzde de ufuk açıcı metinler arasındadır. Benjamin, resim sanatının yeniden üretim ile ilk kez sanata ilişkin sorumlulukların hafiflediği hatta artık yalnızca objektife bakan göze devredildiğini belirtiyor (Yılmaz, 2013a). Teknik araçlarla yeniden-üretim, geçmişten bugüne aktarılan sanat eserlerinin çoğaltılmasına, bu eserlerin toplumu etkilemesine imkân tanıyan, ayrıca sanatsal gelişmeler içerisinde kendine has bir yer edinen bir standarda ulaşmıştır.

Teknik arayışlar zamanla yerini estetik arayışına bırakmıştır. Bu arayış ile fotoğrafın toplumsal yönü ve işlevi gündeme gelmiştir. Fotoğraf makinası toplumun değişip gelişmesini, insanlar arasında iletişimin kurulmasını sağlamıştır. Dolayısıyla fotoğraf bir faaliyet olmakla beraber bir kitle iletişim ve belgesel niteliğinde kendine has kuralları olan, toplumda ve sanat alanında geçerliğini koruyarak çağdaş sanat alanında yer edinir.

Alfred Stieglitz, resimsel fotoğraf alanında öne çıkmış, ancak daha sonra bu eğiliminden vazgeçmiştir. Beşinci Caddede Kış, isimli fotoğraf çalışması izlenimci bir tabloya benzemektedir. Çalışmada ki at arabası en net imgedir. Kar ve sis tabakası nedeniyle görüntüler flu görülmektedir. Geri plandaki öğelerse flulaşarak kaybolmaktadır. Sanatçının dediğine göre, şubat ayında kar fırtınası esnasında istediği görüntüyü elde etmek için ayakta üç saat uygun anı beklemiştir (Yılmaz, 2013b). Bu durum Empresyonist ressamların gün ışığını yakalamak için doğa da geçirdikleri zamanı hatırlatmaktadır.

Şekil 3.9: Beşinci Caddede Kış, Alfred Stieglitz, 1893

Kaynak: Yılmaz, M. (2013b)

Ressamın fırçasından çıkan eser her zaman öznel olarak değerlendirmiştir. Fotoğraf görüntüsü ise resme göre nesnel kabul edilmiştir. Fotoğraf yeniden sunum özelliği ile geçmişte ortaya çıkarılan pek çok eseri günümüze taşımıştır.

Fotoğraf olgusu ilk kez ortaya çıktığı zaman, resim sanatının deneyimi ve zenginliğine dayanamayacağı düşünülür. Ancak bugüne dek uzanarak güncel sanat alanında yer edinmiştir. Estetik olgu, teknik kullanım ve anlatım biçimi açısından farklı yönleri olan fotoğraf ile resim, uzun yıllar birbirinden etkilenerek gelişim sürmüştür.

3.1.1. Fotoğraf ve Resim

Resim sanatındaki teknik ilerlemeler ve fotoğrafın icadıyla modern bir devir başlar. Bu yeni döneme ayak uyduran ressamlar fotoğrafın teknik olanaklarından yararlanarak eserler üretmeye devam ederler.

“Kamera benim için bir çizim defteridir; içtenliğin ve sezginin aracıdır, görsel dille, eş zamanlı olarak hem sorgulayan hem de karar veren bir an ustasıdır.” Henri Cartier-Bresson (1952). Görüntünün oluşum sürecinde birbiriyle ilgili iki ana ögeden söz edilebilir. Bu ögeler: Görme ve görmenin somut bir madde halini almasıdır. Görme

yönteme, maddileşme tekniğe aittir. Ancak tekniğin bir yöntem, yöntemin de bir teknik aracılığıyla olduğu bilinmelidir (Aktaran: Yılmaz, 2013b).

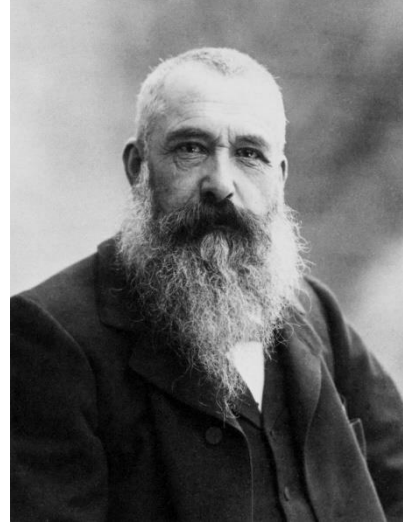
İlk zamanlar sanat alanında yer edinemeyen fotoğraf, zaman geçtikçe toplum içinde olduğu kadar sanat çevresinde de yer edinmiştir. Resim ve fotoğrafın etkileşimi ressamların üretim yaparken fotoğrafın etkisinde kalmalarına, fotoğrafın bulunuşundan sonra ise fotoğrafçılarındaki yeni bir sanat aracı olan fotoğraf için resim sanatından etkilenmelerine yol açmıştır. 1839 yılında resim sanatı bitmedi; farklı unvan ve nicelik ekleyenlerse fotoğrafı kopyalama işleminden ibaret saymaktan bir süre sonra vazgeçtiler. 1854 de ressam Delacroix, böylesine hayranlık uyandıran bir icadın bu kadar geç kalmasına nasıl hayıflandığını samimiyetle dile getirmiştir. Bugün gerçekliğin fotoğraf vasıtasıyla yeniden kullanıma sokulmasından daha kabul edilebilir, fotoğrafın günlük faaliyet ve yüksek sanat dalı olarak benimsenmesinden daha doğal hiçbir şey yoktur (Sontag, 2011). Fotoğraf ve resim arasındaki bağ, sanata dair ilerlemeler ve teknoloji alanında ki değişimlerle uyum ve rekabet ortamı içerisinde farklı çalışmaların meydana gelmesini sağlamıştır.

Ressamlar tarafından ilk yıllarda fotoğraf yadırgansa da ressamların eserlerinde bilinçli olarak fotoğraftan yararlanması, fotoğrafın da başvuracağı tek kaynak resim sanatı olması iki kavramın etkileşimini güçlendirmiştir. Fotoğraf sanatı resmin hem rakibi hem de taklitçisi olmaya başlamış ama en önemlisi, çok yakın iş arkadaşı oluşlardır. Bu iki sanat çoğu zaman birbirlerine ilham kaynağı olurken, fotoğrafın daha sonra kendine ait kimlik edinme arayışıyla resim dilinden kopmak istemediği görülmüştür. Fotoğraf makinası gerçek görüntülerin kaydedicisi olduğundan ressamların kendilerini daha yaratıcı olanı bulmaya zorunlu hissetmeleri soyut sanatın doğmasında etken olmuştur.

Şekil 3.10: Kendi Portresi, Rembrandt, 1657, Tuvale yağlıboya

Kaynak: Yılmaz, M., (2013b)

Şekil 3.11: Monet'nin portresi, Nadar, 1910, Fotoğraf

Kaynak: Yılmaz, M., (2013b)

Şekil 3.12: Ambroise Vollard'ın portresi, Picasso, 1910, Tuval üzerine yağlıboya

Kaynak: Yılmaz, M., (2013b)

Şekil 3.13: Leslie, Chuck Close, 1973, Suluboya

Kaynak: Yılmaz, M., (2013b)

Bu görseller dış görünüşün ve zamanın izini taşır. Fiziksel olanı betimlemede Rembrandt, Picasso'dan daha etkili olmuştur. Ancak Close ve Nadar'ın eserleri dış görünüş ve detaylar bağlamında ilk iki görselden etkilidir (Yılmaz, 2013b). Geleneksel fotoğraf, dijital dünyaya hazırlanırken modern sanat tasarısı ve ifade değişimleriyle yeni bir üslup dijital süreci başlatmıştır. Resim ile fotoğraf ayrı iki disiplinler olması nedeniyle, fotoğraf resim sanatı için yöntem, donanım ve yardımcı elaman olarak

değerlendirilmiştir. Dolayısıyla görsel kültürde uygulanırken müdahaleye açık olması, resme ayrıcalık kazandırmıştır.

“Man Ray (1970), fotoğraflanamayan (düşsel, imgesel ya da bilinç dışı) şeyleri boyayla yaparım. Boyamak istemediğim (zaten var olan) şeyleri fotoğraflarım (Yılmaz, s.37, 2013b).”

Şekil 3.14: Ingres Kemani, Man Ray, 1928, Fotoğraf, 38,6x30 cm

Kaynak: Yılmaz, M., (2013b)

Gerçeküstücü fotoğrafın öncüsü Man Ray, yakın veya üst üste çekimlerle karanlık oda çalışmalarıyla sürrealist anlayışa özgü düşüncelerin altında gizlenen nesnenin karakterini açığa çıkarmak için bilinçdışına atıfta bulunan imajlar tasarlamıştır. Dada akımı ve Sürrealist akımı içinde önemli bir yeri olan Ray, ressam, tasarımcı ve fotoğrafçıdır (Şimşek, 2009).

Sınırlı bir alanda kalmayan farklı disiplinleri kapsayan fotoğraf, yaşamın içinde somut gelişmeler üzerinde etkili olmuştur. Fotoğraftan etkilenen disiplinlerden en önemli olanı tarihi boyunca devam edecek olan resim sanatıdır. Ressamın gerçeği elde etme gayreti sonuçlanmış; karanlık kutu ile başlayan fotoğraf, teknolojinin de katkısıyla günümüzde, pek çok disiplinde yardımcı araç olarak kullanılmaktadır. “Fotoğraf-Resim” etkileşimi birçok ressam tarafından tercih edilerek çalışmalar yapılmıştır.

Resim sanatında fotoğrafı anlamlı kılan sanat akımı empresyonizm, bilhassa ışık ve renk kaynaklı izlenimleri aktarmayı hedeflemiş ve nesneden ziyade ışığın sanatçı üzerinde bıraktığı izlenimleri vurgulamışlardır. Empresyonistlerin ilgisini çeken bir diğer konu ise fotoğrafın netlik ayarlarına müdahale edilerek elde edilen farklı şekillerin oluşturulmasıdır. Claude Monet'nin farklı zamanlarda ve saatlerde resimlediği “Rouen Katedrali” serisinde ise bu etkiyi görebiliyoruz. Monet otuz eserden oluşan bu sergiye 1893 yılında başlamış ve iki yıl boyunca Rouen Katedralini gören üç atölyede çalışmasını tamamlamıştır (Özsırkıntı ve Türkmen, 2018). Dolayısıyla fotoğrafa yön veren resim sanatı, fotoğrafın kendi içinde özgün çalışmalar yapmasına da yardımcı olmuştur.

Şekil 3.15: Claude Monet, Rouen Katedrali Serisi, 1894

Kaynak: Özsırkıntı Kasap, H., ve Türkmen, A., (2018)

Gök'e göre (2010), fotoğraf sanatında resim etkisi; Empresyonist hareketten etkilenererek 1850-1900 yıllarında gerçekleşir. Empresyonistler, yaşamın canlılığını elde etmek için fotoğrafı kullanır. Ressamlar, soft-focus mercek kullanarak keskin fotoğraflardan ziyade, çoğunlukla flu ve şiir tadında sanata özgü fotoğraflar üretmenin güçlüğünü ve coşkusunu yaşadılar. Soft-focus, (yumuşak odak) niteliği empresyonistlerin dikkatini çeken önemli bir unsurdur (Şahin, 2020). Monet'in farklı mevsimlerde, günün değişen zamanlarında çalıştığı “Katedraller” serisi empresyonist görüşteki ışık izlenimini ve fotoğrafın soft-focus niteliğini çok iyi şekilde anlatıldığı örneklerdendir.

Modern görüntü teknolojisi inanılmaz hızda ve büyüklükte tahmin edilemeyecek gelişmeler sunmuştur. Görüntü teknolojisinin görme açısını

şekillendirdiği, yaratıcılığı beslediği ortadadır. Klasik dönemde sanatçı tuval, kâğıt ve boya gibi malzemeler aracılığıyla hareket ederken; bu malzemelere modern çağla beraber fotoğraf kamerası ve kimyasal maddeler eşlik etmiştir (Yılmaz, 2013a). Fotoğraf teknolojisi, modern resimle paralel ilerleme kaydetmektedir. Modern sanatın içeriğine aykırı olan teknolojik görüntü, doğanın bir kopyası ve sonsuz defa çoğaltılabilecek bir özelliğe sahiptir. Sanatta görme biçimlerinin değişmesi sanatçının düşünme sistemini de etkilemiştir.

Fotoğraf makinesiyle birlikte bazı sanatçıların fikirleri de değişmiştir. Yağlıboyanın icadı bir devrim olarak nitelendirilirken, teknolojinin ilerlemesi ve fotoğraf makinasının icadıyla yer değiştirmiştir. Günümüzde sanatçılar, teknolojinin imkanlarından yararlanmaktadır. Bu bağlamda sanatçıya düşen sorumluluklar objektife bakan gözüne aktarılmıştır. Örnek olarak bu alandaki en iyilerinden biri Nadar'dır (Sayid, 2010).

Şekil 3.16: Nadar'ın balonu, Nadar, 1876

Kaynak: Sayid, A., (2010)

Yılmaz'a göre (2005), daha önceden yağlı boya, tuval vb. yöntemlerle çalışan ve görüntü üretme üzerine düşünen sanatçı, fotoğraf makinası ve kamera gibi teknik araçlar yoluyla tasarladığı görüntüyü ortaya koymaktadır. Görme kavramı teknolojinin ilerlemesiyle beraber zamanla yeni teknikler gerçekleştirmiştir (Aktaran: Sayid, 2010).

Fotoğrafın ifade çeşitliliği zengin olduğundan, çok fazla duygu, düşünce ve mesajı farklı yöntemler uygulayarak topluma yansıtmıştır. Gerçekler olduğu gibi verilirken, estetik ölçüler yardımcı öge olarak değerlendirilmiştir. Fotoğraf fiziksel bir kayıt olarak karşımıza çıkarken, resim ressamın yorumudur.

Dijital gelişmelerin de katkısıyla teknik ilerlemeler, iş alanında görülen branşların çeşitliliği fotoğrafın kendi başına bir sektör olmasını sağlamıştır. Gün geçtikçe fotoğrafın böylesine güçlü bir kimlik ve önem kazanması, fotoğraftan faydalanmanın yolları mantıklı bir şekilde araştırılıp elde edilmiştir. Fotoğraf ile resmi kıyasladığımız zaman, fotoğrafın resim sanatına göre gücü gerçeklik ile ilişkisindedir (Ertan, 2010).

Benjamin, bir fotoğrafın -mekanik biçimde yeniden üretilen bir nesne olarak- gerçek varlığının olamayacağını düşünüyordu. Yine de fotoğrafta ilgi mevzubahis olduğunda önemli bir öge olan koşulun, fotoğrafın müzeler ve sergilerde yer almasının, fotoğrafların gerçeklik olgusuna sahip olmasıyla ilgilidir. Fotoğrafta -bir resmin sahip olduğu anlamda- kendine has bir niteliği olmamakla birlikte, orijinal eserler denebilecek örnekler arasında farklılıklar vardır. İnsanların fotoğraflarının kitaplarda, gazetelerde, dergilerde görülen kopyası, fotoğrafların fotoğraflarıdır; bir müzede ya da galeride sergilenirken görülebilen asıl kopyalar, yeniden üretilemeyen görsel hazlar sunarlar. Benjamin'in belirttiği gibi, mekanik yeniden üretimin sonucu, “asıl olan kopyasını, orijinal için düşünülemez konumlara getirmektir (Sontag, 2011). Fotoğraf, görüntü kavramını resim temelinden almıştır. Dolayısıyla fotoğraf, fiziksel ve kimyasal yollarla yeni resim yapma tekniği olarak değerlendirilmiştir.

Fotoğraf, yenilikçi sanat akımlarının meydana gelmesinde önemli bir yere sahiptir, başlı başına bir akım özelliği taşıırken ayrıca sanat akımlarında da yer edinmiştir. Dada akımı sanatçıları teknolojinin getirdiği yeniliklerden fotomontaj ve fotokolaj yöntemini çalışmalarında uygulamışlardır (Sayid, 2010).

Dijital fotoğraf, dijital resimdir. Bu açıdan, dijital fotoğraf dijital sanat kapsamına girer. Ama “dijital sanat” yalnızca fotoğraftan ibaret değildir. Bu nedenle fotoğrafların büyük bir bölümü sanat niteliği taşımadığı gibi sanatsal değeri olanların da çok küçük bir bölümü işlenme sonrasında “dijital sanat” kapsamına girebilir. Dijital temelli her türlü çalışma, dijital sanat kapsamındadır. Dijital fotoğraf, dijital sanatı oluşturan alt kategorilerden yalnızca biridir (Yılmaz, 2013b).

Görüntü teknolojisi, fotoğrafı icat edenlerin hayallerini, özel ve pahalı eşikleri aşarak bilgisayarlara, cep telefonlarına girdi (Yılmaz, 2013a). Işık ve göz aracılığıyla

ışığı algılayan yüzey üzerine görüntü oluşturmak resmetmenin farklı yoludur; boya ya da baskı tekniğine başvurmadan ışık, göz ve hassas yüzeyler aracılığı ile resmetmedir. Dolayısıyla fotoğraf, resmin yeni biçimidir. Günümüzde ise teknolojik gelişmeler sayesinde yerini görüntülerin çoğaltılması bakımından tamamen olmasa da kimyasal işleminden dijital işleme bırakmıştır.

3.1.2. Foto-Manipülasyon

Manipülasyon, Fransızca kökenli bir terimdir, var olan bilgileri seçerek, ekleyerek veya çıkartarak yapılan çalışmanın sunumudur. Foto-manipülasyon ise, fotoğraf üretimi yapılırken bir aşamadan sonra uygulanan girişimlerdir (Dumlu, 2021).

Pişkin'e göre, 1980 yılından sonra negatif filmlerin taranmasıyla ve dijital fotoğraf makineleriyle ortaya çıkan görüntülerin, bilgisayar ortamında “photoshop” vb. yazılımlarla kullanımı, analog dönemle karşılaştırıldığında daha kolay ve hızlı çalışmaların yanı sıra fotoğraf üzerinde değişimlerin yapılmasını sağlamıştır. “Dijital manipülasyon” fotoğrafın gerçeğe olan bağlılığını azaltmıştır. Fotoğraf, dijital çağla beraber sonsuz depolama, paylaşma ve işleme imkânı sunmuştur. William J. Mitchell, “dijital kopyalama çağı” adını verdiği bu dönemin, Walter Benjamin’in belirttiği “mekanik yeniden üretim çağı”nın yerine geçtiğini dile getirmiştir (Aktaran: Dumlu, 2021).

Sürrealist fotoğrafın öncüleri, avangart dönemden önce teknik alanında çalışılan deneysel işler olmuştur. Sürrealizmin etkisi modern sanatın dışında postmodern sanatı da kapsamıştır. Postmodern fotoğraf dijital çağa uyum sağlamıştır. Görüntü çeşitliliği ve görüntünün depolanması için güvenli yöntemler araştırılmıştır. Dana önceden kullanılan tüm yöntemlerin yerini dijital ortamda yaratılıp saklanabilen görüntüler aldı. Gerçek dışı olan görüntülerle gerçeklik anlayışı sorgulanmaya başlansa da görüntüye erişim hızlı ve kolay olduğu için avantaj olarak değerlendirilir. Gerçeküstü fotoğrafın, yalın ve belirgin ifadesiyle ortaya çıkan fotoğraf anlayışının bir süre sonra değişmesiyle, görüntü fazlalığı fotoğraftaki manipülasyonların çoğalmasına ve imgelerin dijital ortamda oluşturulup fantastik konuların zenginleşmesine yol açmıştır (Bulut, 2008).

Görüntü yoluyla manipülasyon işlemi ressam fotoğrafçıların, çektikleri portreler üzerinde değişiklikler yapmasıyla başlamıştır. Dijital dönemde ise sanatçının yaklaşımı yönünde görüntüler tekrar derlenerek sergilenmektedir (Aktaran: Dumlu, 2021).

3.2. Sanat ve Teknoloji

Kaya'ya göre (2004), teknoloji kavramı bir ürünün veya hizmetin üretiminde bilgi, organizasyon ve teknikler bütünüdür. Smith'e göre ise (1994), teknoloji öncelikle üretimle ilgili bilgiyi kapsarken, bilimsel, mühendislik veya işletim tekniği olduğu söylenebilir. Bir başka ifadeyle teknoloji, organizasyonu kapsamaktadır. Örnek verecek olursak; üretim süreci ve iş bölümündeki değişimler. Teknoloji, teknik kavramını içinde barındırmaktadır. Makineler, aletler ve diğer donanımlarla işletim kurallarını, bakım, onarım ve eğitim gibi yardımcı faaliyetlerini de kapsamaktadır. Ayrıca, teknolojinin bir başka önemi ise; teknoloji sosyal bir olgudur. Sosyal sistem, teknolojinin ilerlemesini ve daha fazla kullanıcıya ulaşmasını sağlayan politik ve ekonomik seçenekleri oluşturmaktadır. Dolayısıyla sosyal değerler, teknolojinin gelişimini biçimlendirir. Teknoloji toplum ve sanat için önemli bir yere sahiptir (Aktaran: Aslan, 2007). 20. yüzyıl, hayatın içinden teknik ve mekanik gelişmelerin öne çıktığı teknoloji devri olmuştur. Bu dönemde sanat, teknik yapısı ve kavram olarak sosyo-kültürel anlamda dönüşüm geçirir. Bilim alanında atomun parçalanması yeni bir dönemi başlatırken, paralel olarak sanatta da yeni anlatım biçimi, Kübizm akımı ile başlamıştır.

Sanat tarihi incelendiğinde teknoloji ve sanat arasında ki bağlar yeni bir durum değildir. Bu iki olgunun ortak bir soydan gelmesi, sanat ve teknolojiyi daima ilişkili kılmıştır. Teknoloji kelimesinin türetildiği “teknik” Antik Yunan felsefesinde ki tekhnē teriminden gelmektedir. Platon, Gorgias adlı diyalogunda tekhnē'yi bir işin ne amaçla ve ne şekilde yapılması gerektiğini tam manasıyla bilmek ve yetenekli olmak şeklinde yorumlar (Beyhan, 2018). ‘Techne’ sözcüğüne dahil olan sanat ve bilim arasındaki ilişki zamanla farklı yönlere ilerlemiş, her iki kavram da geçmişten bugüne ilişki içinde olmuşlardır. Rönesansta tekhnē kavramı, sanat dışında zanaat kavramını da kapsayarak bir ressam ile bir çömlekçi arasında ayrım görülmemiştir her ikisi de sanatçı olarak değerlendirilmiştir.

Yaygın'a göre (2010), Leonarda Da Vinci'in 15. Yüzyılda, üzerinde küçük bir delik bulunan karanlık bir oda içerisine dışarıdaki görünümünü yansıtmaya ile referans alınan görüntülerin ayrıntılı ve orantılı bir biçimde çizim yüzeyine aktarılmasını sağlamıştır. Bu gelişme ilk projeksiyon yöntemi olarak görülebilir. 8 yüzyılda Cabir İbni Hayyam'ın gümüş-nitratın güneş ışığı etkisi ile karardığını bulması Da Vinci'nin buluşuna ışık tutmuştur. Ayrıca karanlık oda mantığı, günümüzde kullanılan

kameraların ilk versiyonlarının temelini oluşturmaktadır (Aktaran: Keleş, 2021). Işık olgusu üzerine yapılan incelemeler Camera Obscura'nın bulunuşu ve merceğin geliştirdiği tekniklerin icadına katkısı açıkça görülmektedir. Sanat ve bilim arasında ki gelişmeler her iki kavramında insan beyni ve elinin ortaklaşa çalıştığı laboratuvar ve atölyelerde meydana gelmektedir. Sanatçı ve bilim insanı doğa, toplum, çevre, insan, kültür, tarih, din, mitoloji gibi kaynaklardan edindikleri bilgiyi başka bilgilere dönüştürürler.

Teknoloji, dijital sanatın temeli olarak kabul edilir. Yaşamın ve sanatın tüm alanlarına sahip olan teknoloji çağdaş sanat eseri üretiminde sadece bir araç değil sanat eserinin üretilip sergilendiği ortam ve medya konumuna geçmiştir. Dijital teknolojiler, yeni ifade şekli geliştirerek reform özelliği içerirken, yapay organizma ve zekâ gibi kavramlar ressamı etkilemiştir (Sağlamtimur, 2010). Geçmişten günümüze, sanat alanında bir ürün yaratabilmek, söz konusu duruma ait araçları kullanmaya yönelik belli bir teknolojinin varlığı ile mümkün olabilmektedir. Dolayısıyla tekniğin bilimsel çerçevede değerlendirilip geliştirilmesini amaç edinen teknoloji sanatsal üretime dair şartların bir parçasıdır. Teknolojinin varlığı insan yaşamında verimliliği arttırarak, zamandan tasarruf ederek gün içinde pek çok iş teknolojinin kolaylıkları ile hızlı ve pratik bir şekilde çözüme kavuşturulur.

Bodur'a göre (2010), bilgisayarlar, ilk icat edildiğinde bugün ki durumundan farklıydı. 1834 yılında İngiliz matematikçi Charles Babbage, mekanik bir makine olan günümüz bilgisayarlarının atası sayılabilecek Analitik Motor'u tasarlamıştır. Bilgisayardan ziyade devasa bir hesap makinesi olan hatta insanın içine girebildiği bu makine, birkaç hesaplama fazlasını yapamamaktaydı. Zamanla geliştirilen ENIAC, II. Dünya Savaşı sırasında ordunun hızlı bilgisayarlara ihtiyacından dolayı J. Persper Eckert ve John W. Mauchly tarafından geliştirilmiştir. Elektron tüpleri (bu gün ki çiplerin atası) ve RAM (Random Access Memory) kullanılması ile tasarlanmış programlar çalıştırabilen bu bilgisayar geniş bir ev kadardı. ENIAC'ın ardından ticari anlamda satışa sunulan ilk bilgisayar olan UNIVAC'ın geliştirilmesi 1952'li yılları bulmaktadır (Aktaran: Eyüpoğlu, 2018). Teknolojik ilerlemelerle sanat alanında ilk dönüm noktası, fotoğrafın keşfiyle temsil sorunu yaşar. Mekanik çoğaltım ile sanat eserlerinin çoğaltılması eserinin özgünlüğünü yitirdiği gibi ifadeler korku ve endişeyle karşılaşılır. Sanat ve teknoloji ilişkisinin ikinci dönüm noktası ise dijital teknolojinin ortaya çıkmasıdır. Yeni sanat alanlarının oluşumu ve resim yapım tekniklerinde

kullanılan dijital araç gereçler, bilgisayar ve internet teknolojilerinin gelişmesi ile mümkün olmuştur.

Antik çağ biliminin tekrardan değerlendirilmesi sanat kapsamında tasarım, geometri ve perspektif kuramların tam manasıyla bilimsel yöntemler çerçevesinde uygulanmıştır. Özellikle Brunelleschi, Leon Battista Alberti, Leonardo da Vinci ve Dürer gibi kuramsal çalışmalar yapan Rönesans sanatçıları Eukleides ve Vitruvius'a ait antik çağ bilgilerini geliştirip kendi dönemlerine uyarlamışlardır. Rönesans sanatındaki teknik gelişim, Antik Yunan ve Roma uygarlıklarından gelen bilgi birikimine duyulan ilgiden çok çağın dünya görüşü ile alakalıydı (Beyhan, 2018). Aklın ve bilimin öne çıktığı Rönesans dönemiyle yenilikler çağı başlamış, doğrusal perspektifin keşfi farklı tekniklerin bulunmasına ve bugün kullandığımız dijital fotoğraf makinalarının icadında yol gösterici olmuştur. Yenilikler kapsamında yağlıboya resminin biricikliği sarsılırken dijitalleşmeyle yenilenen sanat eseri sınırlarını genişletmiştir.

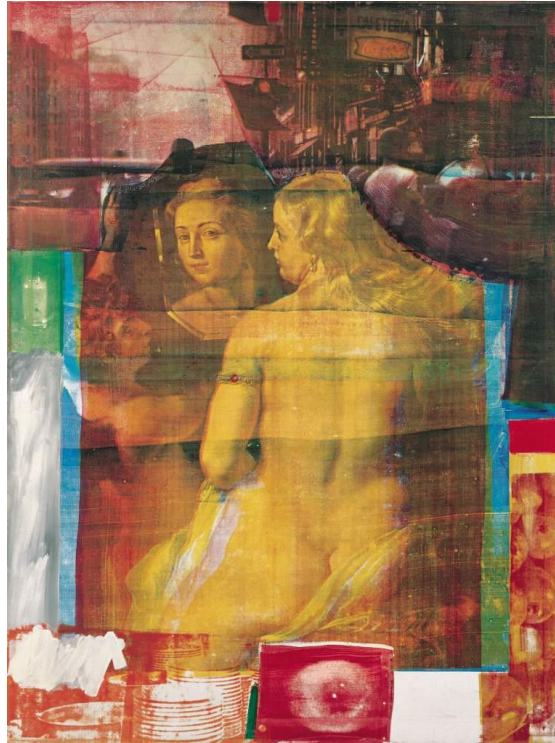
Sanatçıların ve bireysel bilgisayarların kullanılmaya başlanması, tasarıma olanak sağlayan yazılımların ve donanımların geliştirilmesi ile olmuştur. Apple'ın 1977'de geliştirdiği Apple II model bilgisayarı, renkli grafik yetenekleriyle sanatçıların ilgisini çeken ilk bilgisayarlardandır (URL-6). 1980 yılında kişisel bilgisayarların çoğalmasıyla sanatçıların projelerini hızlıca aktarabilecekleri yeni bir alan açılmıştır. Bugün ki bilgisayar sistemiyle kıyaslandığında, basit ve imkânları sınırlı bu bilgisayarlar kullanımı 1990 yılından sonra internetin yaygınlaşmasıyla artmıştır (Eyüpoğlu, 2018). Bilgisayarın genel olarak resim sanatında kullanımı bireysel bilgisayarların artmasıyla ve internetin yayılmasıyla gelişmiştir. Fare, klavye gibi gelişmelerden önce yazılımcılarla çalışmak zorunda kalan ressam, sınırlı imkânlar nedeniyle özgün eserler konusunda sıkıntı yaşamışlardır. Geliştirilen bilgisayar teknolojisinin zamanla değişen tasarım programları ve donanımlara paralel olarak hızla ilerleyen çizim (grafik) tabletler ve yazılımlar, sanatçılara daha özgür çalışma ortamları sunmaktadır.

Bilgisayar yazılım ve donanımları, resamlara önceden mümkün olmayan çalışmalar yaratma olanağı sunmuştur. Bilgisayar, eskiz ve tasarım yapma, çalışmalarını tuvale aktarmanın yanında dijital alanda eserler üretmek için de kullanılmaktadırlar.

Poggioli 1960-1970 yıllarındaki gelişmeleri, teknik çalışmaların bir seri yaratımı olarak ele alır, teknoloji tarafından ele geçirilen sanatçının yerini teknolojiyi ele geçiren sanatçının aldığı kanaatindedir (Aktaran: Özkaplan, 2009). 1960 yılında

sanat çevresinin teknoloji temelli ortamında bilim-sanat gibi terimleri kullanan Stewart Kranz “sanat ve bilimin süregiden sentezi önlenemez” saptamasını yapar. 1963 yılından itibaren bilgisayar resim yapmada kullanılmaya başlanır (Özkaplan, 2009). Aydınlanma ve bilimsel devrim modern sanatın gelişiminde etkili olurken, benzer bir örnek Post-modern çağa geçişte teknoloji ve bilimdeki yenilikler üzerinden karşımıza çıkmaktadır. Sanat üretiminde fotoğraf, sinema ve resim çoğaltma tekniklerinin gelişimiyle sanatçılar tarafından kullanılması değişimi beraberinde getirmiştir. Teknoloji ile sanatın birleşmesi yeni anlatım tarzının oluşumuna, endüstri ve teknolojik gelişmeler sonucunda kolay ulaşılan imgelerin sanat çerçevesinde yeni çalışmaların üretimine katkı sağlamıştır. Robert Rauschenberg, A. Warhol gibi ressamların farklı disiplinlerden çalışmaları bu bağlamda örnek gösterilir.

Rauschenberg’in konu her ne olursa olsun resme dahil ettiği nesnelerin bir araya getirilmesi kolaj ve assemblajı kullanarak apaçık bir biçimde görünmesini sağlamıştır. Bu malzemeleri resmin ana unsuru boya ile birleştirmiştir (Bayçu, 2018). Rauschenberg’in çalışmalarında kullandığı nesneler sınırları olmayan, rastlantısal seçimlerdir. Dönem sanatını dönüştürüp eser üzerinde farklı objeleri deneyerek, plansız ve zamandan bağımsız tasarlanan nitelikli çalışmalar oluşturmuştur.

Şekil 3.17: “Persimmon”, Robert Rauschenberg, 1954, Serigrafi, 66 x 50 cm

Kaynak: URL-7

Modernizm, geçmişin kalıplarını kabul etmeyerek bilim ve sanat alanında geçmişin dayatmalarını yıkarak, yeniliği benimsemiş düşünce biçimidir. Sanayi Devrimiyle demir-çelik, tekstil endüstrileri, makineleşme yeni bir dönemin kapılarını aralamıştır. Skolastik düşüncenin önem kaybetmesiyle bilim ve sanat toplum tarafından değer kazanmıştır. Teknoloji sosyal yapının vazgeçilmezi olmuş, sanat da bu durumdan etkilenmiştir (Atan ve ark., 2014). Sanat dijital alanda popüler kültürün etkisiyle köklü bir değişime uğrar ve dijital programların kullanılması, sanatçı için yeni üslup oluştururken, resim sanatının gelecek nesillere taşınmasında bir araç olarak dijital kaynaklar kullanılır. 21. yy.'da sanatın, teknolojinin kaynaklarından beslenerek ilerlemesi resim sanatında boyanın, fırçanın ve sanatı icra ederken tuval karşısında geçirilen zamanın, duyguların yerini alabilecek bir teknolojinin varlığından bugüne kadar herhangi bir yerde söz edilmemiştir.

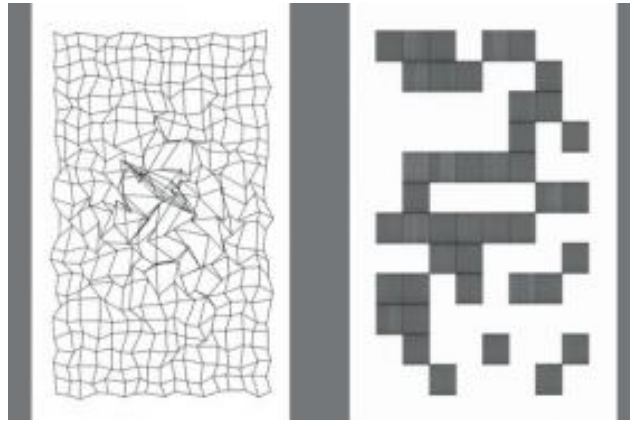
Teknoloji ile ortaya çıkan hız ve dinamizm Fütürizm akımının esas konuları olmuş ve nesnelerin katılığı ışık ve hareketle aşılacak, zamanın değişkenliği Fütüristlerin eserlerinde dördüncü boyut olarak yer edinmiştir Fütüristler, makine ve teknolojiyle hayatın her alanında var olarak, nesnelerin katılığının ışık ve hareketle aşılabileceğini düşünürler. Teknoloji henüz bu kadar ilerlemeden Empresyonist, Kübist ve Fütürist ressamlar hız, ışık, dinamizm kavramlarına çalışmalarında yer vermiş diğer taraftan Konstrüktivist, Dadaist ve Fütürist sanatçılar teknolojinin imkanlarından faydalanarak makine estetiğini yücelten çalışmalarıyla teknolojiyi sanatın merkezine almışlardır (Özkaplan, 2009). Teknolojinin getirdiği olanakların dışında başka bir teknikle üretiminin zor olacağı sanat yapıtları, bilgisayar teknolojisiyle kolaylıkla üretilmiştir.

Teknolojinin doğru kullanılması ve dijital çağda teknolojiye olan bakış açısı toplumsal dönüşümlere hız kazandıracak bir etken olarak görülür. Klasik sanatın, bilgisayar teknolojisi ile kullanımı, dijital sanatın estetik yönünü biçimlendirmiştir. Teknolojik gelişmelerle kendini yenileyen sanat, farklı disiplinlerle çalışması sonucunda yeni bir anlatım tarzı edinir. Sanat akımları dijital sanata yön vermiş, teknolojik imkanlar geleneksel sanatın sınırlarını aşarak sanatın ilerlemesine katkı sağlamıştır.

20. yüzyılın sonuna doğru, bilgisayar ve internet teknolojisi bilginin işleyişine hükmetmiş, paylaşımların ve sanatsal çalışmaların faaliyet alanı olmuştur. Kademeli olarak ilerleyen bilgisayar teknolojisi ve gelişime açık olan sanat paralel olarak ilerlerken, iş birlikleri artmıştır. 21. yy.'da sanatçılar, internet aracılığıyla eserlerini

sergileyerek mekân kısıtlamasına bağı kalmadan eş zamanlı her yere ulaşabilmekte, herkese bilgi ve sanat çalışmalarını aktarmaktadır. İnternetin yaygınlaşmasıyla, sanat faaliyetleri yaygınlaşarak katılım artmış ve sanat eğitimi kolaylaşmıştır. Web üzerinde yayınlanan sergiler, müzeler yaygınlaşmakta, dünyanın her yerinden sergi görüntülerine erişim olanağı sağlanmaktadır (Sağlamtimur, 2010). Teknoloji bu kadar yaygınlaşmadan önce bir sanat eserini görmek için bir müze ya da sergiyi ziyaret etmek gerekiyorken, teknolojinin sanatın sınırlarını genişletmesiyle müzeye gitmeden de dijital ortamda sergiler görüntülenebilir duruma gelmiştir. Teknolojik yeniliklerin dijital sanata katkısı artarak gelişmektedir.

Shanken’e göre (2012), ilk bilgisayar eseri sergileri 1965’te Stuttgart’ta Georg Nees’in çalışmalarından oluşan “Generative Computergrafik” ile başlamıştır. Sanat eleştirmenlerinin “tamamen ruhsuz” bulduğu bu çalışmalar bugün sanat tarihinde yer almaktadır (Aktaran: Vargün, 2022). Günümüz resminde, malzemenin yerini, ekran ve optik ışık almaktadır. Dijitalleşmeyle, zamanın dönüştürülmesi resmin bir önceki gizemli atmosferini kaybetmesine ortam hazırlar. Resim, görüntünün çoğaltılması ve farklı kompozisyon biçimleriyle izleyicinin katılabileceğı bir alan olarak dikkat çekici hal alır. Teknolojinin sanata getirdiğı kolaylıklarla, sanatçının resimlerini tuvale aktarmadan önce eskizleri bilgisayar ortamında tasarlayarak, görsel efektler kullanıldığı bilinmektedir. Teknoloji ile değışen bir diğ er unsur ise geleneksel estetik anlayışın yerini her şeyin estetik alanın içine girdiğı bir anlayışının oluşmasıdır.

Şekil 3.18: Georg Nees, Computer-generated image, 1965

Kaynak: Vargün, Ö., (2022)

Çokokumuş’a göre (2012), bilgisayar teknolojisi, yalnızca baskı teknikleri, resim çalışmaları, fotoğraf, video, müzik ve heykel gibi disiplinleri sanatın geleneksel formlarını dönüştürmekle kalmamış aynı zamanda internet sanatı, yazılım sanatı,

piksel sanatı, dijital sergilemeler ve sanal gerçeklik gibi yeni formların da sanat çalışmaları olarak kabul edilmesini sağlamıştır (Aktaran: Türkmenoğlu, 2014). Bu dönemde teknoloji ve sanatın bir arada yürütülen çalışmaları dijital sanata doğru bir gelişmenin habercisi olurken diğer taraftan da yeni oluşumların geniş bir alanda üretilip çoğaldığı görülür.

Resim sanatı, gerçek ve sanal kavramının iç içe geçtiği ortamda yeni bir hayat edinerek, bu dönemin niteliklerini içinde taşıyan farklı bir doğrultuda gelişmektedir. Teknolojiyi kullanmaktan keyif alan sanatçılar geçmişin kalıplarına bağlı kalmaktansa değişen araçlara kendi tekniklerini uyarlamışlardır. Sanat tarihi boyunca gelişen dijital teknolojiye sanatçıların kayıtsız kalmaları beklenemez. Sanatçı dijital çağının sonsuz seçenekleri, sanat tarihi, bilim, teknolojik araçlar, felsefe ve estetik gibi alanlarda ki bağlantıları sezgi ve akılla kavrayarak sürekli bir gelişim içindedir.

Günümüz sosyal medya dönemi olduğundan teknolojinin ilerlemesiyle fotoğraf makinesi sıra dışı olma özelliğinden sıyrılmış, her kesimden insanın rahatlıkla ulaşılabilceği bir araç haline gelmiştir. Bu bağlamda fotoğrafçılık kendi içinde birimlere ayrılarak yaygınlaşmıştır. Gelişen teknoloji ile değişen sanat, sanatçının farklı teknikler uygulayarak üretim sürecini iyileştirmesine katkı sağlamaktadır.

3.3. Bilgisayar Sanatı

Bilgisayar sanatı, dijital sanata karşılık olarak kullanılan kavramlardan biridir. 21. yy.'da bilgisayar sanatıyla dijital sanat arasındaki ayrımı, bilgisayar üretimi veya bilgisayar destekli kavramları üzerinden yapabiliriz. Dolayısıyla bilgisayardaki kaynak dosya üzerinden bir program ve algoritmalarla sanatçının istediği bir biçimde eser meydana getirmesine bilgisayar sanatı, sanatçının bilgisayarı veya bir bilgisayar programını destekleyici bir araç olarak kullanması ise dijital sanattır (Gülsoy, 2020).

Kuspit'e göre (2012), bilgisayar sanatında oluşturulan görsel öge sanatçının yaratıcılığıyla ilgilidir. Kodlardan meydana gelen eser arzu edilen ifade şeklini oluşturmak için sanatçı eliyle program yazılımı veya programların yapabilirliklerinin tasarlanmasıyla oluşturulur. Dijital eserin oluşması için kodlar, algoritmalar ve yazılımlar gereklidir. Dijital eser sanatçının düş gücü ve kodların birlikte düzenlenmesiyle oluşturulan karma bir yöntemdir. Dijital ortamda bir eserin meydana gelmesi için kodlar uygulanmalıdır. Klasik tekniklerle var olan görüntü yerine denetimi sanatçıda olan kodların yaratımı ve planlanmasıyla oluşturulan görsel yöntemler söz konusudur (Tuğal, 2017).

1950 ve 1960 yılları arasında bilgisayarla üretilen çalışmaları yalnızca bilim insanları, matematikçiler ve bilgisayar uzmanları gerçekleştirilirken, gelişen teknoloji ve bilgisayarların kişiye özgü cihazlara dönüşmesiyle sanatçıların dahil olduğu sanat çalışmaları meydana gelmiştir.

3.4. Dijital Resim

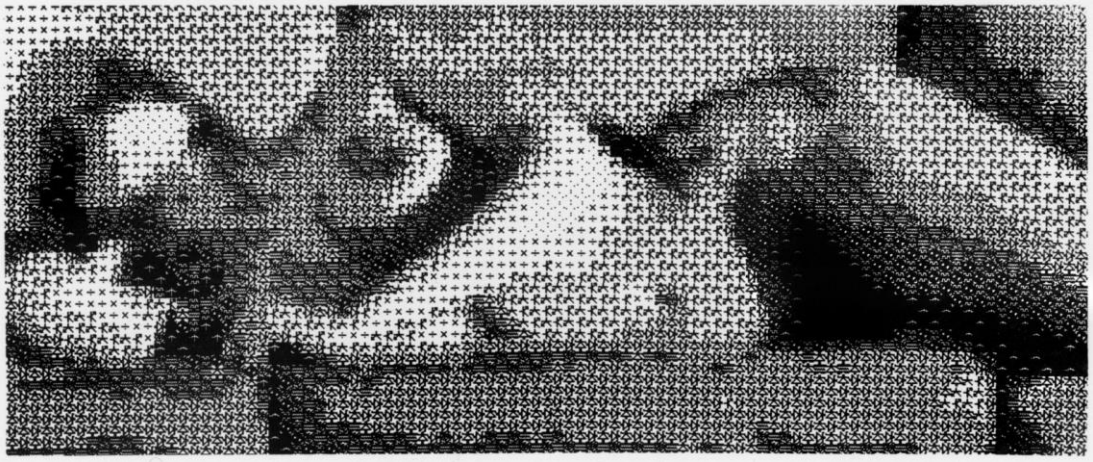
Dijital resim, ressamın eserini bilgisayar teknolojilerinden faydalanarak ortaya koyduğu çalışmalardır. Sanatçının kullandığı çevre birimleri ve yazılım; klasik fırçalar, boyalar, resim yapılan yüzeyler ve gerçek hayatta kullanılan efektlerin dijital kopyasını sanatçıya sunmaktadır (Gülsoy, 2020). Dijital alanda bir sanat eserinin oluşturulmasının yanı sıra klasik bir sanat eserinin de dijital yöntemler aracılığıyla sergilenerek büyük bir çevreye ulaşma olanağı bulur. Dijital resim çalışmalarına dünya çapında ilgi artarken, dijital eserlerin sergilendiği müze ve galerilerin sayısı da zamanla çoğalmıştır.

Geçmişten bugüne sanatçılar eserlerini icra ederken teknolojinin malzeme zenginliğinden faydalanmışlardır. Sanat çalışmaları, teknik bağlamda “geleneksel yöntem”, “mekanik yeniden üretim” ve “dijital yöntem” olarak üç evrede gelişim göstermiştir (Sağlamtimur, 2010). İnsanlar tasarım içgüdüleriyle taşı taşı parçalayıp, çakmak taşı keskinleştirerek, çevresini biçimlendirip ihtiyaçlarını karşılamışlardır. Zamanla değişen sanat anlayışı her dönemde kendi ifade şeklini, yöntemlerini yaratarak kendine özgü bir kimlik edinmiştir. Sanayileşmenin getirdiği imkanlardan faydalanarak resim sanatında tekniğe dayalı yeni üretim biçimlerinin olduğu bir dönem başlamıştır. Fotoğrafın icadı yeniden üretim çalışmalarıyla sanata farklı bir nitelik katmıştır. Dijital yöntemlerin kullanımıyla, sanat eseri üretiminde teknolojiye faydalanan ressamın sayısı artmış, sanat dijital araç gereçlerin, donanım ve tasarım programlarının gelişmesiyle beraber yeni çalışma ortamları kazanmıştır.

“Yıldırım’a göre (2019), Dijital sanat alanındaki ilk denemeler 1950’lerin ortalarında ABD’de Boeing Company ve Bell Telephone Company gibi sanayi kuruluşları ile bilgisayar çalışmaları yapan üniversitelerde başlamış, kısa sürede Güney Amerika, Kanada, Japonya ve çeşitli Avrupa ülkelerinde yaygınlaşmıştır. Tuğral’a göre (2017), Dijital sanatın tanımı, bilgisayarların sanat amacıyla kullanılmaya başlandığı 1960’lı yıllara kadar uzanmaktadır. Bilgisayar sanatı ‘Computer Art’ tanımlaması ilk kez ‘Computers and Automation’ adlı derginin 1963 Ocak sayısında Amerikalı mühendis Edmund Berkeley tarafından kullanılmıştır (Aktaran: Önder, s.380, 2022).”

Wands’a göre (2006), bilgisayarlar, ilk kez askeri alanda kullanılmak için üretilmiş büyük makinelerdir. İlk çıktığı zaman sayısal işlemler, veri üretimi,

depolama alanı olarak kullanılan bilgisayarlar, 20. Yüzyılın içinde kişisel kullanım için dönüştürülmüştür. Gelişen yazılım programları aracılığıyla yeni çalışmalar ortaya çıkmıştır. Teknolojiyi sanat alanında eserler üretmek için kullanmaya başlayan sanatçılar, bilgisayar teknolojisinin imkanlarından faydalanarak dijital resim üretiminin gelişimini başlatmışlardır. Leon Harmon ve Ken Knowlton 1966 yılında bilgisayarda ürettikleri 'Study in Perception' isimli çalışma, bilgisayarda üretilmiş en önemli ilk dijital eserlerden biri olarak bilinir (Aktaran: Keleş, 2021). Dijital teknolojiler aracılığıyla üretimi imkânsız görülen tasarımların gerçekleştirilmesi, ressamı bu teknolojiyi kullanmaya yönlendirmiştir.

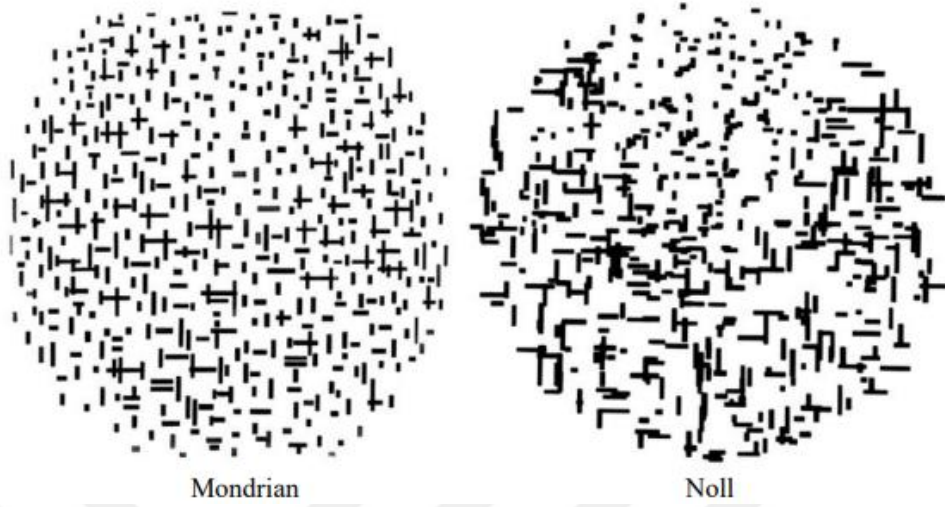

Şekil 3.19: Leon Harmon ve Ken Knowlton, Nude(Study in Perception), 1966

Kaynak: Vargün, Ö., (2022)

Sanatçı, mühendis ve bilim insanları arasındaki iş birliğini geliştirmek için Andy Warhol, Robert Rauschenberg, Robert Whitman ve John Cage'in de yer edindiği EAT (Sanat ve Teknolojide Deneyler) 1966'da kurulmuştur. Programcı, mühendis ve sanatçı A. Michael Noll, bilgisayar üzerinden tasarladığı Mondrian'ın bir eserini, gerçek Mondrian eseriyle yan yana sergileyerek izleyenlere eserlerden hangisinin Mondrian'ın gerçek çalışması olduğunu sormuş, pek çok insan bilgisayar çizimini seçmiştir. Bu deneme ile Noll bilgisayar ortamında üretilen bir görselin sanata ait bir görsel olarak değerlendirileceği dair görüşlere netlik kazandırmıştır (Tire, 2018). Sanat disiplinleri içerisinde ki tüm alanlarda kullanılan malzeme, sanatçının görüşünü, yorumunu ve hayal gücünü anlatmasında önemli bir etkidir. Airbus, kalem, yağlıboya ve tüm klasik resim teknikleri bilgisayar ortamında fare, çizim tableti gibi çeşitli donanımlar, uygun grafik yazılımlarla kullanarak sanal tuval üzerine, klasik

resimde olduğu gibi dijital resim yapmak mümkündür. Bilgisayar teknolojisi sanat için yardımcı bir araç olmaktan çok ortak bir üretici konumuna dönüşmüştür.

Şekil 3.20: A. Michael Noll, 1966

Kaynak: Tire, S., (2018)

Günümüzde ressamlar ileri teknoloji araçlarıyla çalışmalarında istedikleri her tür malzemeyi kullanabilmektedirler. Bilgisayar aracılığıyla resim çizebilir, taranabilir ve basılabilir. Farklı imgeler, fotoğraflar ve hareketli resimler bilgisayara aktarılabilir. Bu görseller kesilip, biçilip, birbirine eklenip, üst üste bindirilip, çizilip, boyanıp resme eklenebilir. Dijital resimde bir işlemi düzeltme ve geri dönük işlem yapma olanağı daima mevcuttur. Çizimler fare aracılığıyla yapılabileceği gibi özel geliştirilmiş kalemlerle veya ekran üstüne doğrudan elle yapılabilir. Dijital bir görüntü saklanabilir, istenildiği kadar kopya edilebilir, internet sayesinde başka bilgisayarlara gönderilip, herhangi bir materyale çözünürlüğünün elverdiği ölçülerde baskı alınabilir (Özkaplan, 2009). Bu bağlamda uygulama aşamasında farklı program ve disiplinlerden faydalanılır. Suluboya, yağlıboya gibi programların uygulama imkânı sağladığı geniş malzeme ve teknik türleri sayesinde çalışmalar hızlı bir şekilde gerçekleştirilir.

Şengül (2006), terim bağlamında dijital sanat isminin son halini alıncaya kadar pek çok isim altında değişime uğradığını belirtir. 1970 yılında bilgisayar sanatı ismiyle bilinen Dijital sanat daha sonradan “Multi Media sanatı” ismini alır. 21. yüzyılın başlarında dijital sanat; video, ses, film ve hybrid disiplinlerini de kapsayarak “yeni medya sanatı” adını alır (Aktaran: Ertok Atmaca, 2011).

Dijital sanatların bilinen örneklerinden biri Mona Leo adlı eserdir. Sanatçı Lillian Schwartz bu çalışmayı, Mona Lisa’nın aslında Leonardo Da Vinci’nin kendi

simasından hareket ederek çizdiği bir kadın olduğu savını doğrulamak için yapmıştır. Mona Lisa'nın sıradan bir kadın figürünün portresi mi Da Vinci'nin kendisi mi veya Da Vinci'nin hayalinde tasarladığı bir görsel mi gibi pek çok tahmin sanatçılar tarafından sürdürülür (Gülsoy, 2020). Dijital sanatın bir başka özelliği üretilmiş bir eserin aslını değiştirmeden yeniden tasarlanıp, farklı içeriklerle zenginleştirilerek yeniden üretilip farklı bir sanat eseri ortaya koymasındır. Geleneksel resim sanatında bir sanat eserinde ne anlatılmak istendiğini izleyici algılayıp yorumlarken, dijital sanat eserini izleyen izleyici aktif olarak var olan esere müdahale edebilir, eseri yeniden şekillendirebilir.

Şekil 3.21: Mona-Leo, Lillian Schwartz, (1987)

Kaynak: Gülsoy, S., (2020)

Dijital bilişim ve iletişim çağında, toplumsal hareket olarak bilinen, sisteme dahil olma ve söz söyleme hakkına sahip olduğunu düşünen kişilerin dijital sanat aracılığıyla daima bir manifestosu bulunur. Sanatçılar, eleştirel düşüncelerini hızlı bir şekilde iletmek için dijital sanat platformlarından yararlanmaktadır (Yaw ve Mog, 2007) Şekil 3.22'de görülen çalışma, Picasso'nun Guernica tablosundan esinlenerek üretilmiş ve savaş karşıtı mesaj ileten Iraqnica tablosu, 2003 Irak Savaşı (2. Körfez Savaşı) esnasında internette yayılmıştır (Gülsoy, 2020).

Şekil 3.22: Iraqnica, 2007

Kaynak: Gülsoy, S., (2020)

Köse'ye göre (1999), tasarım programları, sanatçılara büyük kolaylıklar sağlamıştır. Bu kolaylıklar yardımıyla günümüz de sanatçılar, artık tuval hazırlamak yerine, düşlediği eserleri sanal bir tuval olan ekran üzerinde tasarlayıp çizerek, dokularla kaplayarak, boyayarak, eserlerini dijital alanda yaratmaktadır (Aktaran: Eyüpoğlu, 2018). Günümüzde dijital teknolojiyi kullanan sanatçı sayısı artmış bu sanatçılar resim, heykel, fotoğraf ve videodan sanal gerçekliğe kadar dijital teknolojilerin sağladığı imkanlarla çalışmalarını üretmektedirler.

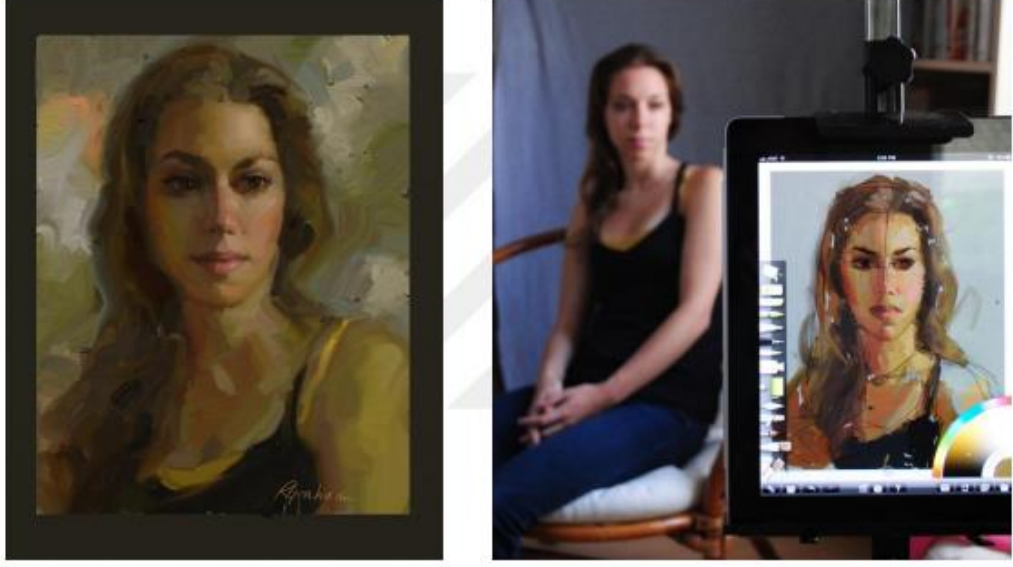
Çokokumuş'a göre (2012), teknolojinin hızlı gelişimi, yeni tasarımlar, üretimler sanatın dönüşü olmayan yeni yollara girmesine de etken olmuştur. Bu yeni sanat kavramı yalnızca baskı, resim, fotoğraf, müzik ve heykel gibi klasik sanat formlarını etkilememiş, internet sanatı, yazılım sanatı, pixel sanatı, dijital sergileme ve sanal gerçeklik gibi yeni disiplinlerin ortaya çıkmasını sağlamıştır (Aktaran: Eyüpoğlu, 2018). Teknolojinin kullanımı sanatın kurallarını, ifade dilini ve niteliğini zamanla dönüştüren bir oluşum olarak öne çıkmıştır.

Şekil 3.23: Dijital Ortamda Üretilmiş Resim, Dang My Linh, Mavi, 1834x1255 piksel (DangMyLinh, 2016).

Kaynak: Keleş, G., (2021)

Dijital alanda resim programlarını aktif olarak kullanan sanatçı Rick Graham, sanat yaşamı süresince eserlerinde insan figürüne karşı olan tutkusuyla bilinmektedir. Eserlerini genellikle klasik bağlamda tuval ve yağlıboya ile yapan sanatçı, teknolojiye olan ilgisinden dolayı dijital resimlerini iPad kullanarak hazırlamaktadır. Sanatçının yaptığı tüm çalışmalara bakıldığında zaman yağlıboya resimleri ile dijital resimleri arasında çıplak gözle bakıldığında fark edilmeyecek şekilde benzerlik görülür (Tire, 2018). Ancak bir ressam veya bir eseri izleyen seyirci, her ne kadar dijital sanat karşısında hayrete kapılıp ve heyecan duysa da geleneksel anlamda bir yağlıboya resminin vermiş olduğu haz yine de apayrıdır. Yağlıboya ile yapılan resimdeki fırça darbeleri boyanın kokusu ve esere dokunduğumuz zaman aldığımız haz seyreden kişinin ve ressamın resimde bir zaman yolculuğuna çıkma hissi uyandırır.

Şekil 3.24: Rick Graham, Sarah, iPad, 2011 (sol), Rick Graham, Sarah, Fotoğraf, 2011 (Sağ)

Kaynak: Tire, S., (2018)

Sanatçı David Hockney, farklı akım ve tekniklerden esinlenerek ele aldığı, çeşitli biçimlerde ifade ettiği eserleriyle bilinen bir ressamdır. Yaşına rağmen gelişen teknolojileri takip etmiş ve gelişmeleri dikkatlice kullanmıştır. Son zamanlarda iPhone, iPad ve video üzerinde yoğun çalışmalar yapmıştır. Sanatçının Kasım 2016’da ki ‘David Hockney: Current’ kişisel sergisinde eserlere baktığımız zaman, dijital çalışmalar, fotoğraf ve video da 1200 civarında eseri bulunur. 2007 yılında iPhone telefonundaki çizim programları aracılığıyla farklı çalışmalar üreten başlayan; “Kim telefonun resmi geri getireceğini düşünürdü ki?” (URL-8) sözüyle sanatın teknolojiyle şekillenen yeni görünüşüne vurgu yapar. Hockney’nin yağlıboya çalışmalarında form, renk, doku ve ifade şeklinin (Şekil 3.25) iPad ile çizdiği dijital eserlerde de devam ettiği görülür (Tire, 2018).

Şekil 3.25: David Hockney, Margaret Hockney, Bilgisayar Çizimi, Kâğıt Üzerine İnkjet Baskı, 2008 (Sol)- David Hockney, İsimsiz, 592, iPad Çizimi, 2010 (Sağ)

Kaynak: Tire, S., (2018)

2000 yılından itibaren Türkiye’de dijital sanatın gelişimi ve pek çok kullanıcıya ulaşması için vakıflar kurulur. Tüm disiplinlerle beraber dijital sanat alanında yeni formlar kurmayı, sanatçılar arasında iş birliğini amaç edinen NOMAD, 2002 de tarafsız olarak kurulmuş 2006 da ise dijital sanat çerçevesinde kurulan ilk dernek olma mevcudiyetini kazanmıştır. NOMAD teknik ve kurumsal bir altyapıya sahip olup temelinde, tasarımcılar, mühendisler, mimarlar, küratörler ve yazarlar yer alır (Sağlamtimur, 2010). Dolayısıyla, klasik sanat disiplinleri için gerekli olan her kavram, dijital sanat içinde de varlığını sürdürür. Dijital sanat, ülkemizde özellikle genç sanatçılar arasında ilgi görmektedir. Dijital Sanat ve Kültür Vakfı gibi kuruluşların amacı, dijital teknolojiyle ilgili, bireysel ve toplumsal kültürü ve bu kültüre dayalı sanatsal etkileri Türkiye’de ilerletmek.

“Dünya çapında Raphael Lacoste, Yuan Cui, Aaron Griffin, Thomas Tenery, Xiaodi Jin, Even Amundsen, Michael Kutshe, Darek Zabrockli, Betawi Kebayoran gibi farklı toplumlardan pek çok sanatçının yanında ülkemizde de uluslararası nitelikte kendini geliştirmiş ve kanıtlayabilmiş Kerem Beyit, Yiğit Köroğlu, Ertaç Altınöz, Emrah Elmaslı, Melike Acar, Cihan Engin gibi birçok genç sanatçı dijital resim alanında profesyonel olarak çalışmaktadır (Eyüpoğlu, s.32, 2018).”

Çizgen’e göre (2007), Türkiye de sanat severleri dijital sanatla buluşturan Özcan Onur olmuştur. Güzel Sanatlar Akademisi’nden mezun olduktan sonra resim ve heykel çalışmalarını devam ettirirken Paris’te PC ortamında grafik programları

geliştiren bir ekibe katılmıştır. Özcan Onur, eserlerini “Elektropentur” isimli sergiyle 1986 da İstanbul’da ve Paris’te açmıştır (Aktaran: Atan ve ark., 2014). Serginin adından da anlaşılacağı gibi iki ayrı kavram olan elektro ve pentur (boyama); teknoloji ve sanatın artık iç içe kullanıldığını bizlere gösterir.

Uluslararası etkiler, sanatçıları bir araya getiren dijital platformlar oluşturarak, yeni nesil sanatçıların ilgisini dijital sanata çekmiş ve sanatçıların dijital eserler üretmelerinde yönlendirici olmuştur. Türk sanatçılar da bu sahada bulunmuşlardır. Türkiye’de dijital sanatın ilk temsilcileri arasında Erdal İnci ve Refik Anadol yer alır. 2021 yılında, “Refik Anadol’un Makine Hatıraları: Uzak” isminde açılan sergisi, “Hatıralar” bölümünde Refik Anadol, yapay zekayı kullanarak uzayla ilgili henüz işlenmemiş ham görsel verileri toplamıştır. Daha sonra ise bu görselleri pigmentlere dönüştürüp bir dizi dinamik veri tablosu elde etmiştir. Çalışma, farklı uzay teleskopları ve diğer uydular aracılığıyla kaydedilen çeşitli gök cisimlerinin olası biçimlerinden hareketle iki milyondan fazla görüntüden oluşan uzay temaslı bir veri kümesinden oluşmuştur (Erbay ve Uz, 2022). Teknoloji ve sanatı buluşturan Refik Anadol mimari yapıları bir tuval yüzeyi gibi kullanarak bilim ve teknolojiyle görsel şölen oluşturur. Sanatçı sadece Türkiye de değil dünya çapında özellikle Amerika da yoğun ilgi görmektedir.

Dijital çağda bilgisayarlardaki çeşitli uygulamalar sadece masaüstünde değil günlük yaşamda kullandığımız telefonlarda da bulunmaktadır. Sanatçı tarafından kullanılan dijital araçların içinde ki uygulamalara ait pek çok olanakların yanı sıra kısıtladığı durumlarda bulunmaktadır. Dijital boyama da ise donanımlar ve yazılımlarla yağlıboya, suluboya, kuru boya, kolaj, montaj, üç boyutlu boyama gibi pek çok teknik ve malzeme aynı zamanda birlikte kullanılır. Malzemenin ve programların çeşitliliği sanatçının uygulama alanını genişletir. Dolayısıyla sanatçı bir program kullanmak yerine teknolojinin olanaklarından faydalanarak malzeme ve teknik sınırlamalardan bağımsız çalışır. Dijital teknoloji çeşitli teknik ve yazılım imkanları sunmasına rağmen, üretimin temelinde daima insan emeği, aklı ve duyguları yer almaktadır.

3.4.1. Dijital Resim Üretiminde Kullanılan Donanımlar

Dijital resim, getirdiği imkânlarla sanatçılar tarafından merak edilen ilgi duyulan bir çalışma disiplindir. Dijital ortamda çalışmalar yapabilmek için programlar ve donanımlar mevcuttur. Güçlü bir bilgisayar bu donanımların en başında

gelirken, yüksek çözünürlüklü bir ekran, fare, klavye, grafik tableti, yazıcı, tarayıcı gibi donanımlara da gereksinim duyulur.

Sangül'e göre (2013), dijital ortamda donanım, bilgisayarların fiziksel taraflarına ait bir isimdir. Bilgisayar yapısında var olan bütün mekanik ve elektronik cihazlar donanımı oluşturur. Ekran, klavye, sabit disk, fare, yazıcı, bellek, mikroişlemci ve tarayıcı donanımlar içinde gösterilir. Dijital resim çalışmalarında kullanılan donanımlar; bilgisayar, grafik tablet, sanal gerçeklik aparatları, fotoğraf makinesi, tarayıcı, yazıcı ve projeksiyon cihazıdır (Aktaran: Keleş, 2021).

3.4.2. Dijital Resim Üretiminde Kullanılan Yazılımlar

Dijital sanat üretiminde, donanım gibi yazılımlar da önemli bir yere sahiptir. Bilgisayar ortamında sanat eseri oluşturabilmek adına özellikle geliştirilen yazılımlara ihtiyaç duyulmaktadır.

Keskin'e göre (2010), bilgisayar destekli tasarımda yazılımlar, vektörel, piksel veya bitmap (raster) ve üç boyutlu (3B/3D) modelleme tabanlı yazılımlar olmak üzere üç ana başlıkta yer alır. Vektörel ve piksel tabanlı yazılımlar iki boyutlu grafik tasarım, dijital resim ve karakter tasarımı üretiminde sıklıkla kullanılır. 3B yazılımlar ise, bilinen çizim yöntem ve tekniklerinden farklı olarak görüntüyü oluşturan elemanların üç boyutlu sanal bir düzlem içerisinde matematik temelli modellenmesini gerektirir. Bu yazılımlar; dijital heykel, görsel efekt oluşturma, mimari, tıp, TV grafikleri, animasyon ve mühendislik gibi üç boyutlu görüntüye ihtiyaç duyulan çalışmaları elde etmek için kullanılır (Aktaran: Keleş, 2021)

Dijital Resim oluşturulurken piksel tabanlı programlar kullanılır. Uzun bir süredir kullanılan Adobe Photoshop, Corel Painter, Autodesk Sketchbook, Artrage, Paint Tool SAI, My Paint, Rebelle, Mischief, Clip Studio Paint gibi programların yanı sıra tablet bilgisayarların gelişmesiyle bu platformlar için keşfedilen Infinite Painter, Painter Mobile, PaperOne, Paint Draw, Sketchbook gibi uygulamalar da mevcuttur. Teknik özellikleri ve müdahale olanağı özelliğinden dolayı çeşitliliği olsa da bütün programların uygulama sistemleri aynıdır. 1990 yılından bugüne kadar pek çok sürümü çıkan Photoshop, sağladığı imkanlarla fotoğraf düzenleme, web tasarımı, animasyon, dijital boyama gibi birçok disiplin için kullanılmaktadır. Fırça türleri, düzenleme sistemi, katmanlar oluşturma ve maskeleyme özellikleri ayrıca güçlü ara yüzü ile bu alanda en çok tercih edilen yazılımlardan biridir. Bir başka yazılım ise Corel Painter, Corel şirketinin geliştirdiği çizim ve boyama programlarından.

Photoshop gibi Corel Painter yazılımı da çeşitli boyama biçimlerinin (pastel, suluboya, yağlıboya, karakalem vs.) ve farklı araç gereçlerin (fırça, spatula, kalem vs) kullanılmasına olanak sağlar. Autodesk Sketchbook, Artrage, Paint Tool SAI, My Paint, Rebelle, Mischief, Clip Studio Paint programları da geliştirdiği kolaylıklarla dijital boyama amacıyla sınırlı kitle tarafından kullanılmaktadır. Geliştirilen Infinite Painter, Painter Mobile, PaperOne: Paint Draw Sketchbook mobil yazılımları ise basitleştirilmiş ara yüz ve özelliklerle profesyonel olmayan kullanıcılara ulaşmak için üretilmiştir (Eyüpoğlu, 2018).

3.5. Yapay Zeka

Teknolojik gelişmeler bilgisayar sistemlerini etkilemiş ve sosyal yaşam ilişkileri sanal ortamlar oluşturmuştur. Günümüzde teknolojinin son aşamasıyla yapay zeka çalışmaları ortaya çıkmış; yapay zeka çalışmaları sonucu sanat, yeni bir yapıya bürünmüştür.

MIT Bilgisayar Bilimleri laboratuvar temsilcilerinden Edward Fredkin BBC ile yaptığı röportajda: "Tarihte üç büyük olay olduğunu, bunlardan ilki kainatın oluşumu, ikincisi yaşamın başlangıcı, üçüncüsü de yapay zekanın ortaya çıkışıdır." demektedir (Karaduman, 2019).

1973 yılında Harold Cohen aracılığıyla geliştirilen AARON isimiyle tanımlanan bilgisayar yazılım programı önce soyut eserler oluştururken zamanla gelişerek simgesel biçimler ve figürleri kapsayan pek çok eser ortaya koymuştur. İlk çizimleri siyah beyaz olarak tasarlayan AARON, yenilenen yazılımlar aracılığıyla, renkli eserler üretmiştir. Bu süre içinde eserlerin renklendirilmesi Cohen tarafından yapılmıştır. AARON yazılım sisteminin bir bilinci bulunmamakta ve görevleri yerine getirirken haz duygusu yaşamamaktadır. Cohen'e göre AARON yazılımının Rembrandt ve Picasso gibi yaratıcı eserler verebilmesi için duygularının olması gerekir. Sanatçı sosyal, duygusal, tarihsel, psikolojik faktörlerden beslenerek edindiği tecrübeleri benliğiyle harmanlayıp eserine yansıtmaktadır (Artut, 2018).

Şekil 3.26: AARRON tarafından 1992 Yılında Yapılmış Renkli Resim Çalışmalarından.

Fransa’da bulunan sanat kolektifi Hugo Caselles-Dupré, Pierre Fautrel ve Gauthier Vernier’den meydana gelen Obvious grubunun yapay zekâ yazılımı aracılığıyla oluşturdukları ‘Edmond Belamy Portesi’ adındaki çalışma, yaratıcılık çerçevesinde çıkan tartışmaları değerlendirmek adına önemlidir. Yapay zekâ yazılımıyla üretilen çalışmanın meydana gelmesi için 14. ve 20. yüzyıllar arasında üretilmiş 15.000 portre bu yazılıma veri olarak entegre edilmiştir (Artut, 2018).

Görüntü üretme teknolojisinde yaşanan çoğaltma biçimi, makine öğrenmesi ve çekişmeli üretici ağlar (GAN-Generative Adversarial Networks) fotoğrafçılık alanında yeni gelişmeleri ortaya çıkarır. 21.yy da görüntü üretme tekniklerini biçimlendirme yönünde gelişen yapay zeka, fotoğraf alanını da kapsamıştır. Fotoğrafın yapısını dönüştüren GAN teknolojisi, zamanla yapay zekânın kontrolünde varlığını sürdürerek dijital çağın temsilidir (Görgülü, 2022).

Şekil 3.27: Yapay Zekâ Ürünü, “Edmond Belamy’nin Portresi, 70 x 70 cm, 2018.

Londra’daki Kraliyet Sanat Kolejinden Kevin Walker’ın yaptığı araştırmaya göre yapay zekâ tarafından yapılan resimlerle, ressamlar aracılığıyla yapılan eserler deneklere beğeniye sunulmuş, karşılaştırmada makinelerin insanlardan daha iyi sonuçlara ulaştığı görülmüştür (Tekin, 2018).

5. SONUÇ

Mağara duvarlarından bugüne gelişerek devam eden resim sanatının, teknoloji ile beraber edindiği yeni anlatım biçimi ve dijital sanatın oluşumunda resim sanatının etkileri pek çok kaynak üzerinden incelenmiştir. Sanat ve teknoloji arasındaki bağların yeni kurulmamış olduğu, dijital sanatın geleneksel resim sanatı ve sanat akımları üzerinden temellenerek ilerlediği bilinmektedir. Ressamlar sanat eseri üretiminde özgün imgelerin yanı sıra geleneksel resim sanatından da örnekler almışlardır. Resim sanatı, sanat adı altındaki tüm disiplinlerin temel başlangıcı olarak görülür. Rönesans döneminde sanatçılar birbirinden farklı optik aletler, teknik olarak geliştirilmiş boya ve malzemeler kullanmışlardır. Sanayi devrimi ile beraber modernizmin biçimlenmesi, ardından 19. Yüzyıl da optik bilimindeki ilerlemeler ve fotoğraf makinesinin icadı resim sanatında derin etkiler bırakmıştır. Sanayi Devriminden sonra gelişim gösteren teknolojik ilerlemelerle dijital sanatın temelleri atılarak, özellikle bilgisayar teknolojisi kullanılmaya başlanmıştır. Post modern çağa gelindiğinde ise dijital sanattan daha çok söz edilmiştir.

21. yüzyılda sanat akımları ve sanatçılar sanatın tanımına ilişkin çeşitli örnekler ortaya koyarken Duchamp Ready Made çalışmalarıyla eşsiz kabul edilen sanatın önemi üzerine araştırmalar yapmıştır. Sanatta ifade şekli, biçim, form gibi unsurlarından çok sanat eserinin üretiminde etkili olan düşünceler üzerine eğilim gösteren kavramsal sanat, sanata yönelik üretim şeklinin değişmesine zemin hazırlamıştır. Üretim biçiminde gerçekleşen farklılıklar dijital teknolojinin sanata yönelik bir ifade aracı olup olmadığına dair denemeleri de ortaya koymuştur. Dada akımından önce ortaya çıkan diğer sanat akımları geleneksel sanatın biçimini değiştirme çalışmalar yapmışlar fakat yapılan bu çalışmalar biçim sınırlamasından ibaret olmuştur. Kendine ve tüm değerlere karşı duran Dadaistler, sanat anlayışında kırılma noktası olarak kabul edilmiş ve sonradan ortaya çıkan diğer akımlara bağımsızlık adına referans olmuştur. Disiplinlerarası eserler, çeşitli nesnelerin birlikte uygulanması ve yeni anlatım biçimleri sanatın zenginliğini arttırmıştır. Kavramsal sanat ile birlikte değer kavramının ve sosyal yaşamın yeniden düşünülüp sorgulanabileceğini anlaşılmıştır.

Fotoğraf makinasının ortaya çıkmasında en büyük katkı ressamalara aittir. Sanat akımları içinde Empresyonist sanatçılar fotoğraftan etkilenecek, bir an süren görüntüyü elde etmek istemiş, dolayısıyla oldukça hızlı resimler üretmişlerdir. Sanat için imgenin özgünlüğü onu ortaya koyan araçlarda değil, görüntünün oluşmasında yatan ana düşüncedir. Görüntü kullanılan materyal düşüncüyü görünür hale getiren bir araçtır. Tekniğin ilerlemesiyle elektrik, dijital araçlar, fotoğraf makinesi ve film teknolojisindeki gelişmeler Dadaist ve Fütürist sanatçılar teknolojiyi sanatın odağına almışlardır. 1960 yılından itibaren fotoğraf ve çeşitli görüntü çoğaltma tekniklerindeki gelişmelerin Pop-Art akımında uygulanması sanat eserlerinde ve sanat severlerin tavırlarında değişikliğe yol açmıştır. Modern sanat akımları sanatın klasik estetik algısını, tuval resminin ayrıcalıklı yerini sarsmış, kavramsal olanı, sahne gösterilerini sanatın merkezine çekmiştir. Teknolojik gelişmelerin ve hız çağının ihtiyacı olan az zaman daha fazla veri elde etmek olduğundan gerçeğe en yakın görüntüyü fotoğraf yoluyla sağlamışlardır. Dolayısıyla sanatçılar tarafından tercih edilen bir araç olmuş ve makine görüntüleri tuvaldeki yerini almıştır. Kübist, Sürrealist, Dadaist ve Pop-Art sanatçılar kolaj çalışmalarında fotoğraftan faydalanmışlardır. 20. Yüzyıldan itibaren ileri teknolojilerin gelişmesi ile sanatçılar tüm bu imkanları kullanarak, çeşitli eserler üretmişlerdir.

Günümüz sanatında pek çok ressam ilgi duyduğu bir eseri kendi tecrübesiyle, düşünceleriyle yeniden yorumlayarak sanata dönüştürebilmektedir. Dolayısıyla burada asıl amaç bir eseri kopyalamak değil, kendi fikri ve üslubu ile çeşitli şekillerde özgün bir çalışma yaratmak olmuştur. Birçok ressam bilgisayar kullanarak eskiz çalışmalar yapmaktadır. Bugün klasik anlamda tuval ve fırça ile resim yapan sanatçılar da sonunda eserlerini paylaşmak, arşivlemek ve farklı tüm işlemler için teknolojiye, dijital araçlardan faydalanmaktadır.

Sanatı, bir yüzey üzerinde çizgiyle, renkle, kalemle çizerek, fırçayla boyayarak hazır malzemeleri yapıştırarak, asitle çinkoyu oyarak, ışığa duyarlı elekten kimyasal işlemler yaparak, bir mercekten pozladığımız görüntüleri dijital süreçlerden geçirerek veya bir tasarım programı üzerinden tamamen yazılımlar aracılığıyla elde edebilmektedir. Hangi araç ile yapıldığına bakılmaksızın neticede ilkel veya ileri bir teknoloji uygulanmıştır. Ressamların doğayı kopyalama, birebir benzetme çabalarıyla ortaya çıkan resim sanatı, fotoğrafın bulunmasıyla gelişmiştir. Fotoğrafla ortaya çıkan optik görüntü oluşturma çağında, resim sanatı teknolojiyle bir araya gelmiştir. Teknoloji devrinden önce özgün bir eser sadece müzede, sanat galerisinde görülürken,

mekanik yeniden üretimle kolay ulaşılabilir olmuş, özgünlüğünü yitirmiştir. Fotoğraf ve resim aynı dile hakimdir. Fotoğrafçıların kullandığı kavramlar; Kompozisyon, ışık, gölge, aydınlık, karanlık, uyum, zıtlık, dikey, yatay, yumuşak, sert, derinlik, doku, denge, perspektif tamamı resim sanatında kullanılan kavramlardır.

Son yıllarda dijital resme artan ilgiyle, sanatta dijitalleşme pek çok ressam tarafından kullanılmıştır. Güncel sanatın belirleyici unsuru dijitalleşmenin getirdiği kolaylıklardır. Sanal ortamda mekân ve zaman kavramı olmadan resim yapma ve tuval resmine göre yapım süreçlerinde farklılıklar ortaya çıkmıştır. İnternet üzerinde hazır görsellerin bulunması imgenin temsili problemine de yeni bir boyut kazandırmaktadır. Dijital alanda tuval, fırça ve boya olmadan malzemenin kokusunu hissetmeden sadece yazılımlar ile üretilen eserler üretilmiştir. Dijital teknolojiyle beraber malzeme temeline dayanan sanat çalışmalarının yerini optik ışık ve dijital ekranlar almaktadır. Klasik anlamda yapılan resimler el becerisi gerektirirken bilgisayar aracılığı ile yapılan çalışmalar da genellikle teknik bilgi ve sanatçının özgünlüğü ön plana çıkmaktadır. Sanat ve teknolojinin bir arada kullanılması yeni bir ifade biçimi olarak değerlendirilse de esasında altyapısı geleneksel resim sanatı üzerine temellenmektedir. Dijital sanat eserleri veren sanatçı sayısı dünya çapında oldukça fazladır. Ancak Türkiye için henüz birkaç sanatçı çerçevesinde gelişim aşamasında olup genellikle genç kuşak sanatçılar tarafından ilgi görmektedir. Güncel sanat dijital veriler temelinde şekillense de düşünceleri malzemeye dönüştüren insan varlığı ve insanın yaratıcı zekasıdır. Teknik bir araç insana özgü duyguları tek başına ortaya koyamaz, dijital donanımlar amaca giden yolda sadece bir araç olarak kullanılmaktadır dolayısıyla sanatçının zihinsel ve duyumsal algı gücünden bağımsız değildirler. Sanata yönelik düşünce, yaratıcılık ve haz kavramları bilgisayarlarda olmayan insana özgü niteliklerdir. Geriye dönük sanat tarihine bakınca, sanatın bilime kıyasla gücü daha çok öne çıkmaktadır. Günümüzde sanat ve bilim etkileşim içindedir, sanata yönelik bir gelişme bilimi etkilemekte, bilimde ortaya çıkan bir yenilik sanata etki etmektedir.

Teknolojiyle beraber gelişen dijital sanat, hayal dünyamızı zorlayarak gelenekselle teknolojik olanın sentezlenerek yeni sanat eserleri ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Tarih boyunca teknolojinin imkanlarını değerlendiren sanatçıların dijital alandan uzaklaşmaları beklenmemelidir. Sanatçı geleneksel alanda kalmak yerine değişen teknoloji ile kendi bilgi birikimini değerlendirme olanaklarına sahiptir.

Makine öğreniminin yükselişe geçmesiyle birlikte şaşırtıcı olmayan bir şekilde önemli bir konu haline gelen yapay zekâ, günümüz görüntü üretme biçimlerin odak noktası haline gelmiştir.

Yapay zekanın sanat üretmedeki yönü ve ayrıca sanatçıyla yapay zeka ilişkisi henüz gelişim aşamasındadır. Günümüzde sanat dünyasını saran teknolojik gelişmelerle meydana gelen yapay zekanın, sanatın özünde bulunan insan değerlerini uygulama biçimi kesinlik kazanmamıştır. Sanat üretiminde en önemli unsur sanatçıdır, sanatçı olmadığı zaman yapay zeka kendi başına bir şeyi üretememektedir. Sanat eserini anlamlı kılan insan duygu ve düşünceleridir.

KAYNAKLAR

- Ağsakallı, M. S.** (2014). *Sürrealizm akımının afiş tasarımına etkisi ve uygulama örnekleri*. s.46, (Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Güzel Sanatlar Fakültesi, Erzurum.
- Akalin, T.** (2019). Fütürizm akımının tarihsel süreci bağlamında fotoğraf sanatına kısa bir bakış. s.580, s.583, *İBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (Özel Sayı), 578-588. <https://doi.org/10.21733/ibad.624073>.
- Andrews, J.** (2017). *İşte Cezanne*. D. Öztok (Çev.). İstanbul: Hep Kitap Yayınevi.
- Antmen, A.** (2009). *20. yüzyıl batı sanatında akımlar* (2. Baskı), s.18, s.23, s.47, s.84, s.133, 162, İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Artan Oskay, B.** (2018). 1960 sonrası kavramsal sanatının günümüz resim sanatına etkileri. s.804, s.806, s.808, *İdil*, 7(47), 803-809. <http://doi.org/10.7816/idil-07-47-03>.
- Artut, S.** (2018). Yapay zekâ olgusunun güncel sanat çalışmalarındaki açılımları, s.775, s.777, *İnsan&İnsan*, 6(22), 767-783 <https://doi.org/10.29224/insanveinsan>.
- Asiltürk, M.** (2006). Fotoğraf ve resim ilişkisi bağlamında Francis Bacon ve fotoğrafın bir gerçeklik alanı olarak kullanılmasına dayalı uygulama çalışmaları. s.4, s.5, s.10, (Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Resim-İş Eğitimi Anabilim Dalı, Adana.
- Aslan, Ö.** (2007). Bilgi toplumunda teknolojinin ve teknoloji politikalarının yeri. s.14, (Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, İstanbul.
- Atan, A., Uçan, B., ve Bilsel, Ç.** (2014). Dijital sanat uygulamaları üzerine bir inceleme. s.2, s.7, *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, 26, (1-14). <http://doi.org/10.17932/IAU.IAUD.m.13091352.2015.7/26.1-14>.
- Avcı Tuğal, S.** (2017). 0 ve 1'le şekillenen dünya. s.577, *Art-Sanat Dergisi*, 8, 571-587. <http://acikerisim.isikun.edu.tr/xmlui/handle/11729/1494>. Erişim Tarihi: 04.04.2023.
- Bayçu, S.** (2018). Robert Rauschenberg, ressam ve eseri üzerine eğlenceye dönüşen sanat pratiği. s.41, *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 22, 33-47. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sanatvetasarim/issue/41779/504042>. Erişim Tarihi: 04.04.2023.
- Benjamin, W.** (2018). *Fotoğrafın kısa tarihi* (4. Basım), O. Akınhay (Çev.). İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Boyras, B., ve Şahin, Ü. I.** (2018). *Görsel anlatım eşliğinde çizim teknikleri üzerine notlar*. s.29, (Derleme). Yıldız Teknik Üniversitesi Sanat ve Tasarım Fakültesi Sanat Bölümü Sanat Yönetimi Anabilim Dalı, İstanbul.
- Bulut, Y.** (2008). *Fotografik anlatımda sürrealist bakış*. s.44, s.71-72, (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Fotoğraf Ana Sanat Dalı, İzmir.
- Coşkun, İ.** (2003). Modernliğin kaynakları: Ronesans üzerine bir değerlendirme, s.48, *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 3(6), 45-70, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusosyoloji/issue/528/4818>.
- Çakmakçı, M.** (2007). *Fotoğrafın icadının resim sanatına olan etkileri ve fotogerçekçilik*. s.8, (Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Resim Ana Sanat Dalı, Eskişehir.

- Dumlu, G.** (2021). Fotoğraf sanatında sürrealizm ve foto-manipülasyon. s.184, *Pearson Journal of Social Sciences & Humanities*, 6(11), 123-137. <http://doi.org/10.46872/pj.229>.
- Duran, Y.** (2016). *Pop sanat bağlamında Richard Hamilton*. (Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Isparta.
- Elibol, A.** (2007). *1990 sonrası Türkiye’de tanıtım fotoğrafçılığı*. s.1, s.18, (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Fotoğraf Anasanat Dalı, İstanbul.
- Erbay, F., ve Uz, S.** (2022). Dijital sanatın gelişim süreci: dijital sanat ve dijital sanat müzesi örnekleri. s.145, *Dijitalleşen Dünyada Birey, Toplum, Siyaset Kongresi Bildiri Kitabı*. (ss. 142-153). İstanbul: Işık Üniversitesi Yayınları.
- Ersöz Karakulakoğlu, S., ve Demir Askeroğlu, E.** (2018). Dijitalleşmenin etkisinde dönüşen sanat ve kuşaklar üzerine bir çalışma. s.411, *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 47, 409-426.
- Ertan, G.** (2010). Düünden bugüne fotoğraf. s.58, 0(7), 57-66. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunigsfd/issue/2595/33379>, Erişim Tarihi: 31.08.2022.
- Ertok Atmaca, A.** (2011). Modern sanat ve bilgisayar destekli sanat çalışmaları (dijital art). s.296, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(37), 293-302.
- Eyüpoğlu, İ.** (2018). *Sanat eğitimcileri görüşleri çerçevesinde dijital resim çalışmalarının incelenmesi*. s.21, s.25, s.26, s.29, s.30, s.32, (Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Resim-İş Eğitimi Bilim Dalı, Denizli.
- Farthing, S.** (2017). *Sanatın tüm öyküsü*. s.150, s.172, s.173, s.184, s.186, s.187, s.318, s.319, s.328, s.372, s.396, s.398, s.410, s.486, s.487, s.524, s.525, G. Aldoğan ve F. C. Çulcu (Çev.). İstanbul: Hayalperest Yayınları.
- Florenski, P.** (2017). *Tersten perspektif* s.20, (Beşinci Basım). Y. Tükel (Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Gombrich, E. H.** (2007). *Sanatın öyküsü*. s.55, E. Erduran ve Ö. Erduran (Çev.). İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Görgülü, E.** (2022). *Fotoğraf ve yapay zekâ*. s.303-304, Sosyal Bilimler Araştırmaları II, ISBN: 978-625-8414-96-7, Konya: Palet Yayınları.
- Gülsoy, S.** (2020). Sanat ve dijitalleşme (ünite 11). s.222, s.225, s.230, *Sanat sosyolojisi* (ss. 220-224). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi.
- İlkyaz, A., ve Şahin, D.** (2014). Fotoğrafın sanat serüveni. s.162, s.163, *İdil*, 3(14), 159-172. <http://doi.org/10.7816/idil-03-14-11>.
- İpşiroğlu, N., ve İpşiroğlu M.** (1978). *Sanatta devrim, yansıtmacılıktan oluşturmaya doğru*. s.22, s.30, İstanbul: Ada Yayınları.
- Karaduman, T.** (2019). *Yapay zeka uygulama alanları*, s.2, Gazi Üniversitesi, Bilişim Enstitüsü, Adli Bilişim A.B.D., t eyfik.karaduman@gazi.edu.tr.
- Keleş, G.** (2021). *Dijitalleşmenin resim sanatına yansımaları*. s.3, s.9, s.10, s.11, s.14, s.20, s.22, s.33, (Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Resim Anasanat Dalı, Çanakkale.

- Kınay, C.** (1993). *Sanat/sanat tarihi, Ronesans'tan yüzyılımıza- Geleneksel'den Modern'e*. s.1, s.6, s.38, İstanbul: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Koca, B.** (2017). Kavramsal sanat. s.99, *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi* 3(2), 97-103.
- Mant Menay, S., ve Özkan, M.** (2020). Performans sanatında hayvan bedeni kullanımı: Joseph Beuys örneği. s.1620, s.1621, *Ulakbilge*, 55, 1617-1626. <http://doi.org/10.7816/Ulakbilge-09-55-12>.
- Mukhtarova, A., ve Irak, M.** (2021). Yağlı boya tekniğinin Jan Van Eyck resimleri üzerinden çözümlenmesi. s.5712, s.5717, *Social Sciences Studies Journal*, 7(92), 5710-5721. <http://doi.org/10.26449/sss.3335>.
- Muller, J-E.** (1972). *Modern sanat*. s.67, M. Toprak (Çev). İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Mutlugün, A. M.** (2017). Wolf Vostell'in "sun in your head" adlı çalışmasına yansıyan kübist, fütürist ve kübofütürist etkiler. s.200, s.206, *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, 39, 198-213. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunigsed/issue/32733/326808>. Erişim Tarihi: 18.12.2022.
- Öğüt, Ç. G.** (2008). *Popüler kültürün toplumsal etkileri ve pop sanat*. (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Resim Anasanat Dalı, İzmir.
- Önder, A.** (2022). Dijital rönesans ve Nft eserler ilişkisi. s.380, *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, 9(3), 377-394. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/asead/issue/71578/1141051>. Erişim Tarihi: 19.10.2022.
- Özel, Z.** (2007). Op sanat ve dijital teknolojinin kullanımı. s.404, s.406, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 395-418. <https://www.acarindex.com/anadolu-universitesi-sosyal-bilimler-dergisi/op-art-and-the-use-of-digital-technology-509185>. Erişim Tarihi: 04.02.2023.
- Özkaplan, O.** (2009). *Günümüz resim sanatı ve teknoloji*. s.4, s.10, s.11, s.16, s.21, (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Resim Ana Sanat Dalı, İzmir.
- Özsırkıntı Kasap, H., ve Türkmen, A.** (2018). Fotoğrafın resim sanatında temsil edilmesi üzerine bir inceleme: Müge Ertemli'nin "denizel soyutlamalar" başlıklı kişisel resim sergisi. s.15, *Modular*, 1(1), 13-21. https://www.gedik.edu.tr/wp-content/uploads/MODULAR-1_1.pdf. Erişim Tarihi: 18.08.2022
- Pappworth, S.** (2017). *İşte Monet*. s.21, C. Ömürsuyu Seyis (Çev.). İstanbul: Hep Kitap Yayıncılık.
- Parlakkalay, H.** (2020). Dijital teknolojiye empresyonist etkiler. s.1300, s.1301, s.1302, *Atlas Journal*, 7(37) 1300-1311.
- Sağlamtimur Özel, Z.** (2010) Dijital sanat. s.214, s.215, s.216, s.220, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(3), 213-238. <https://kutuphane.dogus.edu.tr/mvt/pdf.php?pdf=0010542>. Erişim Tarihi: 25.02.2023
- Sayid, A.** (2010). *Modern resimde fotoğrafın rolü*. s.17, s.21, s.22, s.23, s.40, s.46, s.47, s.48, s.52, (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Seçer, Ç.** (2020). Ekspresyonizm'i anlamak: Var olana atılan çılgılık. *Dipnot Sanat*. <https://www.dipnotsanat.com/resim/modern-sanat/ekspresyonizmi-anlamak-var-olana-atilan-ciglik/>. Erişim Tarihi: 17.12.2022.

- Semiz, G.** (1997). *Resim sanatında fotoğrafın yeri*. s.4, s.9, s.13, s.33, s.46, s.95, (Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Sezer, N.** (2020). Dijitalleşme ile değişen hareketli grafik tasarım teknikleri. s.80, *Kesit Akademi Dergisi*, 6(24), 78-88. <http://doi.org/10.29228/kesit.45945>.
- Shiner, L.** (2018). *Sanatın icadı*. s.20, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Sontag, S.** (2011). *Fotoğraf üzerine* (2. Basım). s.137, s.167, s.168, O. Akınhay (Çev.). İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Süle, E.** (2020). Paleolitik dönem resim sanatının günümüz resim sanatına yansımaları. (Yüksek Lisans Tezi), Namık Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Tekirdağ.
- Sürmeli, K.** (2012). Dada hareketinden kavramsal sanata. s.342, s.338, s.339, s.340, *İ.Ü Sanat ve Tasarım Dergisi*, 2(6), 337-345. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/799475>. Erişim Tarihi: 25.02.2023.
- Süzen, H. N.** (2018). Modern batı sanat akımlarının güncel sanata katkıları. s.25, *Uluslararası Beşerî ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi*, 2(1), 20-30. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ihssr/issue/33650/413868>. Erişim Tarihi: 29.01.2023.
- Şahin, D.** (2015). Dada'nın fotoğraf anlayışı. s.84, *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, 1(2), 83-92.
- Şahin, D.** (2020). Resim gibi fotoğraf. s.169, *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, 6(1), 168-174. <https://doi.org/10.22252/ijca.696053>.
- Şahin, İ., Akpınar, S., Saltık, E., Bayrak Akyıldız, H., Tilbe, A., ve Atalay, İ.** (2019). *Batı Edebiyatında Akımlar II*. s.39, s.47, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Şimşek, Ö.** (2009). 1980 sonrası Türkiye'de çağdaş sanatta bir ifade olanağı olarak fotoğraf. s.46, (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Fotoğraf Anasanat Dalı, İzmir.
- Taşkesen, O.** (2016). Yerelden evrensele sanatta disiplinler arası bir yaklaşım uygulaması. s.16, *Atatürk Üniversitesi Sanat Dergisi*, (30), 15-27. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunigsfd/issue/29568/270106>. Erişim Tarihi: 26.04.2023.
- Tekin, A.** (2018). Yapay zeka kullanımının sanata etkileri. s.698, *Kent Akademisi / Kent Kültürü ve Yönetimi Hakemli Elektronik Dergi*, 11(4), 692 - 702.
- Tire, S.** (2018). *Sanat ve dijital teknoloji ilişkisinde dijital resim*. s.17, s.24, s.28, s.39, s.41, s.98, s.99, s.101, s.115, s.215, s.216, (Sanatta Yeterlik Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat ve Tasarım Ana Sanat Dalı, Adana.
- Turan, T., ve Kavut, İ. E.** (2022). Gerçeküstü sanat akımının kurgusal mekânlara ve metaverse kavramına katkısının norm bağlamında incelenmesi. s.352, s.353, *Mimarlık Bilimleri ve Uygulamaları Dergisi*, 7(1), 346-363. <https://doi.org/10.30785/mbud.1079846>.
- Turani, A.** (2010). *Dünya sanat tarihi*. s.9, s.14, s.360, s.556, s.577, s.576, s.605, s.617, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Türkmenoğlu, H.** (2014). Teknoloji ile sanat ilişkisi ve bir dijital sanat örneği olarak instagram. s.90, *Ulakbilge*, 2(4), 87-100. <http://doi.org/10.7816/Ulakbilge-02-04-07>, Erişim tarihi: 30.03.2023.

- Uzuner, E.** (2021). *Grafik sanatların resim sanatı ile ilişkisi ve algı boyutu*. s.64, (Sanatta Yeterlik Tezi). İstanbul Arel Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Grafik Tasarımı Ana Sanat Dalı Programı, İstanbul.
- Vargün, Ö.** (2022). Teknoloji ve sanatın dönüşümü: Dijital sanat. s.51, s.52, s.53, *Journal of Arts*, 6(1), 49-54. <https://doi.org/10.31566/arts.1968>.
- Winegard, E.** (2019). *Dijital medya teknolojilerinin sanatın ve tasarımın yaygınlaşmasındaki yeri ve önemi*. s.42, (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Radyo, Televizyon Ve Sinema Anabilim Dalı, İstanbul.
- Yalır, E.** (2020). Modern grafik tasarımda fovizmin etkisi. s.224, *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi*, 2(3), 213-230.
- Yıldırım, M.** (2019). Dijital sanat ve kolaj. s.324, s.323, s.326, *Ekev Akademi Dergisi*, 0(80), 319-338. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sosekev/issue/72143/1161027>. Erişim Tarihi: 02.09.2022.
- Yılmaz, M.** (2013a). *Modernden postmoderne sanat* (2. Baskı), s.47, s.48, s.49, s.56, s.57, s.106, s.113, s.189, s.227, s.353, Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Yılmaz, M.** (2013b). *Fotoğraf resimdir*. s.8, s.12, s.14, s.16, s.28, s.33, s.34, s.37, s.53, Ankara: Ütopya Yayınevi.

- URL-1** <https://www.sanatsal.gen.tr/sanat-nedir-ne-demektir/> Erişim tarihi: 06.09.2022.
- URL-2** https://tr.wikipedia.org/wiki/K%C4%B1rda_%C3%96%C4%9Fle_Yeme%C4%9Fi adresinden erişim sağlanmıştır. Erişim tarihi: 11.04.2023.
- URL-3** <https://refikanadol.com/> Erişim Tarihi: 28.01.2023
- URL-4** <https://www.artmajeur.com/tr/magazine/5-sanat-tarihi/surrealizm-20-yuzyildan-cagdas-sanata/331624>, Erişim Tarihi: 21 Ocak 2023
- URL-5** https://en.wikipedia.org/wiki/Akiyoshi_Kitaoka Erişim Tarihi: 04 Şubat 2023
- URL-6** <http://grafiktasarimhakkindahersey.blogspot.com.tr/2013/11/adobe-ve-tipografi-uzerine.html>, Erişim Tarihi: 22.09.2017.
- URL-7** <https://www.rauschenbergfoundation.org> Erişim tarihi, 04.04.2023
- URL-8** <https://www.tate.org.uk/whats-on/tatebritain/exhibition/david-hockney/80-years>, Erişim tarihi: 26.02.2023.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı Hilal YALÇINKAYA

Eğitim

- 2021-22023 Haliç Üniversitesi Grafik Tasarım Anabilim/Anasanat Dalı Yüksek Lisans Programı
- 2012-2016 Balıkesir Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Anasanat Dalı Lisans Programı
- 2007-2009 Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi Yalvaç MYO Turizm ve Otel İşletmeciliği Programı
- 2000-2003 İslâhiye/Gaziantep İbn-i Sina Lisesi Eşit Ağırlık Programı
- 1991-1999 İslâhiye/Gaziantep İbn-i Sina Ortaöğretim Okulu

İş Tecrübesi

- 2017-2018 Susurluk Nimet Sadık Özyiğit Ortaokulu, Resim Öğretmeni, Susurluk/Balıkesir
- 2018-2022 Fereks Group A.Ş, Satınalma Birimi, Başakşehir/İstanbul
- 2022-2023 Salash Resim Atölyesi, Ressam, Merter/İstanbul